

Ένθετο Α:

Ασφάλεια και Ανθεκτικότητα

Ένθετο Β:

Κοινωνική Καινοτομία

Ένθετο Γ:

Το Βήμα των Ομιλητών μας
Εκδήλωση με το ΑΠΘ, Μάιος 2024
Ενεργειακή Μετάβαση

ΜΗΝΥΜΑ ΕΚΔΟΤΗ

Άγγελος Παγκράτης

Ιδρυτής και Πρόεδρος της ΑΛΛΗΛΟΝ

Αναπληρωτής καθηγητής στο Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Νίκαιας-Γαλλίας

Πρώην Επιτετραμένος της ΕΕ στην Ουάσιγκτον-ΗΠΑ και πρώην

πρέσβης της ΕΕ στην Αργεντινή και στον Παγκόσμιο Οργανισμό

Εμπορίου

[Angelos Pangratis | LinkedIn](#)

Αγαπητά μέλη, φίλοι και φίλες της ΑΛΛΗΛΟΝ,

Το περιοδικό της ΑΛΛΗΛΟΝ εξελίσσεται και βελτιώνεται συνεχώς. Για πρώτη φορά, παρουσιάζουμε ένα τεύχος με τρία ένθετα, το τρίτο από τα οποία αποτελεί ένα νέο βήμα για την καλύτερη σύνδεση του περιοδικού μας με τις εκδηλώσεις που οργανώνει η ΑΛΛΗΛΟΝ σε συνεργασία με πανεπιστήμια και άλλους φορείς.

Το πρώτο και κεντρικό ένθετο έχει τον τίτλο «Ασφάλεια και Ανθεκτικότητα». Σας προτείνουμε να διαβάσετε πρώτα το μήνυμα του καλεσμένου εκδότη, το οποίο ορίζει το περιεχόμενο αυτού του σημαντικού θέματος και παρουσιάζει τα εξαιρετικά άρθρα του ενθέτου. Η ανταπόκριση των αρθρογράφων, μελών και μεντόρων ήταν εντυπωσιακή, και η συνέχεια του ενθέτου στο επόμενο τεύχος, με επίσης σημαντικό αριθμό άρθρων, είναι ήδη σχεδόν έτοιμη! Στο πλαίσιο αυτό, σκοπεύουμε να δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή, κατά την διάρκεια του νέου ακαδημαϊκού έτους, στην οργάνωση εκδηλώσεων με εξειδικευμένα θέματα που σχετίζονται με την εθνική άμυνα και γεωπολιτική, την ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας και τον ρόλο που αυτή μπορεί να έχει για την ανάπτυξη της ελληνικής υψηλής τεχνολογίας και της ελληνικής βιομηχανίας γενικότερα.

Το δεύτερο ένθετο αφορά την Κοινωνική Καινοτομία, με τη συμμετοχή τεσσάρων αρθρογράφων. Τα άρθρα αυτά συμπληρώνουν και ολοκληρώνουν εκείνα που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος για το ίδιο σημαντικό θέμα. Ανάμεσα στα εξαιρετικά αυτά άρθρα, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στο άρθρο της Άννας Αθανασοπούλου σχετικά με την κοινωνική οικονομία στο ευρύτερο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής οικονομίας και στις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Για πρώτη φορά, έχουμε και ένα τρίτο ένθετο με γενικότερο τίτλο «Το βήμα των ομιλητών», το οποίο συνδέει άμεσα τα άρθρα του περιοδικού με την εκδήλωσή μας στο ΑΠΘ στις 24 Μαΐου του τρέχοντος έτους, με θέμα: «Η ελληνική ενεργειακή μετάβαση προς ένα βιώσιμο μέλλον. Η εκμετάλλευση κοιτασμάτων φυσικού αερίου και γεωπολιτικές προκλήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο». Αυτό το θέμα είναι δυνητικά εξαιρετικά σημαντικό για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας και τις επαγγελματικές προοπτικές των νέων μας. Μπορεί να έχει καθοριστική επίδραση στην ικανότητα της Ελλάδας να αντιμετωπίσει επιτυχώς τις γεωπολιτικές προκλήσεις και τις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή μας, με τις αυξανόμενες τριβές και συγκρούσεις που δημιουργούν σοβαρές προκλήσεις για την εθνική οικονομία, τη βιωσιμότητα του εξωτερικού μας χρέους και την ικανότητά μας να απαντήσουμε πειστικά στις απειλές για την εθνική μας ασφάλεια. Έτσι το πρώτο και το τρίτο ένθετα είναι συνδεδεμένα. Η «Ασφάλεια και Ανθεκτικότητα» καθώς και η διαχείριση, ή μετρίαση, ή μείωση των κινδύνων (Risk Mitigation) γίνονται επίσης κεντρικές έννοιες. Σας καλούμε να διαβάσετε με προσοχή το σχετικό σημείωμα του εκδότη για το θέμα αυτό, καθώς και τα τρία σχετικά άρθρα των κ. Μαρτζούκου, κ. Πορτοκαλάκη και κ. Κορκόβελου.

Ευχαριστούμε θερμά τους καλεσμένους εκδότες, κ. Γιώργο Κουκάκη και κ. Τζουβελέκα, για τα πρώτα δύο ένθετα, και φυσικά όλους τους αρθρογράφους και τους εθελοντές μας που εργάστηκαν για να πραγματοποιηθεί αυτό το

Impressum

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΑΛΛΗΛΟΝnet

Άγγελος Παγκράτης

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:

ΑΛΛΗΛΟΝNet

Εθνική Οδός Λευκίμης 6, Κέρκυρα, Ελλάδα

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:

Χρήστος Μπεζιρτζόγλου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

Φιλαρέτη Πάκα

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

Δημήτρης Ηλιόπουλος,

Κλεάνθης Γαβριηλίδης,

Όλγα Κοσμίδου

ΟΜΑΔΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

Αλέξανδρος Παγκράτης

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ &**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:**

Χριστίνα Μπαγκάκη

EMAIL ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

periodiko@allilonet.gr

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ:<https://allilonet.com/>**LinkedIn:**<https://www.linkedin.com/company/allilon/>**ISSN: 2732-7701****COVER & BACKCOVER:**

shared by creators on envato.com (royalty free)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

02 Μήνυμα Εκδότη
Άγγελος Παγκράτης**03** Περιεχόμενα**04** Γενικά Άρθρα**05** Establishing your personal brand – The road to a successful career
Μπεζιρτζόγλου Χρήστος & Ιωάννα-Ελισσάβετ-Μαρία Μπεζιρτζόγλου**10** Το “μην παραιτείσαι ποτέ” δεν είναι πάντα η καλύτερη συμβουλή
Στέφανος Λίβος**12** Ένθετο Α: Ασφάλεια και Ανθεκτικότητα**13** Μήνυμα Προσκεκλημένου Εκδότη: Κουκάκης Γεώργιος**16** “Προστασία του πολίτη – μια μεθοδολογική προσέγγιση”
Αλεβαντής Παναγιώτης**19** Airpower and security challenges in the 21st century
Γιακουμής Άγγελος**22** Η σημασία της ασφάλειας και οι έκτακτες ανάγκες
Δασκαλάκης Μανώλης**25** Ασφάλεια και ανθρώπινα δικαιώματα στην Ε.Ε.
Καμιονάχος Αθανάσιος**27** Unveiling the arsenal: How shipping giants harness competitive intelligence to reign supreme and achieve resilience
Αναστάσιος-Νικόλαος Κανελλόπουλος**30** Unveiling the significance of cyber resilience in the European Union
Ελένη Καψοκόλη**33** Παγκόσμιος πληθυσμος και παραγωγή τροφίμων
Παπανικολάου Ζαχαρίας**36** Η επίδραση της Αιγύπτου στην περιφερειακή ασφάλεια και την εθνική ασφάλεια της Ελλάδας
Σιδηρόπουλος Νικόλαος**39** Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς
Σωτηρίου Ορφέας Κωνσταντίνος**42** Key performance indicators for hospitals: A bibliographic review
Φαράντος Γεώργιος & Ντουνιάς Γεώργιος**45** Η ψυχική ασφάλεια και η ανάπτυξη ανθεκτικότητας στο χώρο των υπηρεσιών ασφάλειας υπό την οπτική του επαγγελματικού συνδρόμου burnout
Χατζόβουλος Νικόλαος**49** Ένθετο Β: Κοινωνική Καινοτομία**50** The social economy – a driver for resilience and the green and digital transition in the EU
Αθανασοπούλου Άννα**53** Κοινωνική καινοτομία δεξιότητες και κατάρτιση
Ioannis Theodorou**56** Η κοινωνική διάσταση της οδηγίας CSRD για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από τις εταιρείες και τα ανθρώπινα δικαιώματα
Βασιλική Αθανασάκη**59** Cultural economics, social entrepreneurship and their intersection
Μανώλης Τζουβελέκας**62** Ένθετο Γ: Το Βήμα των Ομιλητών μας - Εκδήλωση με το ΑΠΘ Μάιος 2024: Ενεργειακή Μετάβαση**63** Μήνυμα Εκδότη: Άγγελος Παγκράτης**64** Οι φιλόδοξοι στόχοι της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας σε νέα ισορροπία
Γιώργος Κορκάβελος**69** Οι τελευταίες εξελίξεις στη έρευνα υδρογονανθράκων συντηρούν την ελπίδα για καλύτερες ημέρες στην Ελλάδα
Λεόντιος Κ. Πορτοκαλάκης**72** Γεωπολιτικές προκλήσεις στην ανατολική Μεσόγειο
Βασίλης Μαρτζούκος**75** Ex-Libris
Παρουσίαση βιβλίου “Εικονικός εφιάλτης”**78** Mentor’s Corner
Μέντορες Επιχειρηματικότητας**80** Αντι Επιλόγου
Coordinated polysolutions for global polycrises, Χρήστος Μπεζιρτζόγλου

Γενικά Άρθρα

«Λαμπάδια ἔχοντες διαδώσουσιν ἀλλήλοις»

(Οι φέροντες τις δάδες τις μεταλαμπαδεύουν ο ένας στον άλλον). Φράση από την «Πολιτεία» του Πλάτωνος, στη μετατροπή της εισόδου στο Πανεπιστήμιο του Yale.

Το περιοδικό υποστηρίζει και προωθεί τους στόχους της ΑΜΗΛΟΝ με τα γενικά, τα θεματικά (ένθετα) και άλλα άρθρα του κάθε τεύχους. Οι κύριοι στόχοι της ΑΜΗΛΟΝ είναι:

1ος στόχος: Να υποστηρίζει ατομικά τις προσπάθειες των μελών μας και ιδίως των νέων μας που προετοιμάζονται και αγωνίζονται για ένα καλύτερο επαγγελματικό μέλλον.

2ος στόχος: Να κτίζει συνοχή και πνεύμα εθελοντισμού, αλληλεγγύης και αλληλοϋποστήριξης μεταξύ των μελών της καθώς και με άλλους φορείς με τους οποίους συνεργάζεται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

3ος στόχος: Να συμβάλει, μέσα σε ένα διεθνές πλαίσιο τεχνολογικής επιτάχυνσης, αλλά και τριβών, συγκρούσεων και ανατροπών στην απαραίτητη προετοιμασία και προσαρμογή, μελών και συνεργατών και, ευρύτερα, στην πρόοδο και ανθεκτικότητα της Ελλάδας και του Ελληνισμού.

Establishing your personal brand

The road to a successful career

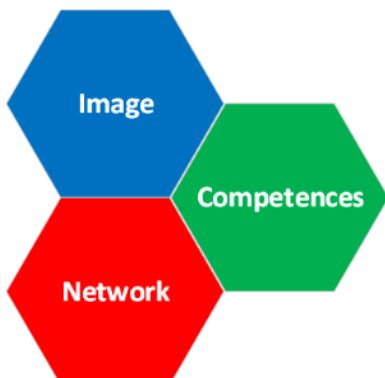
Christos Bezirtzoglou
Career Mentor ALLILON
European Commission civil servant
[Christos Bezirtzoglou | LinkedIn](#)

Ioanna-Elissabet-Maria Bezirtzoglou
MRes in Drug Discovery and Development at Imperial College London & BSc
Biomedical Sciences Graduate
[Ioanna E. M. Bezirtzoglou | LinkedIn](#)

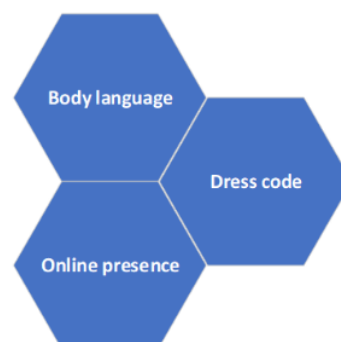
Περίληψη

The road to a successful career is to establish a unique personal brand. Your personal brand (or what marketers name as your Unique Selling Point) is a construction over time-based on three pillars: I. Your **Image**, II. your **Competencies**, and III. your **Network**.

Why it is important to establish your personal branding?

Personal branding is the process of creating and communicating a unique and memorable identity that sets you apart from others in your field or industry. Personal branding is important because it allows you to have a distinct advantage over others, builds trust and credibility, generates professional opportunities, helps you attract employees (customers and clients), and helps you reach your goals. Personal branding also helps you stand out from the crowd and gain the trust of your audience, who will likely screen you online before engaging with you.

I. What is Image?

First impressions matter. The way you present yourself, and your Image, has a profound impact on your career. It is equally important as your body language, how you dress and your online presence, either in establishing ways to bolster your personal brand or to ruin it.

As a recent graduate, it is an often overlooked aspect when thinking about applying to jobs, especially the aspect of online presence. In this day and age of social media, especially if you have public accounts, it is important to ensure what is online is within reason and won't paint a bad image of you. It is important to keep accounts up to date such as your blog or LinkedIn profile as it will boost your online presence and ameliorate your search engine optimisation. It is, therefore, more and more important to keep your private life also private online and boost your professional achievements on your profiles.

I.1 What is Body Language?

Body language is a silent orchestra, as people constantly give clues to what they're thinking and feeling. Non-verbal messages including body movements, facial expressions, vocal tone and volume, and other signals are collectively known as body language.

<u>For the recipient it is important because:</u>	<u>For the emitter it is important because:</u>
It gives the first impression about us.	It improves self-confidence and influences persuasion.
It assists in understanding what the person is saying and interpreting their emotions	It enhances our conscious understanding of people's reactions to what we say and how we say it.
It adds meaning and can enhance the power of verbal communication.	

I.2 What is Dress Code?

A dress code is a set of rules or guidelines that specify what kind of clothing is appropriate or acceptable for a certain situation, environment, or occasion. Dress codes can vary depending on the culture, context, and purpose of the dress. Dress codes can also reflect the social class, identity, or attitude of the wearer, as well as the political or religious affiliations.

Presenting a positive representation of yourself is a key component of experiencing professional success. What you wear, along with how you communicate with others both verbally and nonverbally, can impact the image others form about you. Dressing professionally in your workplace can help you to make a first good impression, to communicate that you take your job seriously, give you confidence, help you feel part of the team, enhance your credibility, and command

attention and serious consideration from your peers and your hierarchy.

Dress codes are equally important for employers because they promote a positive work environment, ensure employee safety and comfort, project a positive image of the company to the public, help maintain a sense of professionalism in the workplace by focusing on productivity, and generally eliminating any feelings of inequality based on attire and appearance.

I.3 What is Online presence?

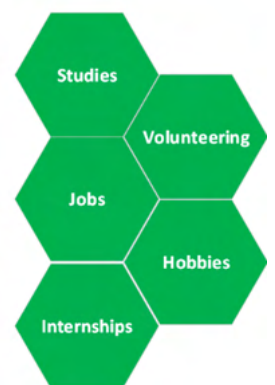
In today's digital age, having a consistent online presence is crucial for building a personal brand. This includes having a professional website or blog, and social media profiles where you can share your thoughts and expertise. Keep your social accounts relevant and up to date. Post frequently and use social scheduling apps to ease the task. Find and join relevant online groups.

Make sure your online presence reflects your brand identity and values. Be consistent in your messaging and tone of voice. Ultimately, your social media presence can inspire others to achieve similar goals and help build a sense of community among your followers. Engage and build relationships with your audience by responding to their comments, questions, and feedback.

Make sure to avoid being inauthentic. Your followers will see right through this. It's important to be true to your brand identity and avoid trying to be something you're not. Don't use gimmicks or try to create a persona that doesn't align with your values or personality.

II. What are the Competencies?

Competencies are the knowledge, skills, abilities, and behaviours that contribute to individual and organizational performance. Knowledge is information developed or learned through experience, study, or investigation. Skill is the result of repeatedly applying knowledge or ability. Ability is an innate potential to perform mental and physical actions or tasks. Behaviour is the observable reaction of an individual to a certain situation. Employers use competencies to determine whether you have the potential required to succeed in a job position.

The top competencies employers are looking for are Teamwork, Responsibility, Staying up to date in your domain, Decision-making, Communication skills, Leadership, Trustworthiness & Ethics skills, Results orientation, Problem-solving, Organisational skills, Adaptability and Analytical thinking.

As a student, this is probably the one aspect we learn about the most and are taught to enhance, gain, and obtain. We also, most likely, all have completed our studies, applied for internships, and are looking for jobs. It is also crucial to note that competencies not only come in the form of those above mentioned but also volunteering and hobbies are often overlooked competencies which are highly valuable to an employer.

II.1 What is Studying?

Studying is the activity or process of learning about something by reading, memorizing facts, attending school and/or seminars. It refers to time spent reading and processing material, either to review what's already been covered or to prepare for future classes. Many students think of studying as something they do to prepare for an exam, however, studying is learning skills to be applied in the professional world.

Studying makes you more focused & helps you in time management, makes you more responsible & responsive, gives you the confidence & increases your confidence level, helps you in problem-solving & makes you more discipline, helps you to gain more knowledge & increases your curiosity level, and increases your reading speed & your comprehension level.

II.2 What is Volunteering?

Volunteering is a voluntary act of an individual or group freely giving time and labour for community service. Volunteering can be done for various reasons, such as to help others, to learn new skills, to express a willingness to undertake a service or to find meaning and interest in one's life. Volunteering can be done formally or informally and without financial gain.

The benefits of volunteering for those receiving help are obvious, but they're equally important benefits to the receiver and the wider community, such as:

- Connects you with others (avoid loneliness, make new friends and strengthen existing relationships)
- Builds a sense of purpose (boosts your happiness), self-confidence (creates a natural sense of accomplishment) and self-esteem (gives you a sense of pride and identity)
- Improves both mental and physical health (carrying out an altruistic act makes you happier; the so-called 'helper's high')
- Helps you forget your problems (focusing on others can give us a deeper sense of perspective and help distract us from negative thoughts)

Builds up your resume and enhances your career prospects (It shows potential employers that you can take initiative and that you took the opportunity to practice important common skills used in the workplace, such as communication, teamwork, problem-solving, planning and organization)

II.3 What is an Internship?

An internship is a short-term work experience offered by companies and other organizations for people—usually students, but not always—to get some entry-level exposure to a particular industry or field. It is as much of a learning experience as it is work. Ideally, interns spend their time working on relevant projects, learning about the field, making industry connections, and developing both hard and soft skills. Internships sometimes even lead to full-time job offers. Internships are important because they:

- Enhance the qualifications on your resume.
- Present you with new skills and opportunities that you may not receive otherwise.
- Offer an opportunity to build greater levels of engagement with potential employees.
- Allow you to gain hands-on experience in an industry that interests you before you progress further.

II.4 What are Jobs?

A job is a work you perform to earn money to support your basic needs. It can be a full-time or part-time job and may be short-term. Employers expect their employees to perform their jobs in exchange for regular payment and to be responsible for the duties laid out for them. Every job you take teaches you lessons you can apply to future jobs. You will also gain a variety of skills, knowledge, and experiences. A positive outlook, an eagerness to learn and consistently high-quality work can set you apart, create new opportunities and earn you recommendations for future jobs. With each job, you build a network and community of professional contacts. If you maintain a productive and professional relationship with all your colleagues and employers, you can provide yourself with the ability to reach out to these connections throughout your career.

A career is a long-term professional journey you may determine based on your passions. It is the path you embark upon to fulfil your professional goals and ambitions. A career might last for your entire life. You could hold numerous jobs under many employers in your chosen industry that you progress through during your career. There exist four types of careers: Knowledge-based careers depend on the knowledge you acquire over time (accounting), Skills-based careers depend on your understanding of specific job functions (artistry), Entrepreneur-based careers depend on working independently (starting a company), and Freelance-based careers depend on performing a specific task for someone else (consulting).

Work experience refers to the experience you acquire in any professional work setting. All professionals, regardless of their age and seniority, accumulate work experience over time. Work experience can benefit your career in multiple ways, such as:

- It boosts your confidence as a professional. The more tasks you take on, the faster and more accurate your execution will become. In turn, this increases your faith in your ability, which is crucial in advancing your career down the line.
- It allows you to acquire new skills and enhance existing ones. Hands-on experience is a sure-fire way to build a strong skill set. The longer you work, the more diverse and impressive your range of technical and soft skills will be.
- It makes you more employable. Since work experience has the power to increase your confidence on a professional level and build your skill set, it automatically makes you a more desirable candidate in the eyes of recruiters.
- It allows you to form connections. Working within a team is a great way to find mentors who can guide you as you progress, as well as people who might be able to open new doors for you in the future.
- It lets you gain a greater understanding of the industry you plan to work in.

II.5 What are Hobbies?

A hobby is a regular activity done for enjoyment, typically during one's free time. Hobbies are usually not done professionally or for payment. Hobbies vary greatly and can include physical/active hobbies, collecting interests, mental/game endeavours, and creative/artistic pursuits.

Hobbies are important because they can provide a range of benefits, including:

- Strengthening your relationships as you collaborate, share, teach and learn from and with others making you an interesting person that others enjoy being around and talking to.
- As self-care activities are great for your physical (increased heart rate and brain function) and mental health (having fun, relaxing, and reducing stress).
- Helping you learn new skills, which can lead to improvements in your job and other areas of your life.
- Offering you interesting challenges that overcoming them can help you build creativity, confidence, and self-esteem.
- Helping to improve your memory, concentration and focus as well as your fine motor skills and hand-eye coordination.
- A variety of hobbies (could be referred to as "personal interests" added to a resume will help make you look more well-rounded, interesting, and attractive to a potential employer).

III. What is Networking?

Networking is the exchange of information and ideas among people with a common profession or special interest, especially to further one's career. Networking is different from socializing as socializing is related to or designed for activities in which people meet each other for pleasure, and not necessarily to develop contacts.

This aspect can often be forgotten by some students. It is only later in life, we tend to learn the importance of networking from attending events like seminars, conferences, and networking drinks. It is important to put ourselves out there and create both professional and friendly relations, either that being staying in good terms with an old manager who can give you a reference, or a university lecturer you particularly enjoyed working with or attend networking specific events. Networking is a two way avenue where you are each beneficially to each other, even if the support might be given in different ways. As students it is important to start early and develop your network of people you can fall by for support regarding job applications, references or other private matters.

III.1 Professional Networking and Collaboration

Networking and collaborating with others is an excellent way to build your personal brand. Attend relevant events, join professional associations, and connect with like-minded individuals on social media. Collaboration with others in your domain can also help you gain exposure and credibility.

III.2 Network of Friends

The term Network of friends designates the interconnected relationships among a group of people who provide social and emotional support for each other. Good friends relieve stress, provide comfort, and joy, and prevent loneliness and isolation. Developing close friendships can also have a powerful impact on your physical health.

According to Aristotle, there are three kinds of friendships:

- Friendships of utility: exist with someone useful to you in some way.
- Friendships of pleasure: exist between you and those whose company you enjoy.
- Friendships of the good: are based on mutual respect and admiration.

Both the Professional and the three kinds of Friends networks will help you demonstrate your value to others with these simple successful networking tips:

- Let others speak on your behalf instead of bragging about yourself.
- Expand your network by meeting new people through your old contacts.

- Leverage your social media postings via reposting and/or getting likes from your network

The road to a successful career

You've probably heard a lot of different definitions for success, and it can be tough to know what matters. It's easy to get bogged down by all the conflicting advice out there.

What does it mean to be successful? How do you achieve success? The three pillars of success (as explained in ten distinct parts) articulated in this article are the author's understanding and the way forward he had developed over the years.

Το “μην παραιτείσαι ποτέ” δεν είναι πάντα η καλύτερη συμβουλή

Στέφανος Λίβος
Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ
Sr Talent Management Business Partner
Banker – Vice President Treasury – FIMBank plc
[Stefanos Livos | LinkedIn](#)

Περίληψη

Το “μην παραιτείσαι ποτέ” είναι για κάποιους το μυστικό της επιτυχίας, αλλά για κάποιους άλλους μπορεί να γίνει η αιτία μιας επίπονης προσκόλλησης σε λάθος στόχους.

Στο κυνήγι της επιτυχίας συχνά συναντάμε την καλοπροαίρετη συμβουλή να “μην παραιτηθούμε ποτέ”. Αρχικά, ακούγεται σαν ένα πολύ δυναμικό και θετικό μάντρα. Ας δούμε όμως γιατί η ανεξέλεγκτη προσήλωση σε αυτή τη συμβουλή μπορεί να μην είναι πάντα η καλύτερη στρατηγική.

Έχετε ακούσει για το “σφάλμα της επιβίωσης”;

Είναι πιο πιθανό να ακούσουμε μια ιστορία επιτυχίας παρά την ιστορία ενός ατόμου που δεν πέτυχε το όνειρό του. Οι ειδικοί ονομάζουν αυτό το φαινόμενο “σφάλμα της επιβίωσης” (survivorship bias). Η γνωστική αυτή προκατάληψη μάς κάνει να πιστεύουμε ότι, εάν επιτυχημένα άτομα λένε ότι δεν πρέπει να παραιτούμαστε ποτέ, τότε η επιτυχία απαιτεί υπομονή και επιμονή. Ωστόσο, η πραγματικότητα είναι πιο πολύπλοκη. Η επιτυχία απαιτεί επίσης καθορισμό ρεαλιστικών στόχων, αποφασιστικότητα, ταλέντο, δεξιότητες, τύχη, ανθεκτικότητα και συνεργασία με άλλους.

Σκεφτείτε, για παράδειγμα, τις ριάλι εκπομπές ταλέντων. Σίγουρα θα έχετε δει εκεί ανθρώπους με μηδενικές φωνητικές ικανότητες να επιθυμούν να γίνουν το επόμενο μεγάλο όνομα της μουσικής σκηνής. Φανταστείτε την καταστροφική επίδραση που μπορεί να έχει στην

ζωή τους η συμβουλή “μην παραιτείσαι ποτέ”, πόσα χρόνια μπορεί να χάσουν κυνηγώντας ένα όνειρο που δεν θα πραγματοποιηθεί ποτέ. Αν και το συγκεκριμένο μπορεί να είναι ακραίο παράδειγμα, μπορούμε να το παραλληλίσουμε με τους ανθρώπους που επιλέγουν μια επαγγελματική κατεύθυνση για τους λάθος λόγους.

Αυτό που μας αρέσει δεν είναι πάντα αυτό που θέλουμε

Ο άνθρωπος εγκέφαλος έχει διαφορετικά δίκτυα που επεξεργάζονται τις προτιμήσεις μας (“μου αρέσει”) και τις επιθυμίες μας (“θέλω”). Οι περισσότεροι από εμάς νομίζουμε ότι αυτό που μας αρέσει ταυτίζεται με αυτό που θέλουμε. Δεν είναι όμως έτσι. Μπορεί να μου αρέσει η ιδέα να κάνω ελεύθερη πτώση από αεροπλάνο, χωρίς όμως να θέλω πραγματικά να το δοκιμάσω. Σε σοβαρά ζητήματα όπως η αναζήτηση εργασίας, αυτή η πιθανή ασυμφωνία μεταξύ προτιμήσεων και επιθυμιών μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στον τρόπο που παίρνουμε αποφάσεις.

Για παράδειγμα, κάποιος μπορεί να απολαμβάνει να έχει μια υψηλή κοινωνική θέση ή να κερδίζει πολλά χρήματα. Αυτό μπορεί να τον κάνει να λείπει ότι αποζητά ένα περιβάλλον με γρήγορους ρυθμούς, παρόλο που μπορεί να μην του αρέσει η πίεση που αυτό συνεπάγεται.

Μπορεί ασφαλώς να επιτύχει αυτά που θέλει εργασιακά, αλλά θα είναι ποτέ ευτυχισμένος σε μια δουλειά που δεν του αρέσει;

Το προσωπικό μου παράδειγμα είναι το εξής: πριν από 20 χρόνια, ήθελα να γίνω συγγραφέας πλήρους απασχόλησης, να ζω δηλαδή αποκλειστικά από τα βιβλία μου. Μετά τη δημοσίευση τεσσάρων βιβλίων, συνειδητοποίησα ότι, όσο και να μου αρέσει αυτή η ιδέα, δεν ήταν πια αυτό που πραγματικά ήθελα. Είχα αλλάξει σαν άνθρωπος, το ίδιο και οι συνθήκες ζωής στην φάση που βρισκόμουν. Επίσης, συνειδητοποίησα ότι δεν θα μπορούσα ποτέ να γράφω ένα βιβλίο το χρόνο όπως κάνουν οι επαγγελματίες συγγραφείς. Στο μυαλό μου, η συγγραφή είναι μια δημιουργική διαδικασία, όχι γραμμή παραγωγής. Γιατί λοιπόν να μην παραιτηθώ από το παιδικό μου όνειρο;

Η παραίτηση μπορεί να είναι απελευθερωτική

Καθώς πορευόμαστε στην ζωή και περνάμε από διαφορετικά στάδια, οι προτεραιότητές μας αναπόφευκτα αλλάζουν. Ως οικογενειάρχης, δεν έχω τα ίδια όνειρα και στόχους που είχα όταν ήμουν εργένης. Η παραίτηση από το όνειρό μου δεν ήταν αποτυχία (είχα, άλλωστε,

δημοσιεύσει ήδη τέσσερα βιβλία) αλλά ένδειξη αυτογνωσίας και ευελιξίας.

Η ζωή μας είναι πολύ μικρή για να κυνηγάμε στόχους τους οποίους δεν είμαστε πλέον ενθουσιασμένοι να πετύχουμε. Η συνειδητοποίηση ότι οι στόχοι μας μπορεί να αλλάξουν είναι απελευθερωτική. Μας δίνει τη δυνατότητα να γυρίσουμε σελίδα και ξεκινήσουμε από την αρχή.

Συμπέρασμα

Το “μην παραιτείσαι ποτέ” είναι το μυστικό της επιτυχίας για κάποιους. Για άλλους μπορεί να γίνει η αιτία μιας επίπονης προσκόλλησης σε λάθος στόχους. Η πραγματική επιτυχία είναι ένα δυναμικό και εξελισσόμενο ταξίδι. Απαιτεί προσαρμοστικότητα, αποδοχή ότι οι στόχοι μας αλλάζουν καθώς ωριμάζουμε, και εστίαση σε αυτό που μας ενδιαφέρει πραγματικά σε κάθε μοναδικό στάδιο της ζωής μας. Η παραίτηση από στόχους που δεν μας εκφράζουν πλέον δεν είναι ήττα. Είναι μια στρατηγική αναδιάρθρωση προς αυτό που πραγματικά έχει σημασία για εμάς εδώ και τώρα.

**Ένθετο Α:
Ασφάλεια και
Ανθεκτικότητα**

Μήνυμα Προσκεκλημένου Εκδότη

Η “παρεξηγημένη” ασφάλεια και η “αφανής” ανθεκτικότητα

Αντισυνταγματάρχης ε.α. Κουκάκης Γεώργιος
Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ

Διεθνολόγος, Συγγραφέας, Κύριος Ερευνητής του ΚΕΔΙΣΑ, Research Associate of HERMES, Μέλος του ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ., της ΑΛΛΗΛΟΝ και της Mercury Negotiation Academy, Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος του Προγράμματος «Σπουδές Ασφάλειας στη Μεσόγειο (BASIC)» του ΚΕΔΙΒΙΜ Πανεπιστημίου Αιγαίου
[Georgios Koukakis | LinkedIn](#)

Έχοντας θέσει ως προσωπικό στόχο την απομυθοποίηση –καθώς ακόμα και σήμερα συνοδεύεται από πολλές προκαταλήψεις– και συνάμα την ανάδειξη της σημασίας της πραγματικά πολυδιάστατης έννοιας της **ασφάλειας** (security) και της «άγνωστης» –καθώς οι περισσότεροι εστιάζουν στην αντιμετώπιση μίας κρίσης αφότου εκδηλωθεί και όχι στην κατάλληλη προετοιμασία μέσω της μείωσης των τρωτοτήτων– **ανθεκτικότητας** (resilience) στην Ελλάδα, πρότεινα στις αρχές του 2024 στον Ιδρυτή και Πρόεδρο της ΑΛΛΗΛΟΝ κ. Άγγελο Παγκράτη, τη δημοσίευση ενός τεύχους αφιερωμένο στην ασφάλεια και την ανθεκτικότητα, καθώς αποτελούν δύο έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Σχεδόν αμέσως, η πρότασή μου έγινε αποδεκτή ορίζοντας το 14ο τεύχος του περιοδικού ως το τεύχος που θα φιλοξενούσε τα εν λόγω άρθρα, προχωρώντας στην έκδοση του σχετικού εκδοτικού σημειώματος.

Σε αυτό, επιδιώκοντας αφενός μεν την αποσαφήνιση των στόχων του 14ου τεύχους, αφετέρου δε τη συμπερίληψη όσο το δυνατόν περισσότερων άρθρων τα οποία θα κάλυπταν όλες τις πτυχές των εν λόγω εννοιών, προχωρήσαμε στην παράθεση των επιμέρους συνιστωσών (κατηγοριών) αυτών, κάνοντας λόγο για την «παραδοσιακή» **στρατιωτική ασφάλεια/ανθεκτικότητα**, τη **δημόσια τάξη**, την **οικονομική ασφάλεια/ανθεκτικότητα**, την **ενεργειακή** και **επισιτιστική ασφάλεια** και την αντίστοιχη απεξάρτηση/αυτονομία που απασχόλησε έντονα τη διεθνή κοινότητα μετά την εισβολή ης Ρωσίας στην Ουκρανία, αλλά και την **περιβαλλοντική ασφάλεια** η οποία αποτελεί παγκόσμιο στόχο λόγω της κλιματικής κρίσης.

Αναφερθήκαμε επίσης στην **κυβερνοασφάλεια** και την **ψηφιακή ανθεκτικότητα** που επηρεάζουν σχεδόν κάθε τομέα πολιτικής αλλά και την καθημερινότητα των πολιτών, την ασφάλεια/ανθεκτικότητα των **κρίσιμων υποδομών** η οποία απασχόλησε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης λόγω της καταστροφής των υποθαλάσσιων αγωγών φυσικού αερίου Nord Stream στη Βαλτική η οποία σχετίζεται και με τη **θαλάσσια ασφάλεια**, την **πολιτιστική ασφάλεια** η οποία δυστυχώς απέκτησε επίκαιρο χαρακτήρα λόγω της υπόθεσης της μετατροπής της Μονής Χώρας στην Κωνσταντινούπολη σε Τέμενος, και την **υγειονομική ασφάλεια/ανθεκτικότητα**, η οποία από το 2019 και μετά –λόγω της πανδημίας COVID– βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής σε συλλογικό αλλά και ατομικό επίπεδο, μέρος της οποίας είναι και η **ψυχική ασφάλεια/ανθεκτικότητα**.

Τέλος, παρουσιάστηκε η αλληλεξάρτηση της ασφάλειας/ανθεκτικότητας με την **αμυντική βιομηχανία**, την **τεχνολογία**, και τα **ανθρώπινα δικαιώματα**, η σχέση της με τη **μετανάστευση** και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, η –όχι και τόσο γνωστή– συνάφειά της με την **ανάπτυξη**, την **επιχειρηματικότητα** και τη **διακυβέρνηση**, καθώς και η επίδρασή της στα **ανθρώπινα δικαιώματα**, στον περιορισμό των οποίων (securitization) οφείλεται σε μεγάλο βαθμό η δυσφήμιση της ασφάλειας.

Επιπλέον, η εστίαση της προσοχής της πλειοψηφίας των δημόσιων φορέων και των πολιτών στα μέτρα **αντιμετώπισης** μίας απειλής/ κρίσης και όχι στα αντίστοιχα μέτρα **πρόληψης** και **αποκατάστασης**,

έχει συμβάλει στην ενασχόληση με τα ζητήματα που αφορούν την ασφάλεια και όχι με όσα αφορούν την ανθεκτικότητα, αν και η τελευταία είναι πάντα παρούσα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η αντιμετώπιση των εκάστοτε απειλών ασφάλειας οδηγεί αναπόφευκτα –αλλά όχι αποκλειστικά– στην ανθεκτικότητα, μιας και η ανθεκτικότητα αφορά πρωτίστως στη **μείωση των τρωτοτήτων** και δευτερευόντως στην επιτυχή **διαχείριση των απειλών** με τις ελάχιστες δυνατές ζημιές, αλλά και την ταχεία **αποκατάσταση** και **ανάκαμψη** στο αρχικό (πριν την εκδήλωση των απειλών) ή καλύτερο επίπεδο λειτουργίας.

Όσον αφορά τα άτομα που εκδήλωσαν την επιθυμία να συνδράμουν στην εκδοτική αυτή προσπάθεια μέσω της εκπόνησης ενός άρθρου, το αποτέλεσμα οφείλω να ομολογήσω ότι ήταν κάτι παραπάνω από ικανοποιητικό τόσο από πλευράς **αριθμού άρθρων** όσο και από πλευράς **ποικιλίας της θεματολογίας** αυτών, καθώς συγκεντρώθηκε μία πληθώρα κειμένων που καλύπτει όλες σχεδόν τις συνιστώσες της ασφάλειας και της ανθεκτικότητας. Ως εκ τούτου, ένα μέρος αυτών θα συμπεριληφθεί στο παρόν τεύχος και τα υπόλοιπα στο επόμενο. Κατόπιν των παραπάνω, είμαι στην ευχάριστη θέση να σας παρουσιάσω τους **αρθρογράφους** του 14ου τεύχους –τους οποίους ευχαριστώ θερμά για την συμβολή τους– καθώς και να αναφέρω με συντομία τις **θεματικές** των άρθρων τους στις γραμμές που ακολουθούν.

Ο **κ. Αλεβαντής Παναγιώτης** αποσαφηνίζει αρχικά ορισμένους βασικούς όρους που σχετίζονται με την **πολιτική προστασία** (civil protection), ενώ στη συνέχεια παρουσιάζει τις τρεις φάσεις της προστασίας, την οριζόντια δράση της ανάλυσης επικινδυνότητας και τη σημασία της εκπαίδευσης, ολοκληρώνοντας το άρθρο του αναφερόμενος στα κριτήρια καθορισμού προτεραιοτήτων και τους επιθυμητούς άξονες δράσης.

Ο **κ. Γιακουμής Άγγελος** μας μιλάει για τη σχέση που υπάρχει μεταξύ της ασφάλειας και της **αεροπορικής ισχύος** (airpower) πραγματοποιώντας μία σύντομη βιβλιογραφική ανασκόπηση του ορισμού της δεύτερης, αντλεί στοιχεία από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν, τη Λιβύη, το Μάλι και την Ουκρανία, καταλήγοντας στις πολιτικές και στρατηγικές διαστάσεις αυτής.

Ο **κ. Δασκαλάκης Εμμανουήλ** συμμετέχει με ένα άρθρο το οποίο αναδεικνύει τη σημασία της ασφάλειας σε σχέση με τις **καταστάσεις έκτακτης ανάγκης** (emergency situations), αναφερόμενος στις βασικές πτυχές της ασφάλειας, τους τύπους των καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, καθώς και τις σταδιακές ενέργειες που πρέπει να λαμβάνονται

σε ατομικό επίπεδο πριν, κατά τη διάρκεια και μετά από αυτές, εστιάζοντας στους σεισμούς και τις πυρκαγιές.

Ο **κ. Καμονάχος Αθανάσιος** πραγματοποιεί αρχικά μία σύντομη ιστορική αναδρομή στο θεσμικό πλαίσιο κατοχύρωσης των **ανθρώπινων δικαιωμάτων** σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, ακολούθως αναφέρεται στις περιπτώσεις περιορισμού αυτών για λόγους ασφάλειας, εξετάζει την επίδραση της νομοθεσίας περί προσωπικών δεδομένων και της τρομοκρατίας, και ολοκληρώνει το άρθρο του με την επισήμανση της σχέσης μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας.

Ο **κ. Κανελλόπουλος Αναστάσιος-Νικόλαος** μας εισάγει με το άρθρο του στο χώρο της **Ναυτιλιακής Βιομηχανίας** (Shipping Industry), τονίζοντας τη σημασία της **πληροφόρησης** (intelligence) για την ανάπτυξη της **οικονομικής και τεχνολογικής ανθεκτικότητας** (economic and technological resilience) των εν λόγω επιχειρήσεων σε σχέση με την ανάλυση μεριδίων αγοράς, την παρακολούθηση της τεχνολογικής καινοτομίας, καθώς και την παρακολούθηση των ζητημάτων που αφορούν το ρυθμιστικό πλαίσιο και τη συμμόρφωση στις νομικές απαιτήσεις.

Η **Δρ. Καψοκόλη Ελένη** επισημαίνει τον ψηφιακό ανασχηματισμό και τη ευρεία διασυνδεσιμότητα που διακρίνει τη σύγχρονη εποχή – γεγονός που αναδεικνύει τη σημασία της **ψηφιακής ανθεκτικότητας** (cyber resilience) στο χώρο του κυβερνοχώρου– αναφέροντας στη συνέχεια τις ενέργειες στις οποίες έχει προβεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για την αντιμετώπιση των σχετικών απειλών και την καθιέρωση ενός ρυθμιστικού πλαισίου για τα εν λόγω ζητήματα.

Ο **Δρ. Παπανικολάου Ζαχαρίας** μας μιλάει για τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αυξηθεί η παγκόσμια παραγωγή τροφίμων σε παγκόσμιο επίπεδο με βιώσιμο τρόπο –ενέργεια που θα ενισχύσει σημαντικά την **επισιτιστική ασφάλεια** (food security)– μέσω της «βιώσιμης εντατικοποίησης», αντιμετωπίζοντας πρώτα άλλα ζητήματα όπως η λειψυδρία, η οποία σχετίζεται με την **υδατική ασφάλεια** (water security).

Ο **κ. Σιδηρόπουλος Νικόλαος** μέσα από το άρθρο του αναλύει τους λόγους για τους οποίους η Αίγυπτος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο όχι μόνο για την **περιφερειακή ασφάλεια** (regional security) αλλά και για την **εθνική ασφάλεια** (national security) της Ελλάδας, αναδεικνύοντας τις συνιστώσες της **οικονομικής ασφάλειας** (economic security), της **ενεργειακής ασφάλειας** (energy security) και της **θαλάσσιας**

ασφάλειας (maritime security).

Ο **κ. Σωτηρίου Ορφέας-Κωνσταντίνος** κρούει τον κώδωνα του κινδύνου όσον αφορά την **πολιτιστική ασφάλεια** (cultural security) της Ελλάδας, καθώς μέσα από το άρθρο του παρουσιάζει τη συνάφεια της **αρχαιοκαπηλίας** με το οργανωμένο έγκλημα, το νομικό πλαίσιο και τις τάσεις που επικρατούν στην Ελλάδα, τα υπάρχοντα κενά, αλλά και τις υπάρχουσες δυνατότητες αλλαγής της συγκεκριμένης κατάστασης.

Ο **Δρ. Φαράντος Γεώργιος** και ο **Δρ. Ντουινιάς Γεώργιος** παρουσιάζουν τη μελέτη τους σχετικά με την Εργασιακή Υγιεινή & Ασφάλεια (occupational health & safety) στο χώρο της νοσοκομειακής περίθαλψης σε σχέση με την εφαρμογή **Βασικών Δεικτών Απόδοσης** (Key Performance Indicators), η οποία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι απαιτείται η λήψη περαιτέρω ενεργειών για την ανάπτυξη ενός νέου ολοκληρωμένου θεσμικού πλαισίου.

Ο **κ. Χατζόβουλος Νικόλαος** τέλος, αναφέρεται στο **Σύνδρομο Επαγγελματικής Εξουθένωσης** (Burnout Syndrome) που συναντάται (και) στο χώρο των **υπηρεσιών ασφάλειας**, το οποίο απειλεί την ψυχολογική ασφάλεια (psychological security) των εργαζόμενων του συγκεκριμένου επαγγελματικού χώρου, και υποδεικνύει τρόπους εντοπισμού, πρόληψης αλλά και θεραπείας ώστε να αναπτυχθεί η ψυχική ανθεκτικότητα (psychological resilience).

Θα ήταν επίσης μεγάλη μου παράλειψη –εκμεταλλευόμενος το προνόμιο του Προσκεκλημένου Εκδότη που μου εμπιστεύτηκε ο Ιδρυτής και Πρόεδρος της ΑΛΛΗΛΟΝ κ. **Άγγελος Παγκράτης**, τον οποίο και ευχαριστώ μέσα από το δημόσιο αυτό βήμα που μου δίδεται– αν δεν εξέφραζα την ευγνωμοσύνη μου προς όλη τη **συντακτική ομάδα** του ελληλον, αλλά και **όλες/όλους όσους συνέβαλαν με οποιονδήποτε τρόπο** στην εκπόνηση και δημοσίευση του παρόντος τεύχους.

Ολοκληρώνοντας το παρόν μήνυμα –το οποίο ευελπιστώ ότι θα αποκαταστήσει (στο μέτρο του δυνατού) τη φήμη της ασφάλειας στο ευρύ κοινό και θα δώσει το έναυσμα σε περισσότερους νέους να ασχοληθούν σε επαγγελματικό και ακαδημαϊκό επίπεδο με τα ζητήματα που σχετίζονται με την ασφάλεια και την ανθεκτικότητα– **θα ήθελα να προτρέψω τις νέες και τους νέους**, μιμούμενοι τον Ομηρικό Οδυσσέα, **να μη αφουγκράζονται τις «Σειρήνες» της εποχής μας αλλά να μείνουν προσηλωμένοι στην προσωπική τους Ιθάκη**, και εισακούοντας τα λόγια του Καβάφη **να εύχονται να είναι μακρύς ο** (ακαδημαϊκός και επαγγελματικός) **τους δρόμος χωρίς να καταδέχονται να ρωτούν αν θα νικήσουν ή θα νικηθούν, αλλά να πολεμούν** όπως έλεγε ο Καζαντζάκης, έχοντας κατά νου ότι μόνος τρόπος να αλλάξουν τον κόσμο είναι υιοθετώντας την ιδεολογία του Μαχάτμα Γκάντι, η οποία συνοψίζεται στην προτροπή:

«Γίνε εσύ η αλλαγή που θες να δεις στον κόσμο».

Προστασία του πολίτη – μια μεθοδολογική προσέγγιση

Παναγιώτης Αλεβαντής
Μέντορας Σπουδών ΑΛΛΗΛΟΝ

Ύψιστος στόχος της ασφάλειας είναι η προστασία του πολίτη από κάθε είδους απειλή, γεγονός που την καθιστά το πολυπλοκότερο εγχείρημα κάθε οργανωμένης πολιτείας
[Panagiotis Alevantis | LinkedIn](#)

Ας ξεκαθαρίσουμε μερικούς όρους

Ασφάλεια σύμφωνα με το [Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας](#) της Ακαδημίας Αθηνών είναι η «προστασία από κίνδυνο, τραυματισμό, βλάβη, ζημιά, καθώς και τα συναφή προστατευτικά μέτρα». Αντίστοιχα, ως **security** το Λεξικό της Οξφόρδης ορίζει «the activities involved in protecting a country, building or person against attack, danger, etc.», δηλαδή, τις δραστηριότητες που συνδέονται με την προστασία μιας χώρας, ενός κτηρίου ή ενός προσώπου από επίθεση, κίνδυνο κλπ.

Στόχος λοιπόν της ασφάλειας είναι η **προστασία**. Η προστασία των πολιτών, των περιουσιών, των υποδομών και του περιβάλλοντος. Και η προστασία τους από κάθε είδους απειλές. Όπου **απειλή** (hazard) είναι η πιθανότητα να σημειωθεί **ζημιογόνο φαινόμενο**. Έχουμε διάφορα είδη απειλών (φυσικές, τεχνολογικές, μικροβιακές, κοινωνικές, γεωστρατηγικές κλπ.), τις οποίες γενικά δεν τις ελέγχουμε. Εκείνο που μπορούμε να ελέγξουμε είναι η τρωτότητα των απειλούμενων. Όπου **τρωτότητα** (vulnerability) είναι η πιθανότητα απωλειών (θύματα ή/και ζημιές) εξαιτίας μιας απειλής. Και την ελέγχουμε επειδή η τρωτότητα εξαρτάται από τα μέτρα πρόληψης που μπορούμε να πάρουμε. Τέλος, η **διακινδύνευση** (risk), την οποία συχνά αναφέρουμε ως επικινδυνότητα ή απλώς ως κίνδυνο ή και ως ρίσκο, είναι οι αναμενόμενες απώλειες (θύματα ή/και ζημιές). Η διακινδύνευση είναι στην ουσία το γινόμενο της απειλής επί την τρωτότητα και είναι κάτι που μπορούμε να ελέγξουμε αφού μπορούμε να ελέγξουμε την τρωτότητα.

Τα ζημιογόνα φαινόμενα τα διακρίνουμε ανάλογα με τις επιπτώσεις τους. Έτσι, **ατύχημα** (accident), είναι ένα δυσάρεστο, τυχαίο συμβάν που επιφέρει βλάβη ή και τραυματισμό ενώ **δυστύχημα** είναι το θανατηφόρο ατύχημα. Η αντιμετώπισή του απαιτεί την κινητοποίηση μιας ή περισσότερων υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης (π.χ. τροχαίο, πυρκαγιά). Το **μείζον περιστατικό** (major incident) είναι μια κατάσταση με σειρά σοβαρών επιπτώσεων των οποίων η αντιμετώπιση απαιτεί ειδικές διευθετήσεις από τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης. (π.χ. πυρκαγιά σε διυλιστήριο, ναυάγιο). Η **κατάσταση έκτακτης ανάγκης** (state of emergency) είναι μια κατάσταση κατά την οποία οι αρχές αποφασίζουν να εφαρμόσουν ιδιαίτερες πολιτικές σε μεγάλη γεωγραφική περιοχή για την αντιμετώπιση απειλών που αφορούν τη ζωή, την υγεία και την περιουσία μεγάλων πληθυσμών ή και το περιβάλλον μεγάλων εκτάσεων (π.χ. φυσική καταστροφή, έντονη σύγκρουση, πανδημία).

Καταστροφή (disaster) είναι, σύμφωνα με τον ΟΗΕ, η σοβαρή διαταραχή της λειτουργίας μιας κοινότητας, για την αντιμετώπιση της οποίας δεν επαρκούν οι επί τόπου διαθέσιμοι πόροι (π.χ. έλλειψη στέγασης, τροφής, νερού, φαρμάκων, ιατρικού προσωπικού). Τέλος, **κρίση** (crisis), [παραφράζοντας τον καθηγητή Patrick Lagadec](#) είναι μια έκτακτη ανάγκη, ένα μείζον περιστατικό ή μια καταστροφή που συνοδεύεται από έντονη δημόσια αμφισβήτηση των αποφάσεων των υπεύθυνων, που είναι επιφορτισμένοι για την αντιμετώπισή τους. Με απώτατο δυνητικό αποτέλεσμα την αποσύνθεση, τη διάλυση ή ακόμη και την **ενδόρρηξη** (implosion), των αρμόδιων φορέων ή και

της κοινωνίας, όταν τίποτα πια δεν λειτουργεί και όλα καταρρέουν. Θα πρέπει να πούμε εδώ ότι η χρήση των λέξεων «καταστροφή» και «κρίση» στην καθημερινή πρακτική δεν ακολουθεί τους παραπάνω ορισμούς και χαρακτηρίζεται συχνά από μεγάλη δόση υπερβολής.

Οι φάσεις της προστασίας

Για να προστατεύσουμε τους πολίτες, τις περιουσίες, τις υποδομές και το περιβάλλον, θα πρέπει να έχουμε σχεδιάσει, τι συμβαίνει πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την εκδήλωση κάθε απειλής. Αντίστοιχα έχουμε τις φάσεις της Πρόληψης, της Επέμβασης και της Αποκατάστασης.

Η **πρόληψη** αφορά κυρίως τον περιορισμό της τρωτότητας και την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων (mitigation) λόγω της εκδήλωσης της απειλής. Οι σεισμοί αντιμετωπίζονται με αντισεισμική θωράκιση των κτηρίων και των υποδομών. Οι πλημμύρες με αντιπλημμυρικά έργα και αποφυγή κατασκευών σε λεκάνες απορροής ποταμών. Τα τροχαία με εκπαίδευση των οδηγών, σωστή σχεδίαση, σήμανση των δρόμων και αυστηρή αστυνόμευση. Οι απειλές της εθνικής κυριαρχίας με εξοπλισμούς και διπλωματική δραστηριότητα.

Είναι προφανές ότι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των μέτρων πρόληψης εξαρτάται κάθε φορά από διαφορετικές κρατικές υπηρεσίες, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και με διαφορετική κάθε φορά τεχνογνωσία, ανάλογα με την απειλή. Και φυσικά μεταξύ τους απαιτείται να υπάρχει συντονισμός και συνεργασία.

Η **επέμβαση** αφορά την κινητοποίηση των κρατικών υπηρεσιών που βρίσκονται πάντα σε ετοιμότητα. Πρόκειται για τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης δηλαδή τις υπηρεσίες διάσωσης (Πυροσβεστική, Λιμενικό), τις ιατρικές υπηρεσίες (ασθενοφόρα ΕΚΑΒ) και τις υπηρεσίες τάξεως (Αστυνομία). Όλες αυτές οι υπηρεσίες είναι προσβάσιμες μέσω του 112, του ευρωπαϊκού αριθμού επειγόντων. Ωστόσο, σε κάθε περιστατικό υπάρχει σχεδόν πάντα, αφενός επέμβαση του Τύπου και αφετέρου της Δικαστικής εξουσίας προκειμένου να διερευνηθούν οι ενδεχόμενες ευθύνες για το συμβάν. Τέλος, αν το συμβάν εκτείνεται σε μεγάλη έκταση ή οι επιπτώσεις του διαρκούν επί μεγάλο χρονικό διάστημα κινητοποιούνται και βαρέα μέσα (Στρατός, Ερυθρός Σταυρός και άλλες ΜΚΟ).

Τέλος, έχουμε την **αποκατάσταση**, όπου κι εδώ ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των σχετικών μέτρων εξαρτάται, όπως και στη φάση της πρόληψης, από πολλές υπηρεσίες και επίπεδα διοίκησης. Σημαντικό ρόλο σε αυτή τη φάση παίζουν και οι ασφαλιστές που καλούνται να καλύψουν όλο ή μέρος των σχετικών εργασιών. Οι δραστηριότητες μετά το ατύχημα ή την καταστροφή περιλαμβάνουν συνήθως και ανάλυση αιτίων καθώς και την εξαγωγή διδαγμάτων που στη συνέχεια ενσωματώνονται στις φάσεις της πρόληψης και της επέμβασης.

Καθεμιά από τις παραπάνω φάσεις συμπληρώνεται και από ορισμένες **οριζόντιες δραστηριότητες**. Πρόκειται για την Ανάλυση της επικινδυνότητας, το σύστημα C4I (Διοίκηση, Έλεγχος, Επικοινωνίες, Συντονισμός, Πληροφόρηση) και την Εκπαίδευση.

Η **ανάλυση επικινδυνότητας** (risk analysis) υλοποιείται με διάφορα εργαλεία, μεθοδολογίες και εμπειρογνώμονες ανάλογα με την απειλή (π.χ. σεισμός, πλημμύρα, δασικές πυρκαγιές) και την τρωτότητα του απειλούμενου πληθυσμού ή περιοχής. Είναι μια διαρκής διαδικασία που επιτρέπει τον σχεδιασμό της πρόληψης αλλά και την υποστήριξη των υπηρεσιών κατά τη φάση της Επέμβασης. Το σύνολο των διαδικασιών και πρωτοκόλλων στο πλαίσιο του συστήματος C4I (Διοίκηση, Έλεγχος, Επικοινωνίες, Συντονισμός, Πληροφόρηση) εξασφαλίζουν την επικοινωνία και την αρμονική συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων κυρίως στη φάση της Επέμβασης αλλά και, βοηθητικά, στις φάσεις της Πρόληψης και της Αποκατάστασης. Το **C4I** είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντικό όσον αφορά το σκέλος της πληροφόρησης του κοινού κατά την εξέλιξη της επέμβασης π.χ. σε περίπτωση που απαιτηθεί εκκένωση μιας απειλούμενης περιοχής με μήνυμα "112".

Τέλος, πολύ σημαντική είναι η δραστηριότητα της **Εκπαίδευσης** που καλύπτει όλες τις φάσεις και τις οριζόντιες δραστηριότητες. Αφενός, η εκπαίδευση πρέπει να είναι συνεχής για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και τα στελέχη στο πλαίσιο της πρόληψης (π.χ. μηχανικοί, πολεοδόμοι, δασολόγοι) και της επέμβασης (π.χ. διασώστες, ιατροί, αστυνομικοί, μέλη ΜΚΟ). Αφετέρου η εκπαίδευση αφορά την ενημέρωση του κοινού σχετικά με την συμπεριφορά που πρέπει να υιοθετηθεί πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την εκδήλωση συγκεκριμένων απειλών. Ιδιαίτερη σημασία έχει η εκπαίδευση στα μέτρα πρόληψης και αυτοπροστασίας καθώς και η προετοιμασία στην ανταπόκριση σε ενδεχόμενο μήνυμα του αντίστροφου "112" για εκκένωση.

Όλες οι φάσεις και οι οριζόντιες δραστηριότητες συνοψίζονται παραστατικά στην **πυραμίδα της προστασίας** που αποτελεί επέκταση του τριγώνου της πολιτικής προστασίας. Είναι προφανές από τα παραπάνω ότι για ένα οργανωμένο κράτος δεν υπάρχει πιο πολύπλοκη διαδικασία από εκείνη που αφορά την Προστασία των πολιτών. Απαιτεί **συλλογική δράση** και προϋποθέτει καλή επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

Παρόλο που πρέπει πάντα να υπάρχει ένας υπεύθυνος, το στυλ της διοίκησης δεν θα πρέπει να είναι αυταρχικό αλλά να στηρίζεται στην ομαδικότητα, την παρακίνηση (motivation) και την επιβράβευση. Το σύνθημα που συχνά επικρατεί σε τέτοια περιβάλλοντα συνοψίζεται στις λέξεις «*Leave your ego at the door!*»!

Προτεραιότητες και άξονες δράσης

Ποια θα πρέπει να είναι τα κριτήρια καθορισμού των προτεραιοτήτων για τις επενδύσεις της πολιτείας στον τομέα της προστασίας των; Κατ' αρχάς οι **επιπτώσεις στη ζωή και την υγεία** των πολιτών. Για την εκτίμησή τους βάση αποτελούν οι στατιστικές του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) για την **συνολική επιβάρυνση λόγω ασθενειών** και τους **παγκόσμιους κινδύνους για την υγεία**, καθώς και οι **στατιστικές για τους τραυματισμούς στην ΕΕ**. Οι **οικονομικές επιπτώσεις** προκύπτουν από τις ετήσιες **αναλύσεις των ανασφαλιστών**. Σημαντικό ρόλο παίζει επίσης και η **κοινή γνώμη**. Στη διαμόρφωση της συμβάλλουν οι δημοσκοπήσεις (π.χ. **Ευρωβαρόμετρο**) και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, τα οποία προβάλλουν καθημερινά ατυχήματα και καταστροφές. Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των προτεραιοτήτων διαδραματίζουν ακόμη διάφορα βιομηχανικά, πολιτικά ή και ακαδημαϊκά λόμπυ.

Ποιοί εμπλέκονται στη φάση της επέμβασης

Όσον αφορά τους άξονες της δράσης, πρωταρχικής σημασίας είναι για κάθε απειλή και φάση της προστασίας να εντοπιστούν οι **εμπλεκόμενοι φορείς** προκειμένου, με βάση και τα διδάγματα του παρελθόντος, να αρχίσουν να συνεργάζονται για την κατάρτιση: α) σχεδίων πρόληψης και επέμβασης και β) κοινών πρωτοκόλλων για τις διαδικασίες. Αυτό πρέπει να γίνει σε κάθε επίπεδο της διοίκησης – τοπικό, περιφερειακό, εθνικό– λαμβανομένων υπόψη των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Σημαντικά στοιχεία αποτελούν κάθε φορά: α) η γνώση των τοπικών συνθηκών και β) και η διαδικασία σταδιακής αναβάθμισης των πόρων σε περίπτωση καταστροφών (από την περιφερειακή στην τροπική αυτοδιοίκηση, από την κυβέρνηση προς την περιφέρεια και από την Ευρωπαϊκή Ένωση προς τη χώρατο κράτος).

Κάθε σχέδιο θα πρέπει να εφαρμόζεται συνεχώς σε ασκήσεις συνεργασίας και προσομοίωσης (**επί χάρτου** και σε **πραγματικές συνθήκες**). Οι ασκήσεις συμβάλλουν ιδιαίτερα στη δημιουργία κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων έτσι ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν ακόμη και απρόβλεπτες καταστάσεις (contingencies) που δεν προβλέπονται στα σχέδια. Να το πούμε και αλλιώς, η ομάδα διαχείρισης της προστασίας των πολιτών θα πρέπει να λειτουργεί ως τέλεια ορχήστρα κλασσικής μουσικής η οποία όμως να μπορεί, αν χρειαστεί, να μετατραπεί σε ορχήστρα τζαζ.

Βιβλιογραφία:

- 1) Ilan Kelman, *Disaster by Choice*,
- 2) Παναγιώτης Αλεβαντής, *Προστασία από Ατυχήματα, Καταστροφές, Κρίσεις*, (όπου και περαιτέρω βιβλιογραφία)

* Φυσικός, τέως στέλεχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι απόψεις είναι προσωπικές και δεν εκφράζουν κατ' ανάγκη την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. <http://alevantis.blogspot.com>

Airpower and security challenges in the 21st century

Angelos Giakoumis
Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ
Lt Colonel
Hellenic Air Force
[Angelos Giakoumis | LinkedIn](#)

Περίληψη

Following the 9/11 attacks, security challenges like terrorism and insurgency openly challenged the global world order. Radical groups, rebels, and secessionist movements came to destabilize entire regions. In this short article, I discuss the strategic implications of airpower in countering security challenges in the 21st century. I first define airpower using a combination of academic and military sources. To support the argument, I point out three recent armed conflicts that highlight airpower's strategic effects. The article concludes with a brief review of the first year of the air war over Ukraine.

Airpower is a vast subject in the fields of international relations and security studies. It comprises all different uses of aviation, in the pursuit of a nation's security interests. The 1991 Gulf War proved that airpower could be the decisive element of an entire campaign. Airpower offered Western leaders the long-awaited short war with minimum casualties and "a victory on the cheap". The September 2001 terrorist attacks marked the beginning of a new era of security threats. Non-state actors like terrorists and insurgents openly challenged the global world order. Radical groups, rebels, and secessionist movements, destabilized entire regions. Failed or failing states with weak and corrupt political institutions, like Libya, Afghanistan, Mali, and Iraq, provided safe havens where these groups could train, regroup, and prepare for the next attack. The new security landscape raised academic and political debates about whether airpower can produce strategic effects against those threats, or merely alter the tactics of countering them. Before discussing airpower and security challenges in the 21st century, it is essential to establish a common language by agreeing on a definition of air power.

There are multiple definitions of airpower, from various airpower theoreticians. Dave Maclsaac argues that air power is the extension of traditional surface warfare into the skies and that theorists had limited influence in the field, because of the dependence of air power on technology and practitioners (1). Collin S. Gray considers Maclsaac's argument incorrect and misleading. William "Billy" Mitchell offered a simple but right definition, stating that airpower is "the ability to do something in the air". Gray improved Mitchell's statement by adding to his wording: "Air power may be defined as the ability to do something [strategically useful] in the

air” (2). The academic debate about the definition of airpower seems endless for two reasons. First, the essential meaning of airpower remains blurry for many scholars, political leaders, and even professional military officers. Second, airpower –significantly junior for many years to the branches that provide land and sea power - has long been treated as “a supplement” to the other forms of military power. Most theoreticians agree however that airpower remains a valuable tool for statesmen/women and generals.

Fortunately, things look less blurry in the military. The US emerged as the ultimate airpower nation after the end of the Second World War. Airpower became the sharpest of America’s swords. According to the ‘Air Force Doctrine publication (AFDP) 1’, airpower is “the ability to project military power through control and exploitation in, from, and through the air” (3). The British approached airpower from a different angle. The UK ‘Joint Doctrine Publication 0-30’ refers to airpower as “The ability to use air capabilities in and from the air, to influence the behaviour of actors and the course of events” (4). I believe that the British strategic mindset came up with an excellent definition for two reasons. First, this definition captures the essence of the Clausewitzian dictum that “war is not a mere act of policy but a true political instrument, a continuation of political activity by other means”(5). Additionally, it represents a theoretical perspective, widely validated by numerous armed conflicts over the last thirty years. I will highlight three examples.

Following the 9/11 terrorist attacks, a small group of US Special Forces, working with indigenous Afghan rebels and supported by US-led airpower conducting precision airstrikes, defeated the 50,000-man Taliban and Al-Qaeda armies and toppled the Taliban regime in Afghanistan within a few weeks. Starting from October 2001, U.S. fighter jets and bomber aircraft conducted 6,500 strike sorties and dropped 17,500 munitions against targets in Afghanistan, within 76 days. Analysts termed this new way of warfighting –the combined use of small groups of Special Forces and modern precision airstrikes– the “Afghan model” (6).

From March to October 2011, a coalition of NATO member states and several other partner nations waged a remarkable air campaign to support local rebel forces fighting against the regime of the Libyan dictator. What began as an attempt of the West to protect the Libyan population, ultimately led to the overthrow of the Qaddafi regime. The coalition’s precision airstrikes reversed the tide of the civil war and enabled the defeat of the regime forces. NATO airplanes executed 26,500 sorties (including 9,700 strike sorties) and employed almost exclusively precision-guided munitions to destroy more than 5,900 military targets. The air campaign secured the political objectives of the Alliance, thus toppling Qaddafi, with minimum civilian losses, zero friendly casualties, and a cost of a few billion dollars. The latter is considered relatively low, compared to the losses of thousands of American soldiers and the trillions of dollars the US spent on the campaigns in Afghanistan and Iraq (7).

Finally, airpower enabled France to project power in Mali in January

2013. Just 48 hours after Sarkozy decided to respond to Traoré’s request, Rafale fighters of the “Armée de l’Air”, supported by French air tankers, traveled almost 6,000km from their airbases in France to conduct the first strikes against advancing jihadist formations. Airpower also supported the herculean logistical effort associated with the build-up of combat ground forces. Almost half of the 19,000 tons of the necessary military equipment were transferred to Mali by cargo airplanes from France and regional bases, within weeks after the decision to interfere. Operation “Serval” succeeded in halting the Islamist offensive and secured key political and economic interests of France in the region (8).

However, available academic sources, covering the first year (2022-2023) of the air war over Ukraine, reveal that airpower failed to produce any significant strategic effects. One possible explanation is that neither side has gained complete air superiority to conduct decisive air operations with strategic outcomes (9). Much like the “machine-gun fences” in the trenches of World War I, an array of surface-to-air missiles and enemy fighters prohibited any attempt of penetration of the adversary’s airspace. Stefanovic et al. (2023) vividly described the skies over Ukraine as an aerial version of the battle of Somme of World War I (10). In October 2022, the Russian Air Force launched an extensive bombing campaign of Ukrainian government buildings, and civilian infrastructure that destroyed more than 30% of the country’s power generation capacity, among other facilities. The gains of these punishment campaigns were short-lived since they failed to break the Ukrainian’s will to resist (11). Every wise security analyst should keep in mind that the conflict is ongoing. It is too early to conclude whether air power will have a strategic impact on the war or will remain another tactical weapon in the arsenal of the two adversaries. There is still a lot of research to be conducted for this war, to fully understand all the possible effects of airpower.

To conclude, it must be stressed that airpower is a practical issue with political and strategic implications. It became the dominant instrument for political and military leaders as it represented an inexpensive and rapid way to alter the course of events and influence the opponent’s behavior. Airpower was engaged in all sorts of major and minor conflicts of the 21st century, conventional and unconventional, between state and non-state actors. It was used to coerce adversaries, to change regimes (or support friendly regimes), and even fight terrorism and support counter-insurgency operations. Airpower faced every modern security challenge and remains one of the most delicate tool for the implementation of a country’s national security strategy objectives.

Bibliography

(1) MacIsaac, Dave. “Voices from the Central Blue: The Air Power Theorists.” In Peter Paret (ed.), *Makers of Modern Strategy*, Princeton: Princeton University Press, 1986, p. 624.

(2) Gray, Collin S. *Airpower for Strategic Effect*. Maxwell AFB, Alabama: Air University Press. February 2012, p. 6-12; Meilinger, Philip S. (ed.)

The Paths of Heaven. The Evolution of Airpower Theory. Maxwell AFB, Alabama: Air University Press, 1997, p. xi-xii.

(3) United States Air Force Doctrine Publication (AFDP) 1. The Air Force. Washington D.C. 10 March 2021, p. 6.

(4) UK Ministry of Defence. Joint Doctrine Publication (JDP) 0-30. UK Air Power. 3rd edition, 2022, p. 3.

(5) Carl Von Clausewitz. On War. Translated by Michael Howard and Peter Paret. Abridged with an Introduction and Notes by Beatrice Heuser. Oxford: Oxford University Press, 2007, Book One, p. 28-29.

(6) Anders, Richard. The Afghan Model in Northern Iraq. The Journal of Strategic Studies, Vol. 29, No 3, June 2006, p. 395-422; Biddle, Stephen. Afghanistan and the Future of Warfare: Implications for Army and Defense Policy. Carlisle PA, Strategic Studies Institute: US Army War College, 2002; Lambeth, Benjamin S. Operation Enduring Freedom, 2001. In John Andreas Olsen (edited). A History of Air Warfare. Washington DC: Potomac Books, Inc, 2010, p. 270-271.

(7) Mueller, Karl P., ed., Precision and Purpose: Airpower in the Libyan Civil War. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2015; NATO. Operation Unified Protector. Final Mission Statistics. 02 November 2011. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2011_11/20111108_111107-factsheet_up_factsfigure.pdf (retrieved 15.05.2024).

(8) Boeke, Sergei & Schuurman, Bart. Operation "Serval": A Strategic Analysis of the French Intervention in Mali, 2013-2014". The Journal of Strategic Studies, 2015, p. 1-25; Gross, Philippe. Libya and Mali Operations. Transatlantic Lessons Learned. Foreign Policy Papers. The German Marshall Fund of the United States, 2014, p. 10; Mickaël Aubout, Casey Evans, Marie Gaudreault and Cody Anderson. Outline of Strategic Aerial Culture. Strategic Studies Quarterly, Vol 15, No 4, Winter 2021, p.121.

(9) Άγγελος Γιακουμής. «Η Αποτυχία της Ρωσικής Αεροπορικής Ισχύος στον Πόλεμο στην Ουκρανία (2022-2023)». Aerospace Reviews, 08.02.2024. <https://aerospacereviews.com/home/current-affairs/russian-air-force-ukraine/> (retrieved 13.05.2024); Justin Bronk. "The mysterious case of the missing Russian Air Force". Royal United Services Institute (RUSI) commentary. February 28, 2022. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/mysterious-case-missing-russian-air-force> (retrieved 13.05.2024).

(10) Michael Stefanovic, Robert Norris, Christophe Piubeni & Dave Blair. "The Somme in the Sky: Lessons from the Russo-Ukrainian Air War". War on the Rocks. February 9, 2023. <https://warontherocks.com/2023/02/the-somme-in-the-sky-lessons-from-the-russo-ukrainian-air-war/> (retrieved 13.05.2024).

(11) Robert Pape. "Bombing to Lose. Why Airpower cannot Salvage Russia's Doomed War in Ukraine". Foreign Affairs. October 20, 2022. <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/bombing-to-lose-airpower-cannot-salvage-russia-doomed-war-in-ukraine> (retrieved 13.05.2024)

Η σημασία της ασφάλειας και οι έκτακτες ανάγκες

Δασκαλάκης Εμμανουήλ

Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ

Αξιωματικός ΠΣ, Εκπαιδευτής ΣΑΕΚ, Ειδικός σε θέματα Ασφαλείας

[Manolis Daskalakis | LinkedIn](#)

Περίληψη

Η ασφάλεια είναι ένα από τα απαραίτητα αγαθά για την ύπαρξη και την πορεία της ανθρωπότητας. Δεν υπάρχει ζωή, δραστηριότητα, σωματική και ψυχική υγεία χωρίς την ασφάλεια και την αίσθηση αυτής. Το πλήθος πρέπει να ενημερώνεται και να εκπαιδεύεται ειδικά σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών που κρίνονται ως οι πλέον καταστροφικές και ξαφνικές απειλές.

Η ασφάλεια είναι μια κρίσιμη πτυχή που διασφαλίζει την ομαλή και αδιάλειπτη ροή των δραστηριοτήτων, σε προσωπικά, επαγγελματικά ή οργανωτικά πλαίσια. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους η ασφάλεια είναι σημαντική: Προστασία περιουσιακών στοιχείων, εμπιστευτικότητα και απόρρητο, Business Continuity, συμμόρφωση και νομικές απαιτήσεις, διαχείριση φήμης, χρηματοοικονομική ασφάλεια, λειτουργική αποδοτικότητα.

Ουσιαστικά, η ασφάλεια είναι θεμελιώδης για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης, την προστασία των περιουσιακών στοιχείων, τη διασφάλιση της συμμόρφωσης και τη συνεπή και αποτελεσματική λειτουργία όλων των δραστηριοτήτων.

Η ασφάλεια, με την ευρεία έννοια, αναφέρεται στα μέτρα και τις πρακτικές που εφαρμόζονται για την προστασία από κινδύνους και απειλές για τη σταθερότητα και την ευημερία. Περιλαμβάνει διάφορες διαστάσεις, καθεμία από τις οποίες επικεντρώνεται σε διαφορετικές πτυχές της προστασίας και της πρόληψης. Ακολουθούν ορισμένες βασικές πτυχές της ασφάλειας:

- 1. Προσωπική ασφάλεια:** Μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία των ατόμων από σωματική βλάβη, απειλές ή άλλους κινδύνους.
- 2. Κυβερνοασφάλεια:** Πρακτικές και τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται για την προστασία υπολογιστών, δικτύων και δεδομένων από μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση, επιθέσεις ή ζημιές.
- 3. Φυσική ασφάλεια:** Μέτρα σχεδιασμένα για την προστασία των φυσικών περιουσιακών στοιχείων, των κτιρίων και των εγκαταστάσεων από

απειλές όπως κλοπή, βανδαλισμός ή φυσικές καταστροφές.

4. **Εθνική ασφάλεια:** Πολιτικές και δράσεις που αναλαμβάνει μια κυβέρνηση για την προστασία της χώρας από απειλές και τη διατήρηση της κυριαρχίας.

5. **Οικονομική ασφάλεια:** Η κατάσταση κατά την οποία τα άτομα, οι επιχειρήσεις και τα έθνη διαθέτουν σταθερούς και επαρκείς πόρους και εισόδημα για τη διατήρηση του βιοτικού τους επιπέδου.

6. **Επισιτιστική ασφάλεια:** Η διασφάλιση ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν πρόσβαση σε επαρκή, ασφαλή και θρεπτικά τρόφιμα για τη διατήρηση μιας υγιούς ζωής.

7. **Ασφάλεια υγείας:** Μέτρα για την προστασία των πληθυσμών από απειλές για την υγεία και την εξασφάλιση της πρόσβασης στις απαραίτητες υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης.

8. **Περιβαλλοντική ασφάλεια:** Προσπάθειες για την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων από την υποβάθμιση, εξασφαλίζοντας μακροπρόθεσμα την οικολογική υγεία και βιωσιμότητα.

9. **Ασφάλεια πληροφοριών:** Προστασία πληροφοριών και δεδομένων από μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση, αποκάλυψη, αλλοίωση ή καταστροφή.

10. **Εσωτερική ασφάλεια:** Μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία ενός έθνους από εσωτερικές απειλές και τη διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας.

Η ασφάλεια σε όλα αυτά τα πλαίσια περιλαμβάνει ένα συνδυασμό στρατηγικών πρόληψης, προστασίας, ανίχνευσης και αντίδρασης για τον μετριασμό των κινδύνων, την αποκατάσταση αλλά και τη διασφάλιση της ευημερίας και της σταθερότητας. Οι ιδιαιτερότητες μπορεί να ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό ανάλογα με τον τύπο της ασφάλειας και τις συγκεκριμένες απειλές που αντιμετωπίζονται. Οι έκτακτες ανάγκες που μπορεί να προκύψουν οποιαδήποτε στιγμή χωρίς προειδοποίηση, είναι εκείνες που μπορούν να διαταράξουν την κανονικότητα και να διακόψουν τη ροή μίας δραστηριότητας είτε συμβούν είτε λόγω φόβου για κάποιο επικείμενο γεγονός.

Ως κατάσταση έκτακτης ανάγκης νοείται μια κατάσταση που ενέχει άμεσο κίνδυνο για την υγεία, τη ζωή, την περιουσία ή το περιβάλλον. Τα επείγοντα περιστατικά απαιτούν άμεση παρέμβαση για την πρόληψη της επιδείνωσης των συνθηκών και την ελαχιστοποίηση της βλάβης ή την αποκατάσταση της ομαλότητας. Μπορούν να προκύψουν από διάφορες πηγές, όπως φυσικές καταστροφές, ατυχήματα, ιατρικές παθήσεις ή σκόπιμες ενέργειες όπως η τρομοκρατία.

Οι τύποι έκτακτων καταστάσεων είναι οι ακόλουθοι:

1. **Ιατρικά επείγοντα περιστατικά:** Καρδιακές προσβολές, εγκεφαλικά επεισόδια, σοβαρή αιμορραγία, δηλητηρίαση κ.λπ.
2. **Φυσικές καταστροφές:** Σεισμοί, πλημμύρες, τυφώνες, πυρκαγιές κ.λπ.
3. **Ανθρωπογενείς καταστροφές:** Βιομηχανικά ατυχήματα, ατυχήματα μεταφορών, δομικές καταρρεύσεις κ.λπ.
4. **Επείγοντα περιστατικά ασφαλείας:** Τρομοκρατικές επιθέσεις, βίαια εγκλήματα κ.λπ.
5. **Περιβαλλοντικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης:** Χημικές διαρροές, πυρηνικά ατυχήματα κ.λπ.

Ο κόσμος που δεν είναι επαγγελματίας στον τομέα της ασφάλειας ίσως δεν είναι αρκετά εξοικειωμένος με το πώς να προσαρμοστεί και να αντιμετωπίσει μία έκτακτη ανάγκη. Αυτό πρέπει να διορθωθεί, καθώς οι

έκτακτες ανάγκες δεν εμφανίζονται μόνο σε επαγγελματίες αλλά μπορεί να προκύψουν στον οποιοδήποτε. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει μία εξοικείωση για να μετριαστεί σε **αρχικό στάδιο** όσο το δυνατόν περισσότερο το αίσθημα του φόβου που δεν θα αφήσει τον κόσμο να κάνει τις σωστές ενέργειες αλλά (το πιθανότερο) θα τον επηρεάσει να πάρει λάθος αποφάσεις οι οποίες μπορεί να του κοστίσουν ακόμα και τη ζωή, ενώ σε **δεύτερο στάδιο** να πάρει τη σωστή απόφαση και να αποφύγει τον κίνδυνο. Θα ήταν λοιπόν καλό να προσπαθεί το κάθε μέλος αυτής της κοινωνίας να ενημερώνεται και να εκπαιδεύεται πάνω στο τι να κάνει σε τέτοιες καταστάσεις. Το πλήθος οφείλει να γνωρίζει ποιες είναι οι ενέργειες που πρέπει να κάνει όταν αντιλαμβάνεται έναν κίνδυνο τέτοιου είδους. Αυτές είναι οι ακόλουθες:

1. **Αξιολόγηση της κατάστασης:** Προσδιορίστε γρήγορα τι έχει συμβεί και την έκταση της έκτακτης ανάγκης. Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε ποιος είναι ο κίνδυνος και τι απειλεί
2. **Εξασφαλίστε την προσωπική ασφάλεια:** Βεβαιωθείτε ότι δεν θέτετε τον εαυτό σας και τους ανθρώπους ή ζώα που έχετε υπ' ευθύνη σας, σε κίνδυνο. Εάν είναι εφικτό, μετακινηθείτε σε ασφαλές μέρος.
3. **Καλέστε βοήθεια:** Καλέστε τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης (112) και δώστε τους λεπτομερείς πληροφορίες για την κατάσταση. Οι πληροφορίες που θα πάρουν οι αρχές είναι πολύ σημαντικές για να επιχειρήσουν καθώς αν γνωρίζουν το είδος της έκτακτης ανάγκης, τα θύματα, τους αγνοούμενους και την ένταση της καταστροφής, θα σχεδιάσουν καλύτερα τη δράση τους.
4. **Παροχή βασικών πρώτων βοηθειών:** Εάν είστε εκπαιδευμένοι, δώστε πρώτες βοήθειες σε όσους τις χρειάζονται, ενώ περιμένετε την άφιξη επαγγελματικής βοήθειας.
5. **Εκκενώστε εάν είναι απαραίτητο:** Εάν η κατάσταση έκτακτης ανάγκης συνεπάγεται απειλή για την τοποθεσία σας (π.χ. πυρκαγιά, διαρροή αερίου), εκκενώστε αμέσως ακολουθώντας τις καθορισμένες διαδρομές έκτακτης ανάγκης.
6. **Ακολουθήστε τις οδηγίες των υπηρεσιών έκτακτης ανάγκης:** Μόλις φτάσουν οι επαγγελματίες, ακολουθήστε προσεκτικά τις οδηγίες τους. Οι οδηγίες μπορεί να δοθούν και τηλεφωνικά.

Στα πλαίσια τις προετοιμασίας υπάρχουν κάποια μέτρα που πρέπει να παρθούν:

1. **Κιτ έκτακτης ανάγκης:** Διατηρήστε ένα κιτ έκτακτης ανάγκης με νερό, τρόφιμα, πρώτες βοήθειες, φακούς, μπαταρίες και άλλα βασικά είδη.
2. **Επαφές έκτακτης ανάγκης:** Διατηρήστε έναν κατάλογο επαφών έκτακτης ανάγκης και σημαντικών τηλεφωνικών αριθμών.
3. **Εκπαίδευση:** Παρακολουθήστε μαθήματα πρώτων βοηθειών, καρδιοαναπνευστικής αναζωογόνησης και αντιμετώπισης καταστροφών.
4. **Σχέδια:** Αναπτύξτε και εξασκηθείτε σε σχέδια έκτακτης ανάγκης με την οικογένειά σας ή τους συναδέλφους σας.

Μετά από μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης θα πρέπει να:

1. Μείνετε ενημερωμένοι και να ακολουθήσετε τις ενημερώσεις από τις αρχές και τις ειδησεογραφικές πηγές.
2. Ελέγξτε για τραυματισμούς ή χορηγήστε τις πρώτες βοήθειες εάν είναι απαραίτητο.

3. Ενημερώστε τις αρχές για τυχόν κινδύνους ή ανάγκες βοήθειας.
4. Βοηθήστε τις ευπαθείς ομάδες ή τα άτομα με κινητικά προβλήματα

Τελειώνοντας θα δοθούν κάποιες οδηγίες για δύο φυσικές καταστροφές που ενέχουν σοβαρό κίνδυνο και το πλήθος δεν έχει τις κατάλληλες γνώσεις ώστε να τις αντιμετωπίσει:

Κατά τη διάρκεια ενός σεισμού

- Πέστε, καλυφθείτε αν υπάρχει τρόπος (κάτω από ανθεκτική επιφάνεια). Αν όχι, πέστε στα χέρια και στα γόνατα για να αποφύγετε την ανατροπή και καλύψτε το κεφάλι και τον αυχένα με τα χέρια σας.
- Μην τρέχετε έξω κατά τη διάρκεια του σεισμού. Μείνετε σε εσωτερικούς χώρους και μακριά από παράθυρα, εξωτερικούς τοίχους και οτιδήποτε μπορεί να πέσει πάνω σας. Εκκένωση γίνεται αφού περιμένετε για μετασεισμούς και πάντα σύμφωνα με τις ασφαλείς διαδρομές και τις εξόδους κινδύνου.
- Αν είστε έξω, βρείτε ένα καθαρό σημείο μακριά από κτίρια, δέντρα, φανάρια και καλώδια κοινής ωφέλειας και πέστε στο έδαφος.

Κατά τη διάρκεια μιας πυρκαγιάς

- Σημαίνει συναγερμός και ακολουθεί εκκένωση. Πάντα ακολουθείτε τις σημάνσεις και τις ασφαλείς οδεύσεις διαφυγής.
- Καλέστε τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης (Πυροσβεστική, Αστυνομία, ΕΚΑΒ μπορούν πλέον να κληθούν από το 112)
- Εάν υπάρχει καπνός, μείνετε χαμηλά στο έδαφος για να αποφύγετε την εισπνοή καπνού και τοξικών αερίων.
- Κλείστε τις πόρτες πίσω σας για να επιβραδύνετε την εξάπλωση της φωτιάς και του καπνού.
- Σταματήστε, πέστε στο πάτωμα/έδαφος, τοποθετήστε ένα πανί ή ρούχο στις αναπνευστικές σας οδεύσεις και κυλιστείτε προς την έξοδο

διαφυγής.

- Αν τα ρούχα σας πάρουν φωτιά, σταματήστε εκεί που βρίσκεστε, πέστε στο έδαφος και κυλιστείτε για να πνίξετε τις φλόγες.

Κλείνοντας, πρέπει να θυμόμαστε πως η διατήρηση της ψυχραιμίας είναι το σημαντικότερο στοιχείο κατά τη διάρκεια της αντιμετώπισης μίας έκτακτης ανάγκης. Η ψυχραιμία έρχεται ευκολότερα όταν γνωρίζετε πρωτόκολλα ασφαλείας, έχετε κάνει ασκήσεις και μπορείτε να αξιολογήσετε την κατάσταση. Ενημερώστε τις αρχές, που είναι επαγγελματίες και δώστε όσες περισσότερες πληροφορίες έχετε διαθέσιμες. **Δεν αφήνουμε ποτέ πίσω μας, εκείνους που δε μπορούν να μετακινηθούν εύκολα!**

Πηγές

- ΟΑΣΠ, Οδηγίες Αυτοπροστασίας, ανακτήθηκε 22 Μαΐου 2024: <https://oasp.gr/odigies-aytoprostatias>
- Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, οδηγίες προστασίας, ανακτήθηκε 22 Μαΐου 2024: <https://civilprotection.gov.gr/odigies-prostatias>
- Καβύρης, Κασσάρας, 2017, ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΣΕΙΣΜΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΛΟΓΙΑΣ & ΓΕΩΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΕΚΠΑ pp 3
- Natural Hazards and Earth System Sciences Discussions, vol. 1, issue 2, pp. 4263-4297
- Marko Cabric, 2015, Corporate Security Management: Challenges, Risks, and Strategies pp 127-158
- Κοροσιάδης, 2020, ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΙΚΗ ΤΑΚΤΙΚΗ pp 33-381977).

Ασφάλεια και ανθρώπινα δικαιώματα στην Ε.Ε.

Καμονάχος Αθανάσιος

Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ

[Kamonachos Athanasios | LinkedIn](#)

Μπορούμε να πούμε ότι η αστυνομική συνεργασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ξεκίνησε να παίρνει μορφή από το έτος 1976, κατά το οποίο συγκροτήθηκε η ομάδα TREVI (Terrorism, Radicalism, Extremism, Violence International). Εν συνεχεία ήταν φανερή η ανάγκη να αναπτυχθεί περισσότερο η συνεργασία αυτή και σε άλλους τομείς. Το έτος 1985, δημιουργήθηκε ο [χώρος Schengen](#) μεταξύ πέντε χωρών της ΕΕ, και το 1999 η συμφωνία ενσωματώθηκε στο πλαίσιο της ΕΕ με τη συνθήκη του Άμστερνταμ. Η συμφωνία παρείχε τη δυνατότητα ελεύθερης μετακίνησης ατόμων μεταξύ των χωρών που ανήκαν σε αυτή. Επίσης, ένας από τους κύριους στόχους της συμφωνίας ήταν η αύξηση ασφάλειας στους πολίτες μέσα από ένα πλαίσιο συνεργασίας αστυνομικών και τελωνειακών Αρχών. Με την παροχή συστημάτων βελτιωμένης επικοινωνίας μεταξύ των Αστυνομικών Αρχών διευκολυνόταν η καταδίωξη εγκληματιών πέραν των συνόρων, η διασυνοριακή παρακολούθηση υπόπτων, η αμοιβαία επιχειρησιακή συνεργασία και η απευθείας ανταλλαγή πληροφοριών.

Το 1992 υπογράφηκε η συνθήκη του Μάαστριχτ, με την οποία η ΕΕ θέτει την επιδίωξη, μέσω διακυβερνητικής συνεργασίας, να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο ασφάλειας εντός του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης. Η [συνεργασία περιλάμβανε τους ακόλουθους τομείς](#): α) Κανόνες για τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Κοινότητας και ενίσχυση των ελέγχων, β) καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της σοβαρής εγκληματικότητας, της διακίνησης των ναρκωτικών και της απάτης σε διεθνές επίπεδο, γ) δικαστική συνεργασία σε ποινικές και αστικές υποθέσεις, δ) δημιουργία Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας ([Europol](#)) εξοπλισμένη με σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ εθνικών αστυνομικών αρχών, ε) καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και στ) κοινή πολιτική ασύλου. Τέλος [η συνθήκη της Λισαβόνας](#), με τα άρθρα 87 ως 89, ρυθμίζουν την αστυνομική συνεργασία εντός της ΕΕ. Μέσα από τη συνθήκη εξάγονται οι [βασικοί στόχοι της αστυνομικής συνεργασίας](#), οι οποίοι είναι: α) η συλλογή, αποθήκευση, επεξεργασία, ανάλυση και ανταλλαγή πληροφοριών, β) η παροχή υποστήριξης για την κατάρτιση του προσωπικού, γ) κοινές τεχνικές έρευνας και μεθόδων εξακρίβωσης σοβαρών μορφών οργανωμένου εγκλήματος και δ) η επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων αρχών.

Μέσω της συνθήκης της Λισαβόνας η ΕΕ έθεσε την Αποστολή της, ένα κομμάτι της οποίας είναι η [επιδίωξη επίτευξης των κάτωθι σκοπών](#): α) η προαγωγή της Ειρήνης των αξιών και της ευημερίας των λαών της και β) η δημιουργία ενός χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης. Σύμφωνα με τον δεύτερο σκοπό της, η Ευρωπαϊκή Ένωση επιθυμεί να παρέχει στους πολίτες της έναν χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, χωρίς εσωτερικά σύνορα, όπου θα εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων. Καθίσταται σαφές ότι για την επίτευξη του ανωτέρω σκοπού η αστυνομική συνεργασία αποτελεί αναγκαίο όρο. Επομένως, θα πρέπει να εξασφαλιστεί μια κοινή πολιτική ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, καθώς και συνεργασία μεταξύ των αστυνομικών και τελωνειακών αρχών, προκειμένου από κοινού να παρεμποδίζουν την κατάχρηση αυτών των ελευθεριών από πρόσωπα ή ομάδες του εγκληματικού χώρου. Η ΕΕ για την επίτευξη αυτών των σκοπών και την καταπολέμηση του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος, προέβη στην σύσταση οργανισμών που θα βοηθούσαν τις εθνικές υπηρεσίες επιβολής του νόμου όπως η Europol, Frontex, Cerpol και Eurojust.

Για να βιώσουν οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ασφαλείς, δεν φτάνει μόνο η ανάπτυξη της αστυνομικής συνεργασίας, αλλά θα πρέπει να προστατεύονται τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα τους και να παρέχονται όλα εκείνα τα εγγύα που να διασφαλίζουν ότι δεν θα παραβιαστούν τα δικαιώματα αυτά.

Οι εμπνευστές των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έριξαν περισσότερο βάρος στις οικονομικές πτυχές του οράματός τους, χωρίς να προβλέψουν κάποιον κατάλογο για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η πρώτη σχετική απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (1969), κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα περιέχονται στο ενωσιακό δίκαιο. Η νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, έπαιξε σημαντικό ρόλο τα επόμενα χρόνια και αποτέλεσε πηγή του ενωσιακού νομοθέτη μαζί με την [Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#) (ΕΣΔΑ) και τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών-μελών. Αργότερα η ΕΕ κατάρτισε τον χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου (2000).

Με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) της Λισαβόνας, κατά το άρθρο 6, ο Χάρτης αποκτά ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες. Φορείς των δικαιωμάτων του Χάρτη είναι πρωτίστως οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και πολίτες τρίτων χωρών, όπως επίσης τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου. Αποδέκτες των υποχρεώσεων είναι τα θεσμικά και λοιπά όργανα και οι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Χάρτη. Τα όργανα πρέπει κατά την άσκηση των καθηκόντων τους να σέβονται τα δικαιώματα, να τηρούν τις αρχές και να προάγουν την εφαρμογή τους, σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων της ΕΕ, όπως της απονέμονται από τις Συνθήκες. Στο ίδιο άρθρο ως αποδέκτες ορίζονται και τα κράτη-μέλη, μόνο όμως όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της ένωσης. Σημειωτέον ότι, όταν θίγονται τα ατομικά του δικαιώματα, ο πολίτης μπορεί να προσφύγει στα εθνικά δικαστήρια και όχι στο Δικαστήριο της ΕΕ, ωστόσο το Δικαστήριο μπορεί να καθοδηγεί τον εθνικό δικαστή για την ερμηνεία του ενωσιακού δικαίου. Ο πολίτης μπορεί να προσφύγει στο [Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου](#), μόνο όταν έχει προσφύγει και εξαντλήσει όλους τους βαθμούς των εθνικών δικαστηρίων.

Οι περιορισμοί των ατομικών δικαιωμάτων δύναται να πραγματοποιούνται υπό αυστηρές προϋποθέσεις, σύμφωνα με το άρθρο 52 του Χάρτη. Αρχικά ο περιορισμός θα πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο, δηλαδή από τους Κανονισμούς και τις Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εν συνεχεία, θα πρέπει να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η ΕΕ ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων. Επομένως, σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εξετάζεται ο σκοπός που επιδιώκει ο συγκεκριμένος περιορισμός και η αναλογία του μέσου που θα χρησιμοποιηθεί ως προς τον επιδιωκόμενο σκοπό. Τέλος ο Χάρτης ταξινομεί τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου με καινοτόμο τρόπο, χωρίς να ακολουθεί την παραδοσιακή διάκριση σε ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα. Η διάκριση γίνεται σε έξι τομείς: α) Ανθρώπινη αξιοπρέπεια, β) Ελευθερίες, γ) Ισότητα, δ) Αλληλεγγύη, ε) Δικαιώματα των πολιτών και στ) Δικαιοσύνη.

Σημαντικός παράγοντας της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι και η προστασία προσωπικών δεδομένων. Η αστυνομική συνεργασία στην ΕΕ στηρίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στη συλλογή, καταγραφή, ανταλλαγή και επεξεργασία πληροφοριών, στις οποίες ενυπάρχουν προσωπικά δεδομένα ατόμων. Η ανταλλαγή αυτών των δεδομένων άπτεται των θεμελιωδών δικαιωμάτων των διοικουμένων, δικαιωμάτων όπως η ιδιωτικότητα ή η πρόσβαση στα έγγραφα. Πολλές φορές στο όνομα της ασφάλειας περιορίζεται η ελευθερία και παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι πολίτες νιώθουν περισσότερο εκτεθειμένοι παρά ασφαλείς. Επομένως, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα από την ΕΕ, ώστε τα όργανά της και τα κράτη-μέλη της να προστατεύουν τους πολίτες και να εγγυώνται τα ατομικά δικαιώματά τους, καθώς και την ορθή χρήση των προσωπικών τους δεδομένων. Η πρόσβαση στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται μόνο σε περιπτώσεις που προβλέπονται από το νόμο, για αυστηρώς καθορισμένους σκοπούς δημοσίου συμφέροντος.

Ένας δεύτερος σημαντικός παράγοντας που προσβάλει τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι η τρομοκρατία. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις

αποτελούν μείζονα απειλή κατά της ζωής των πολιτών, ενώ ταυτόχρονα κλονίζουν το αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης τους στους θεσμούς του κράτους, που είναι υπεύθυνο για την προστασία των πολιτών από κάθε είδους απειλή. Από την άλλη πλευρά, οι τρομοκρατικές ενέργειες αποτελούν πρόκληση για τα ίδια τα κράτη, καθώς καλούνται να την αντιμετωπίσουν επιτυχώς, χωρίς να περιορίζουν τα κατοχυρωμένα δικαιώματα των πολιτών. Το σημαντικότερο δικαίωμα που απειλείται από τις τρομοκρατικές επιθέσεις είναι το δικαίωμα στη ζωή, το οποίο προβλέπεται τόσο στο άρθρο 2 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ όσο και στο άρθρο 2 της ΕΣΔΑ. Ο κάθε άνθρωπος θέλει να ζει ελεύθερα χωρίς τον φόβο ότι απειλείται η ίδια του η ζωή, θέλει να ασκεί απρόσκοπτα τις δραστηριότητες του και να χαίρεται το ύψιστο αγαθό της ζωής.

Η πρόληψη των τρομοκρατικών ενεργειών είναι βαρύνουσα σημασίας για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Όμως, υπάρχει μια λεπτή γραμμή μεταξύ της ελευθερίας και προστασίας του ανθρώπου. Πολλές φορές οι αρχές επιβολής του νόμου, στην προσπάθειά τους να προλαμβάνουν τρομοκρατικές ενέργειες, περιορίζουν τα ατομικά δικαιώματα των ανθρώπων, σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και τα παραβιάζουν. Τα κράτη θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι θα αποκλειστούν ενέργειες που οδηγούν σε αυθαιρεσίες, διακριτή ή ρατσιστική βία και πάντα να υπάρχει ένας ελεγκτικός μηχανισμός που θα επιτηρεί όλη τη διαδικασία. Επομένως, κάθε μέτρο που λαμβάνεται για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας πρέπει αυστηρά να στηρίζεται στον νόμο. Στις περιπτώσεις στις οποίες, για να επιτευχθεί ο επιθυμητός σκοπός, χρειάζεται να ληφθούν μέτρα που περιορίζουν τα δικαιώματα του ανθρώπου, τότε αυτά τα μέτρα θα πρέπει να είναι τα αναγκαία και αναλογικά με την επίτευξη του σκοπού. Όταν περιορίζονται δικαιώματα, το κράτος οφείλει να τα καθορίζει με τον πλέον σαφέστερο τρόπο. Φυσικά υπάρχουν και κόκκινες γραμμές, που οι αρχές δεν πρέπει να ξεπεράσουν σε καμία περίπτωση, όπως τα βασανιστήρια και η απάνθρωπη ή εξευτελιστική τιμωρία ή μεταχείριση.

Η ΕΕ προέβη στην δημιουργία ενός ενιαίου χώρου, όπου οι πολίτες θα μπορούν να νιώσουν ασφάλεια και δικαστική προστασία, έχοντας τη δυνατότητα, ταυτόχρονα, να μετακινούνται εντός του χωρίς περιορισμούς, σαν να βρίσκονται στην ίδια τους τη χώρα. Κρίσιμοι παράγοντες για τη διασφάλιση του χώρου αυτού είναι, μεταξύ άλλων, η προστασία των πολιτών από το σκληρό και οργανωμένο έγκλημα, περιλαμβανομένης και της τρομοκρατίας, και η θεμελίωση και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών. Στο ανωτέρω πλαίσιο έχει προκύψει το δίλημμα αν θέλουμε μια κοινωνία όπου θα προλαμβάνεται κάθε εγκληματική ενέργεια και για την επίτευξη του σκοπού αυτού θα πρέπει ενίστε να περιορίζονται ελευθερίες των ανθρώπων και να παρακολουθούνται οι δραστηριότητες τους ή θέλουμε μια πιο ελεύθερη κοινωνία που, όμως, θα δυσχεραίνει την πρόληψη αυξάνοντας τις έκνομες ενέργειες.

Βιβλιογραφία

www.coe.int
www.commission.europa.eu
www.eur-lex.europa.eu
www.fra.europa.eu
www.europarl.europa.eu
www.consilium.europa.eu

Unveiling the arsenal

How shipping giants harness competitive intelligence to reign supreme and achieve resilience

Anastasios-Nikolaos Kanellopoulos

Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ

PhD candidate in Business Intelligence in Shipping Industry

Περίληψη

The Shipping industry serves as the backbone of global trade, facilitating the movement of goods across seas and connecting economies around the world. Within this intricate ecosystem, companies navigate a dynamic landscape shaped by economic, technological, geopolitical, and regulatory factors. The present article, explores the multifaceted nature of the Shipping industry, delving into key aspects such as competitive intelligence, market share analysis, technological innovation, geopolitics and geoeconomics monitoring, and regulatory and compliance issues. By examining the interplay between these elements, we gain insight into how Shipping companies strategically adapt to evolving market conditions, leverage technological advancements, and navigate geopolitical complexities to maintain competitiveness and drive growth. Through a comprehensive understanding of the challenges and opportunities inherent in the Shipping industry, companies can chart a course toward sustainable success in an ever-changing global environment.

Introduction

The Shipping industry stands as one of the most vital components of the global economy, facilitating the transportation of goods across the seas and playing a pivotal role in international trade. Comprising various sectors such as freight forwarding, container shipping, bulk shipping, tanker shipping, and passenger transportation, this industry operates within a complex web of economic, political, and environmental factors (Haralambides et al., 2019; Lorange, 2020). Its significance in fostering globalization cannot be overstated, fostering communication and collaboration among regional economies while outpacing the growth rate of the world's GDP (Grammenos, 2010). As Adam Smith advocated in "The Wealth of Nations," shipping fuels economic development by enhancing international trade and fostering competition, leading to greater specialization and efficiency in the global economy.

The importance of Intelligence for Shipping Industry

However, globalization brings both challenges and opportunities, as highlighted by Stopford in "Maritime Economics" (1999) necessitating constant adaptation to evolving technological, economic, and regulatory landscapes. In this fiercely competitive industry (Giannakopoulou et al., 2016), Shipping companies strive for market share by reducing costs, enhancing services, and embracing innovations while navigating shifting environmental regulations (Akbar et al., 2020) in order to achieve resilience. To navigate these complexities and maintain competitiveness, the industry increasingly relies on intelligence frameworks and technological innovations

to gather and analyze vast amounts of data (Ward and Bjørn-Andersen, 2020). Modern Shipping companies understand the importance of leveraging intelligence to anticipate future trends and adapt proactively to the dynamic operating environment (Zehir et al., 2010). In essence, the Shipping industry epitomizes the intricate interplay between global commerce, technological advancement, and strategic intelligence utilization, shaping the contours of international trade and economic development.

Competitive Intelligence in the Shipping Industry

Competitive Intelligence (CI) within the Shipping industry embodies a comprehensive framework for gathering, analyzing, and disseminating crucial information vital for strategic decision-making processes, incorporating Market Share Analysis, Technological Innovation monitoring, and Regulatory and Compliance Issues monitoring (Amiri et al., 2017). This legal and strategic approach involves meticulous collection and analysis of data pertaining not only to business competitors but also to market dynamics, technological advancements, and regulatory landscapes within the maritime corporate sphere. The primary aim is to enhance strategic planning, serving as a pivotal tool in navigating the complexities of the Shipping industry (Cleland and King, 1987). Specialized technological tools and algorithms are tailored to the CI cycle, encompassing crucial steps such as identifying intelligence needs, resource planning, data acquisition, analytical frameworks, dissemination to management levels, and feedback monitoring (Global Intelligence Alliance, 2004). Given the inherently international nature of the shipping industry and its collaborations across borders through entities like shipping clubs, a plethora of valuable competitive information is available for utilization within the CI framework (García-Madurga & Esteban-Navarro, 2020).

Market Share Analysis

Market Share Analysis forms the core of CI efforts, driving shipping companies to delve deep into market dynamics to evaluate their competitive positioning. Through a thorough examination of market share data spanning different trade routes and cargo categories, industry leaders discern patterns and opportunities for expansion. This analysis enables them to pinpoint burgeoning market segments and areas where competitors are gaining ground, empowering companies to adapt their strategies accordingly. By leveraging insights gained from market share analysis, shipping enterprises can realign their operations to capitalize on emerging trends and reinforce their market positions, ensuring sustained growth and competitiveness in the dynamic maritime landscape.

Geopolitics and Geoeconomics Monitoring

In the intricate ecosystem of the Shipping industry, monitoring geopolitics and geoeconomics through CI is paramount for informed decision-making. Shipping companies recognize the profound impact that geopolitical events and economic shifts can have on trade routes, tariffs, and global demand for maritime transportation. By staying abreast of geopolitical tensions, trade agreements, and economic trends, companies can anticipate potential disruptions and strategically adjust their operations to mitigate risks and capitalize on opportunities. CI enables Shipping companies to analyze the geopolitical landscape,

identifying emerging markets, political alliances, and regulatory frameworks that may influence their business strategies. Through proactive monitoring of geopolitics and geoeconomics, shipping enterprises can navigate the complexities of international trade with agility and resilience, ensuring sustained competitiveness in a dynamic and ever-evolving global arena.

Technological Innovation

Technological innovation stands as the cornerstone of progress within the Shipping industry, catalyzing transformative advancements throughout the value chain. Major players in the Shipping industry closely monitor their competitors' endeavors in technological innovation, spanning from digitalization initiatives to sustainability-driven solutions. Embracing emerging technologies and cultivating an environment that fosters innovation allows companies to spearhead efforts toward a more efficient, sustainable, and competitive Shipping landscape. By staying abreast of technological trends and continuously innovating, Shipping companies position themselves at the forefront of industry evolution, driving operational excellence and shaping the future of maritime transportation.

Regulatory and Compliance Issues

Regulatory and compliance issues represent pivotal considerations in the competitive landscape of the Shipping industry. Navigating the intricate web of regulations is essential for companies seeking to maintain a competitive edge. Shipping companies prioritize monitoring regulatory developments and compliance issues to ensure strict adherence to legal requirements while mitigating associated risks. By proactively addressing regulatory challenges and implementing robust compliance measures, companies can safeguard their operations and uphold their reputations in the market.

Conclusion

Summing up, the Shipping industry operates at the nexus of global commerce, technological innovation, and regulatory compliance, epitomizing the intricate interplay between these factors. As highlighted in the discussions on CI, market share analysis, technological innovation, geopolitics and geoeconomics monitoring, and regulatory and compliance issues, Shipping companies navigate a complex landscape shaped by dynamic forces. Through strategic utilization of CI frameworks, companies can proactively adapt to evolving market conditions, anticipate regulatory changes, and capitalize on emerging opportunities. By embracing technological innovations and staying abreast of geopolitical shifts, shipping enterprises position themselves for sustained growth and competitiveness in a constantly evolving global arena. Thus, they achieve resilience as they not only manage to address risks and overcome crises, but also adjust to (or even shape) new market trends.

References

Akbar, A., Aasen, A. K., Msakni, M. K., Fagerholt, K., Lindstad, E., and Meisel, F. (2020). "An economic analysis of introducing autonomous ships in a short Sea Liner Shipping Network". *International Transactions in Operational Research*, 28(4), 1740–1764. <https://doi.org/10.1111/>

itor.12788

Amiri, N., Shirkavand, S., Chalak, M., and Rezaeei, N. (2017). "Competitive Intelligence and developing sustainable competitive advantage". *AD-Minister*, 173–194. <https://doi.org/10.17230/ad-minister.30.9>

Cleland, D. I., and King, W. R. (1987). *Strategic Planning and Management Handbook*. Van Nostrand Reinhold.

García-Madurga, M., and Esteban-Navarro, M. (2020). "A project management approach to competitive intelligence". *Journal of Intelligence Studies in Business*, 10(3). doi:10.37380/jisib.v10i3.636.

Global Intelligence Alliance. (2004). *Introduction to Competitive Intelligence*. GIA White Paper.

Grammenos, C. T. (2010). *The Handbook of Maritime Economics and Business*. Lloyd's List.

Haralambides, H., Karakitsos, E., and Tenold, S. (2019). *Shipping and Globalization in the Post-War Era*. Palgrave Studies in Maritime Economics.

Lorange, P. (2020). *Innovations in shipping*. Cambridge University Press.

Stopford, M. (1999). *Maritime economics: Martin Stopford*. Routledge.

Ward, R., and Bjørn-Andersen, N. (2020). "The Origins of Maritime Informatics". *Progress in IS*, 5–11. https://doi.org/10.1007/978-3-030-50892-0_1

Zehir, C., Muceldili, B., Akyuz, B., and Celep, A. (2010). "The impact of Information Technology Investments on firm performance in national and Multinational Companies". *Journal of Global Strategic Management*, 1(4), 143–143. <https://doi.org/10.20460/jgsm.2010415846>

Unveiling the significance of cyber resilience in the European Union

Eleni Kapsokoli

Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ

Post-doctoral Candidate, Department of International and European Studies of the University of Piraeus. Researcher, Laboratory of Intelligence and Cyber-security at the Department of International and European Studies of the University of Piraeus.

[Eleni Kapsokoli | LinkedIn](#)

Περίληψη

In an increasingly digitalized world, cyber resilience is a critical component of defence against the ever-evolving security landscape. While technological advancements play an essential role in enhancing and safeguarding the national digital infrastructure, promoting digitalization and interconnectivity in our society, cyberattacks have grown in both complexity and frequency. These threats demonstrate security vulnerabilities and emphasize the need for cyber resilience at national and international levels. By adopting a proactive and holistic approach to cybersecurity, states, entities, and users can enhance their ability to endure, respond to, and recover from cyber incidents, ensuring the continuity of their operations and safeguarding the integrity of sensitive data. This paper analyzes the reasons why cyber resilience has become paramount in the EU.

The digital transformation and interconnectedness of our society allow for greater flexibility and growth but reveal numerous cyber-threats that must be addressed swiftly and effectively. Almost all activities are based on information communication technologies and the exploitation of data which created unprecedented opportunities but also vulnerabilities. The emergence of new technologies (artificial intelligence, machine learning, big data, augmented reality, etc.) gradually transforms the society from a physical to a digital one. The only certain thing is that no matter how prepared a state or non-state actor is, there is always the possibility that they will be the target of a cyberattack. There is no immunity in cyberspace. When everything has become digital, such cyber-threats will have more serious consequences.

The reason for the above is that the toolbox and modus operandi of perpetrators are constantly evolving in sophistication and effectiveness. Cyber-threats have evolved from simple malware attacks to sophisticated and targeted cyber-espionage campaigns and Distributed Denial of Service (DDOS) attacks. The rise of ransomware, nation-state attacks, and supply chain vulnerabilities highlights the dynamic nature of cyber-threats.

The word 'resilience' in the field of cybersecurity has been carefully chosen by experts. Resilience is defined as the ability to (re)act in any condition, to recover quickly and effectively from a difficult situation, to be familiar with the environment in which one operates, and to review, adopt or develop new techniques to ensure the continuity of business or information environment. Cyber resilience refers to an organization's ability to anticipate, prepare for, respond to, and recover from malicious cyber activities while maintaining the continuous delivery of its essential services. This principle has become a

major strategic challenge for all actors.

In the last decades, significant cyber incidents have triggered the adoption or revision of existing policies and strategies from state and non-state actors to address these new security challenges and mitigate their impact. These cyberattacks unveiled the security vulnerabilities of critical national infrastructures and information systems and emphasized the development of the principle of cyber resilience. The COVID-19 pandemic significantly increased these threats and highlighted the critical importance of cyber resilience. With the sudden shift to remote work due to lockdowns and social distancing measures, organizations had to rapidly digitalize their activities. Cybercriminals took advantage of the fear and uncertainty surrounding the pandemic by conducting such attacks. The rapid adoption of new technologies and digital platforms during the pandemic often outpaced users' understanding of cybersecurity best practices. Many of them were not adequately prepared to defend against emerging cyber-threats. The consequences of such an incident can be disastrous, from loss of sensitive data to loss of customer trust and destruction of the organization's reputation. A puzzle piece filling in the cyber malicious landscape is the war in Ukraine (2022- till now) proved to be multidimensional since it is materialized not only on the physical battlefield but also in cyberspace by weaponizing technology and information.

Cybersecurity remains a key factor, but cyber resilience is also pivotal and should be included in every relevant strategy, and crisis management plan. Achieving all the above requires preparation with training and simulations of human resources, recognition of threats, effective protection, adaptability according to circumstances, and assumption of responsibilities. Organizations should embrace resilience by developing a common mindset and culture. There is a need for multi-stakeholder collaboration (a range of international and national actors) through joint actions on enhancing cyber resilience through technical, financial, diplomatic, and legal ways. Adopting such an ever-increasing approach to risk also means that actors are aware of what is currently happening in cyberspace.

Facing these new challenges, the European Union (EU) has adapted to the new technological imperatives and challenges. The EU is becoming a global regulatory power and has recognized the growing threats arising from the nature of cyberspace. On the one hand, it adopted several measures and obligations, and on the other hand, it established institutions responsible for assisting member states in the field of cybersecurity, data protection and cyber-defence by strengthening internal cyber resilience. Even if member states have developed national cyber strategies, they adopted different approaches and capabilities regarding 'cyber-security', 'cyber resilience' and 'cyber defence'. So, there is an absence of a coherent approach among the member states (Kapsokoli, 2020, 378).

The EU Cybersecurity Strategy of 2017 stated that "We need a Europe that is resilient, which can protect its people effectively by anticipating possible cybersecurity incidents, by building strong protection in its structures and behaviour, by recovering quickly from any cyberattacks, and by deterring those responsible". This phrase underscores the main goal of the Union, which is the existence of multilayered resilience in cybersecurity (European Commission, 2017).

European institutions like ENISA (European Union Agency for Cybersecurity) further enhance the resilience of information systems and national critical infrastructures by developing the cyber-capabilities, know-how and technological autonomy of the Union (European Commission, 2020). NIS2 (Directive on Security of Network and Information Systems) aims to harmonize the European cybersecurity requirements, strengthen cyber resilience measures and capabilities for member states and effectively protect critical infrastructure (Official Journal of the European Union, 2022). The Resilience of Critical Entities (RCE) Directive mirrors NIS2 and necessitates a national strategy to increase the resilience of critical entities that provide state services (Official Journal of the European Union, 2022). Digital Operational Resilience Act (DORA) specifically points to the financial sector, aiming to establish a robust security framework at a European level and focus on addressing the critical aspects of cyber resilience (Official Journal of the European Union, 2022). The Cyber-diplomacy toolbox (2017) is the EU's joint international diplomatic response to malicious cyber activities and behaviour with the Union's key strategic partners (NATO, etc.). The cherry on top was the adoption of the new Cyber Resilience Act in September 2022, which will ensure that digital products which are on the European market have sufficient cybersecurity requirements and vulnerabilities can be dealt with more efficiently (European Commission, 2022). The Cyber Solidarity Act (2023) complements the EU's digital quiver which has as a main goal the strengthening of harmonization to mitigate the growing vulnerabilities by identifying, preparing for, and responding to cyber-threats within the EU. To do so, it is important to develop the capabilities of its member states based on resilience and exchanging best practices and information.

The EU is taking pivotal steps to foster cyber resilience and to establish close international cooperation and alignment of the actors with cybersecurity measures. All the above regulatory and policy efforts are commendable and demonstrate the strive for a more resilient Union. However, many member states are struggling to advance their digitalization and face challenges such as the lack of cyber professionals and non-developed cyber capabilities. This situation leaves small and medium-sized enterprises (SMEs) and less fortified public sector entities especially susceptible to cyber-threats. Often lacking the needed knowledge and technology, they struggle to mitigate the complexity of cyber risks. Brussels is committed to aiding member states in adopting the updated measures outlined in NIS2, DORA and CRA, but also by empowering ENISA's authorities to determine the most effective practices under the regulations and policies outlined in the NIS1.

To sum up, the essential role of cyber resilience in the modern digital landscape cannot be overpassed. Enhancing this principle across Europe and beyond demands a unified, continent-wide push to safeguard critical assets, alongside a globally coordinated strategy for response. Pan-European cyber resilience relies on the technical and organizational precautions of states, the available well-educated human resources, and effective cooperation mechanisms. Moreover, it focuses on the active engagement of the private sector, which must entirely embrace collaboration rather than avoid it. As cyberattacks continue to evolve in sophistication and frequency, organizations, states, private-public sector, and society must prioritize building resilience into their cybersecurity strategies, ensuring the continuity of their operations and safeguarding the confidentiality, integrity, and availability of sensitive data.

Bibliography

European Commission. (13 September 2017). JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL. Resilience, Deterrence and Defence: Building strong cybersecurity for the EU. Brussels.

European Commission. (16 December 2020). Joint Communication to the European Parliament and the Council. The EU's Cybersecurity Strategy for the Digital Decade.

European Commission. (15 September 2022). Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on horizontal cybersecurity requirements for products with digital elements and amending Regulation (EU) 2019/1020.

European Commission. (18 April 2023). Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL laying down measures to strengthen solidarity and capacities in the Union to detect, prepare for and respond to cybersecurity threats and incidents.

Kapsokoli, E. (2020). "European Union and Cybersecurity: Institutions and Strategies", in Daskalakis, I. (ed.) The Defence Integration of the European Union, Athens, Infognomon, (in Greek), pp.357-382.

Official Journal of the European Union. (27 December 2022). DIRECTIVE (EU) 2022/2555 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive).

Παγκόσμιος πληθυσμός και παραγωγή τροφίμων

Αντιμετωπίζοντας την πρόκληση της επισιτιστικής ασφάλειας

Δρ. Παπανικολάου Ζαχαρίας

Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ

Γεωπόνος Επιστήμης και Τεχνολογίας Τροφίμων, MSc, PhD

[Papanikolaou Zacharias | LinkedIn](#)

Περίληψη

Η επίτευξη υψηλών προτύπων για την ανθρώπινη ευημερία και η διασφάλιση της βιωσιμότητας του φυσικού κόσμου είναι και οι δύο ακρογωνιαίοι λίθοι της βιώσιμης ανάπτυξης. Η βιοποικιλότητα και τα φυσικά οικοσυστήματα έχουν εγγενή αξία και είναι απαραίτητα για την υποστήριξη της ανθρώπινης ζωής. Πολλά σενάρια έχουν προταθεί για την κάλυψη της ζήτησης σε τρόφιμα (επισιτιστική ασφάλεια), διατηρώντας παράλληλα τη βιοποικιλότητα, σε έναν κόσμο με παγκόσμιο πληθυσμό που αυξάνεται στα 10 δισεκατομμύρια άτομα. Οι προτάσεις αυτές περιλαμβάνουν μια ευρύτερη εφαρμογή και χρήση τεχνολογιών για την αύξηση της παραγωγής τροφίμων μέσω εντατικοποίησης και όχι επέκτασης, μείωσης της σπατάλης τροφίμων, και αλλαγές στις διατροφικές συνήθειες.

Από το 1962 έως το 2007 η παγκόσμια γεωργική παραγωγή αυξήθηκε κατά μέσο όρο περισσότερο από 2% ετησίως, ταυτόχρονα όμως η παραγωγή μειώθηκε σε κάποιες χώρες. Η μελλοντική πρόκληση είναι να επιτευχθεί επαρκής αύξηση της προσφοράς τροφίμων έως το 2050 κατά ελάχιστο 1,3% ετησίως, γεγονός που θα ενισχύσει την επισιτιστική ασφάλεια σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά να επιτευχθεί με βιώσιμο τρόπο και χωρίς να αυξηθεί απαραίτητα η γη στη γεωργία ή να υποβαθμιστούν σημαντικοί φυσικοί πόροι. Η εναλλακτική λύση που προτείνεται έχει ονομαστεί «**βιώσιμη εντατικοποίηση**», η οποία μπορεί να ερμηνευθεί ως παραγωγή περισσότερων τροφίμων από την ίδια περιοχή γης και με λιγότερες επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Το **νερό** και τα **λιπάσματα** είναι δύο βασικοί πόροι και ο τρόπος χρήσης τους είναι κρίσιμος για τη βιώσιμη εντατικοποίηση και την αύξηση της διαθεσιμότητας των τροφίμων. Άλλοι παράγοντες απαραίτητοι για την παραγωγή τροφίμων, όπως η **γονιμότητα του εδάφους** είναι επίσης βασικοί για τη διασφάλιση του μελλοντικού εφοδιασμού τροφίμων στον κόσμο.

Η βιώσιμη εντατικοποίηση ως λύση απαιτεί την **κατάλληλη τιμολόγηση** όλων των πόρων και των αγροτικών αποβλήτων, καθώς και συνεχείς βελτιώσεις στην **παραγωγικότητα**. Ωστόσο, η εστίαση σε έναν παράγοντα για την αύξηση της παραγωγικότητας, όπως η αποδοτικότερη χρήση του νερού μπορεί να είναι και παραπλανητική. Αντίθετα, απαιτείται ένας συνδυασμός προσεγγίσεων που υποστηρίζουν, βιώσιμες πρακτικές παραγωγής και αποτελεσματική διαχείριση για να ξεπεραστούν οι περιορισμοί της γης και του νερού στην παραγωγή τροφίμων και να προωθηθούν αυξήσεις στη συνολική παραγωγικότητα.

Η αύξηση της κατά κεφαλήν παραγωγής τροφίμων θα μπορούσε να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους όπως η αύξηση της έκτασης της γεωργικής γης, η ενίσχυση της απόδοσης των καλλιεργειών μέσω της χρήσης αγροχημικών, οργανικών λιπασμάτων και βελτιωμένης διαχείρισης του εδάφους και των υδάτων. Επιπλέον, η καλλιέργεια φυτών ανθεκτικών στα παράσιτα και η προώθηση της χρήσης γενετικά τροποποιημένων οργανισμών (ΓΤΟ) ανθεκτικών σε παράσιτα και ασθένειες θα μπορούσε να βοηθήσει. Σε όλες αυτές τις λύσεις έχει ήδη αποκτηθεί κάποια εμπειρία και τα αποτελέσματα μπορεί να είναι ενθαρρυντικά, αλλά μερικά είναι αμφιλεγόμενα.

Η αύξηση της έκτασης της γεωργικής γης δεν φαίνεται να είναι εύκολη υπόθεση. Στην πραγματικότητα, η τρέχουσα τάση είναι η μείωση της γεωργικής γης (εκτάρια ανά κάτοικο) σε όλες τις περιοχές του πλανήτη. Για παράδειγμα, στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική αυτή η επιφάνεια έχει μειωθεί από 0,40 ha/inh το 1990 σε 0,32 ha/inh το 2010. Στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή η μείωση ήταν από 0,28 σε 0,18 ha/inh την ίδια περίοδο, στη Νότια Ασία η μείωση ήταν από 0,22 σε 0,16 ha/inh. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην αύξηση του πληθυσμού, αλλά υπάρχει επίσης καθαρή απώλεια γεωργικής γης λόγω διάβρωσης, μείωσης της γονιμότητας, και ερημοποίησης των εδαφών. Νέα γη μπορούσε να βρεθεί μόνο με την θυσία δασικών εκτάσεων, πολλές από τις οποίες ταξινομήθηκαν ως οικολογικά καταφύγια και φυσικά πάρκα.

Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα είναι η **λειψυδρία**. Όχι μόνο το πόσιμο νερό είναι λιγοστό, αλλά και το νερό για άρδευση είναι σπάνιο στην Αφρική, τη Μέση Ανατολή και την Ασία. Θα πρέπει να έχει κανείς υπόψη του ότι η παραγωγή 100 κιλών σιταριού απαιτεί 50.000 λίτρα νερού, ενώ απαιτούνται 200.000 λίτρα νερού για να παραχθούν 100 κιλά ρύζι. Οι διαθέσιμοι κατά κεφαλήν υδατινοί πόροι μειώνονται παντού και πολλές χώρες χρησιμοποιούν ήδη για άρδευση νερά που αντλούνται από βαθιά υδροφόρα στρώματα που θα εξαντληθούν σε 20-30 χρόνια, επηρεάζοντας μία ακόμα σημαντική συνιστώσα της ασφάλειας την υδατική ασφάλεια (water security). Απαιτείται καλύτερη διαχείριση των υδατινών πόρων σε πολλές περιοχές και η χρήση καλλιεργειών καλύτερα προσαρμοσμένων στις εκάστοτε καιρικές συνθήκες θα αύξανε την αποδοτικότητα της χρήσης του νερού.

Στην παρούσα κατάσταση, το πιθανότερο είναι πως η πιο άμεση λύση στην ανάγκη για αυξανόμενη παραγωγή τροφίμων είναι η εντατικότερη χρήση αγροχημικών. Τα **αγροχημικά** περιλαμβάνουν δύο μεγάλες ομάδες ενώσεων: τα χημικά λιπάσματα και τα φυτοφάρμακα. Η χρήση χημικών λιπασμάτων αυξήθηκε υπερβολικά παγκοσμίως μετά τη δεκαετία του 1960 και ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την «**πράσινη επανάσταση**», δηλαδή τη μαζική αύξηση της παραγωγής που λαμβάνεται από την ίδια επιφάνεια γης με τη βοήθεια λιπασμάτων και εντατικής άρδευσης. Αυτή ήταν μία ιστορία επιτυχίας των παραγωγών ρυζιού, καλαμποκιού και σιταριού που αυξήθηκαν παγκοσμίως. Αυτή η επανάσταση υποβοηθήθηκε επίσης με την εισαγωγή πιο παραγωγικών ποικιλιών ρυζιού και σιταριού.

Παρά την αυξημένη παραγωγή, η μαζική χρήση λιπασμάτων προκάλεσε σοβαρή μόλυνση των υδροφόρων οριζόντων, ιδίως με νιτρικά, μειώνοντας την ποιότητα του νερού για ανθρώπινη κατανάλωση. Αυτό ισχύει σε τεράστιες περιοχές αναπτυσσόμενων χωρών όπως η Γαλλία, καθώς και σε άλλες αναπτυσσόμενες χώρες. Επιπλέον, λιπάσματα διαφορετικού τύπου, όπως φωσφορικά, έθεσαν προβλήματα περιβαλλοντικής μόλυνσης με βαρέα μέταλλα, όπως κάδμιο και

αρσενικό, ενώ η περίσσεια νιτρικών και φωσφορικών λιπασμάτων προκάλεσε σοβαρά προβλήματα ευτροφισμού υδατινών σωμάτων στην Ευρώπη, τη Βραζιλία και την Ταϊλάνδη.

Η χρήση φυτοφαρμάκων, συμπεριλαμβανομένων εντομοκτόνων, μυκητοκτόνων, ζιζανιοκτόνων, κ.λπ., για την προστασία των καλλιεργειών από παράσιτα, βοήθησε στην απόδοση των καλλιεργειών όπως καλαμπόκι, λαχανικά, πατάτες, βαμβάκι, καθώς και στην προστασία των βοοειδών και του ανθρώπου από ασθένειες.

Ο κόσμος γνωρίζει μια συνεχή αύξηση της χρήσης φυτοφαρμάκων, τόσο σε αριθμό όσο και σε ποσότητες, που ψεκάζονται στα χωράφια. Τα φυτοφάρμακα διασκορπίζονται σκόπιμα στο περιβάλλον για τον έλεγχο των παρασίτων, αλλά δρουν επίσης και σε άλλα είδη που δεν αποτελούν στόχο προκαλώντας σοβαρές παρενέργειες. Τα υπολείμματα φυτοφαρμάκων μολύνουν το έδαφος και το νερό, παραμένουν στις καλλιεργειες, εισέρχονται στην τροφική αλυσίδα και τελικά καταναλώνονται από τον άνθρωπο. Τα έντομα αναπτύσσουν ανοχή στα εντομοκτόνα και κατά συνέπεια οι χημικές εταιρείες συνθέτουν συνεχώς νέες χημικές ουσίες. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν περισσότερες από 800 χημικές ουσίες που είναι καταχωρημένες ως φυτοφάρμακα. Ωστόσο, γνωρίζουμε πολύ λίγα για την περιβαλλοντική συμπεριφορά αυτών και για την επίδρασή τους στην ανθρώπινη υγεία.

Η εφαρμογή διαφορετικών αγροχημικών ποικίλλει ανάλογα με την περιοχή. Για παράδειγμα, στη Βόρεια Αμερική και τη Δυτική Ευρώπη λόγω του υψηλού κόστους εργασίας, ο χημικός έλεγχος των ζιζανίων γίνεται σε μεγάλο βαθμό με ζιζανιοκτόνα, σε αντίθεση με την Ανατολική Ασία και τη Λατινική Αμερική όπου τα ζιζανιοκτόνα χρησιμοποιούνται πολύ λιγότερο. Στις τροπικές περιοχές, όπου τα έντομα και οι ασθένειες των φυτών είναι πιο συχνά, τα φυτοφάρμακα εφαρμόζονται γενικά σε τεράστιες ποσότητες, τόσο σε μικρές φάρμες όσο και σε βιομηχανικές καλλιέργειες όπως η μπανάνα, ο καφές, ο αραβόσιτος και το βαμβάκι. Τα υπολείμματα φυτοφαρμάκων, ιδιαίτερα των οργανοχλωρικών και οργανοφωσφορικών ενώσεων, βρίσκονται στο έδαφος, στην ατμόσφαιρα και στο υδατινό περιβάλλον σε σχετικά υψηλές συγκεντρώσεις. Μελέτες που πραγματοποιήθηκαν σε άτομα που ζουν σε αγροτικές περιοχές ορισμένων χωρών, όπως η Κόστα Ρίκα και η Νικαράγουα, έδειξαν άμεση έκθεση πολλών εργαζομένων στις χημικές ουσίες και οξεία δηλητηρίαση με επιπτώσεις στην αναπαραγωγή και στο κεντρικό νευρικό σύστημα. Ο πληθυσμός γενικά εκτίθεται επίσης σε υπολείμματα που είναι διασκορπισμένα στο περιβάλλον.

Πρόσφατες μελέτες, που πραγματοποιήθηκαν για παράδειγμα σε παράκτιες περιοχές του Μεξικού, της Νικαράγουας και του Βιετνάμ, δείχνουν ότι τα υδρόβια είδη, όπως τα μύδια και τα στρείδια που αποτελούν σημαντικά συστατικά της διατροφής των πληθυσμών των ποταμών, μπορεί να περιέχουν σχετικά υψηλές συγκεντρώσεις χημικών φυτοπροστασίας. Η αξιολόγηση προηγούμενων εμπειριών από την αύξηση της παραγωγής τροφίμων μέσω της χρήσης μεγαλύτερων ποσοτήτων αγροχημικών, υποδηλώνει ότι αυτή η διαδικασία είναι πιθανό να προκαλέσει μεγαλύτερη ζημιά στο περιβάλλον και να υποβαθμίσει περαιτέρω την ποιότητα των τροφίμων και του νερού, υποβαθμίζοντας την επισιτιστική και υδατική ασφάλεια. Αυτό δεν σημαίνει αυτόματα ότι τα αγροχημικά είναι άχρηστα ή εντελώς επιβλαβή, ωστόσο τα τρέχοντα προβλήματα απαιτούν πολύ καλύτερο έλεγχο της χρήσης τους. Αυτός ο έλεγχος μπορεί να απαιτεί την απαγόρευση των ανθεκτικών χημικών ουσιών, την εκπαίδευση των αγροτών και τη στενή παρακολούθηση των

υπολειμμάτων στο περιβάλλον και στα τρόφιμα.

Συνοψίζοντας, κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι η **χρήση καλύτερων ποικιλιών**, πιο ανθεκτικών στις ασθένειες που επιτρέπουν υψηλότερες αποδόσεις, φαίνεται να είναι μια πιο συνετή οδός για να συμβάλει στην επισιτιστική ασφάλεια. Ένας άλλος τρόπος βελτίωσης της επισιτιστικής ασφάλειας είναι μέσω της αύξησης της διάρκειας ζωής των τροφίμων μέσω της **ακτινοβόλησης των τροφίμων**. Ωστόσο, προς το παρόν αυτή η επεξεργασία δεν είναι ευρέως αποδεκτή από το κοινό, αν και έχει τη δυνατότητα να αντικαταστήσει πολλά χημικά πρόσθετα που χρησιμοποιούνται για τον ίδιο σκοπό και δεν είναι απολύτως ασφαλή για τους καταναλωτές.

Βιβλιογραφία

Παπανικολάου, Ζ. (2023). Ασφάλεια τροφίμων: Βασικές έννοιες, οικονομική διάσταση και κλιματική αλλαγή. Εκδόσεις Δίσιγμα. σ.116 – 134.

Ehuwa, O., Jaiswal, A. K., & Jaiswal, S. (2021). Salmonella, food safety and food handling practices. *Foods*, 10(5), 907.

Focker, M., & van der Fels-Klerx, H. J. (2020). Economics applied to food safety. *Current Opinion in Food Science*, 36, 18-23.

Barnes, J., Whiley, H., Ross, K., & Smith, J. (2022). Defining food safety inspection. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 789.

Lacombe, A., Quintela, I., Liao, Y. T., & Wu, V. C. (2021). Food safety lessons learned from the COVID 19 pandemic. *Journal of Food Safety*, 41(2), e12878.

Ο ρόλος της αιγύπτου, στην εθνική και περιφερειακή ασφάλεια της Ελλάδος

Προκλήσεις και προοπτικές

Σιδηρόπουλος Νικόλαος

Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ

Αξιωματικός Ε.Σ., υποψήφιος διδάκτορας του Τμήματος Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου και ερευνητής του Κέντρου Ανάλυσης Μεσανατολικής Πολιτικής (ΚΕ.Α.ΜΕ.Π.)

[Nikolaos Sidiropoulos | LinkedIn](#)

Περίληψη

Η Αίγυπτος αποτελεί μια χώρα υψηλής στρατηγικής σημασίας για την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου, διαδραματίζοντας έναν εξέχων ρόλο για την περιφερειακή -πολύ εύθραυστη- σταθερότητα. Για την Ελλάδα, αποτελεί μια χώρα σύμμαχο, της οποίας η πολιτική και η δράση της, επηρεάζει ποικιλοτρόπως την εθνική και περιφερειακή της ασφάλεια, σε αρκετούς τομείς που περιλαμβάνει σήμερα ο όρος εθνική ασφάλεια, μιας χώρας.

Εισαγωγή

Η Αίγυπτος, αποτελεί μια χώρα υψηλής στρατηγικής σημασίας για την Ανατολική Μεσόγειο, από την εποχή τουλάχιστον της εκστρατείας του Ναπολέοντα το 1798. Αναμφίβολα, αποτελεί έναν σημαντικό περιφερειακό δρώντα στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, κατέχοντας μία βαρύνουσα γεωστρατηγική θέση, αφενός λόγω της διώρυγας του Σουέζ και αφετέρου γιατί αποτελεί ίσως την σημαντικότερη χώρα του αραβικού κόσμου. Ο νέος πόλεμος μεταξύ Ισραήλ και Χαμάς, που ξέσπασε στις 7 Οκτωβρίου 2023, έχει προκαλέσει μια γενικότερη όξυνση των ενυπαρχουσών διαφορών στην ευρύτερη περιοχή, ενώ παράλληλα οι πολλαπλές περιφερειακές του επιπτώσεις, δημιούργησαν νέα ζητήματα ασφαλείας για τα υπόλοιπα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου -κι όχι μόνο-, επηρεάζοντας άμεσα την εθνική τους ασφάλεια (national security). Στις μέρες μας, η εθνική ασφάλεια ενός κράτους περιλαμβάνει την οικονομική ασφάλεια (economic security), την ενεργειακή ασφάλεια (energy security), την περιβαλλοντική ασφάλεια (environmental security), την θαλάσσια ασφάλεια (maritime security), την εσωτερική ασφάλεια (domestic/internal security) και άλλους τομείς (Πικραμένος & Κουκάκης, 2023).

Για την Ελλάδα, η Αίγυπτος διαδραματίζει σήμερα, σημαντικό ρόλο στην εθνική και περιφερειακή της ασφάλεια, κάτι που αποτυπώνεται στις διμερείς συνεργασίες τους και την κοινή πορεία που ακολουθούν σε αρκετά ζητήματα που λαμβάνουν χώρα στην Ανατολική Μεσόγειο. Συνεπώς, μια ενδεχόμενη οικονομική -πρωτίστως- κατάρρευση της Αιγύπτου, η οποία βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα άνευ προηγουμένου σύνολο ταυτόχρονων προκλήσεων, ενέχει τον κίνδυνο να προκαλέσει κοινωνική και πολιτική αναταραχή στην πολυπληθέστερη χώρα της Ανατολικής Μεσογείου,

οδηγώντας σε επικίνδυνους ατραπούς την εύθραυστη ισορροπία στην ευρύτερη περιοχή.

Σχέσεις Ελλάδος - Αιγύπτου

Η Ανατολική Μεσόγειος, αποτελεί ένα ιδιαίτερο γεωπολιτικό σταυροδρόμι που παραμένει στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος και στο οποίο, τα τελευταία χρόνια οι χώρες περίξ αυτού, έχουν επιδοθεί σε μια σειρά συνεργασιών, διενέξεων και έωλων συμπράξεων. Οι σχέσεις της Ελλάδος με την Αίγυπτο έχουν βαθιές ιστορικές ρίζες, ως αποτέλεσμα της κοινής ιστορικής τους διαδρομής και της συνύπαρξης τους στον ίδιο γεωστρατηγικό χώρο, καθιστώντας τις δυο χώρες, φυσικούς στρατηγικούς εταίρους, σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών της χώρας μας. Οι συνεχόμενες επαφές των δυο χωρών, έχουν αποκτήσει τα τελευταία χρόνια στρατηγικό χαρακτήρα, ο οποίος εκδηλώνεται μέσα από το εύρος των τομέων συνεργασίας και την πυκνότητα των διμερών επαφών τους σε όλα τα επίπεδα.

Παράλληλα, οι φυσικοί πόροι που έχουν ανακαλυφθεί στην Ανατολική Μεσόγειο τον 21ο αιώνα, καθώς και η επιθετική ρητορική της Τουρκίας στα θαλάσσια ύδατα, έχουν οδηγήσει τις δυο χώρες στην εντατικοποίηση των διμερών συνεργασιών τους, με αποκορύφωμα τη συμμετοχή τους στο τριμερές σχήμα συνεργασίας με την Κύπρο καθώς και στην δημιουργία του **East Med Gas Forum**, με έδρα το Κάιρο. Επιπρόσθετα, τα νέα δεδομένα που έχει δημιουργήσει παγκοσμίως η κλιματική αλλαγή τα τελευταία χρόνια, έχουν καταστήσει σαφές, ότι η αποτελεσματική αντιμετώπιση τους, χρειάζεται ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας και του συντονισμού για κοινή δράση. Σε αυτό το πλαίσιο, εντάσσονται και τα έργα της ηλεκτρικής διασύνδεσης Ελλάδος-Αιγύπτου (Greece-Africa Power Interconnector και GREGY), τα οποία έχουν στόχο αφενός να ενισχύσουν τις ενεργειακές σχέσεις των δυο χωρών με κατεύθυνση στην «πράσινη ενέργεια» και αφετέρου να αναδείξουν τις συμμετέχουσες χώρες σε σημαντικούς ενεργειακούς κόμβους (Σιδηρόπουλος, 2024). Γίνεται λοιπόν κατανοητό, ότι η δύσκολη θέση που βρίσκεται σήμερα η κυβέρνηση του Αμπντέλ Φατάχ αλ-Σίσι, η οποία αντιμετωπίζει μια πληθώρα εσωτερικών και περιφερειακών προκλήσεων, επηρεάζει άμεσα και την Ελλάδα, όπως θα αναλύσουμε παρακάτω.

Προκλήσεις και Προοπτικές

Με την έναρξη της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα και ειδικότερα μετά το ξέσπασμα των αραβικών εξεγέρσεων, η Αίγυπτος διανύει μια ταραχώδη περίοδο, καθώς η χώρα υποφέρει από έναν συνδυασμό σοβαρών κοινωνικο-πολιτικών προβλημάτων και μιας οικονομικής δυσπραγίας, απόρροια των άστοχων πολιτικών επιλογών της (Lewis & Werr, 2024). Για την Ελλάδα, μια ενδεχόμενη κατάρρευση της εύθραυστης αιγυπτιακής οικονομίας, θα είχε σημαντικές επιπτώσεις τόσο στις εισαγωγές της χώρας, όσο και στις εξαγωγές αυτής. Η δύσκολη κατάσταση στην οποία βρίσκεται η Αίγυπτος τα τελευταία χρόνια αποτυπώνεται και στο διμερές εμπόριο των δυο χωρών. Σύμφωνα με τα πρόσφατα στατιστικά στοιχεία της ΕΛ. ΣΤΑΤ. για το 2023, η αξία των ελληνικών εξαγωγών προς την Αίγυπτο ανήλθε σε 506 εκατομμύρια ευρώ, αυξημένη κατά 33,86% σε σχέση με το 2022 αλλά αρκετά μειωμένη σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Παράλληλα, οι ελληνικές εισαγωγές από την Αίγυπτο έφθασαν τα 1,4 δις. ευρώ, μειωμένες σε σχέση με το 2022 κατά 14,2%, με αποτέλεσμα ο όγκος του διμερούς εμπορίου για το έτος 2023 να μειωθεί κατά περίπου 5,3% σε σχέση με το 2022

(Υπουργείο Εξωτερικών, 2024).

Εκτός όμως από την οικονομία, η Αίγυπτος τους τελευταίους μήνες βρίσκεται αντιμέτωπη και με μια ενεργειακή κρίση, η οποία επιδεινώνεται επικίνδυνα για την χώρα, μετά τον πόλεμο στη Λωρίδα της Γάζας (Pepper, Thorp & Stemler, 2024). Όπως υφίστανται για όλες τις χώρες, η **ενεργειακή ασφάλεια** σήμερα, δηλαδή ο σταθερός και επαρκής ενεργειακός εφοδιασμός, αποτελεί απαραίτητη συνθήκη για την εθνική ασφάλεια, επιβίωση και ισχύ. Η εκμετάλλευση του τεράστιου κοιτάσματος Zohr, είχε ως αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια η Αίγυπτος να αποτελεί έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους εξαγωγείς υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG), με την Ευρωπαϊκή Ένωση να αποτελεί τον κύριο αποδέκτη (IGU, 2023)². Ωστόσο, η επιστροφή στις εισαγωγές LNG, θα ανατρέψει τη θέση της πολυπληθέστερης αραβικής χώρας ως εξαγωγέα φυσικού αερίου, δημιουργώντας σημαντικά προβλήματα και στην ενεργειακή ασφάλεια της Ελλάδος και κατ' επέκταση και των λοιπών μελών κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Rashad & El Safty, 2024).

Τέλος, στον τομέα της **θαλάσσιας ασφάλειας**³, η διεκτυσίνδα που έχει δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια στα ύδατα της Ανατολικής Μεσογείου, μεταξύ Ελλάδος-Αιγύπτου από τη μια μεριά και Τουρκίας-Λιβύης από την άλλη, έχει οδηγήσει σε μια όξυνση των διακρατικών τους σχέσεων, επηρεάζοντας άμεσα την σταθερότητα, την ασφάλεια και την ευημερία της περιοχής. Οι πρόσφατες τριβές μεταξύ Αιγύπτου και Λιβύης, σχετικά με την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων τους, καθώς και η γενικότερη όξυνση των μεταξύ τους σχέσεων συμπαρασύρουν και την Ελλάδα με την Τουρκία, οι οποίες –παρά το πρόσφατο καλό κλίμα που επικρατεί στις επαφές τους– δεν έχουν καταφέρει να διευθετήσουν τις δικές τους διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο (Middle East Monitor, 2023).

Εκτός όμως από την οριστική διευθέτηση των θαλάσσιων επιδιώξεων του κάθε κράτους ξεχωριστά, φαίνεται πως δεν υπάρχει μία κοινή γραμμή σχετικά με το ζήτημα της μετανάστευσης. Οι πολλαπλές εστίες εντάσεων στο Σαχέλ (Αφρική) και την ευρύτερη Μέση Ανατολή, έχουν τοποθετήσει το ζήτημα της παράνομης μετανάστευσης στην κορυφή των σύγχρονων προκλήσεων, χωρίς ωστόσο να υπάρχει η κοινή σύμπνοια για την κατάλληλη επίλυσή του, επηρεάζοντας άμεσα την εθνική και εσωτερική ασφάλεια των χωρών αποδεκτών αυτών των ανθρώπινων ρευμάτων.

Συμπερασματικά Σχόλια

Από την παραπάνω ανάλυση, γίνεται κατανοητό, ότι σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο στον οποίο υπάρχει έντονη διακρατική διασύνδεση, η εθνική και περιφερειακή ασφάλεια μιας χώρας εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το άμεσο περιβάλλον της και τις σχέσεις με τα όμορα κράτη. Για την Ελλάδα, η Αίγυπτος αποτελεί έναν σημαντικό σύμμαχο, του οποίου η σταθερότητα, η ανάπτυξη και η ισχυροποίηση του γεωπολιτικού του αποτυπώματος, διαδραματίζει έναν ιδιαίτερο ρόλο στη δική της ασφάλεια και ανθεκτικότητα. Εξάλλου διαχρονικά, η Ελλάδα θεωρούσε την Αίγυπτο ακρογωνιαίο λίθο της ασφάλειας στην Ανατολική Μεσόγειο και ηγετίδα δύναμη στον αραβικό κόσμο. Συναφώς, Ελλάδα και Αίγυπτος είναι αναγκασμένες στο νέο -υπό διαμόρφωση- γεωπολιτικό σκηνικό που δημιουργείται, συνεπεία και των επιπτώσεων των πολέμων σε Ουκρανία και Γάζα, να συνεχίσουν να ισχυροποιούν τις μεταξύ τους σχέσεις, θέτοντας την ασφάλεια τους στο

επίκεντρο των πολιτικών τους επιλογών, στα θαλάσσια ύδατα που τους ενώνουν.

Βιβλιογραφία - Πηγές

Πικραμένος Κώστας και Κουκάκης Γεώργιος, Εθνική Ασφάλεια: Μύθοι και Πραγματικότητα, εκδ. Ινφογνώμων, Αθήνα 2023, σ. 32.

Σιδηρόπουλος Νικόλαος, "Η πολιτική της Αιγύπτου στην Ανατολική Μεσόγειο τη δεκαετία 2013-2023", Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, Αθήνα 2024. (Διαθέσιμο: <https://bit.ly/4aNk3F>).

Υπουργείο Εξωτερικών, "Στατιστικά διμερούς εμπορίου Ελλάδας-Αιγύπτου για το 12μηνο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2023", 27 Μαΐου 2024. (Διαθέσιμο: <https://agora.mfa.gr/infofiles-menu/infofile/87870>).

IGU: International Gas Union, "2023 World LNG Report", σ. 32-33. (Διαθέσιμο: <https://www.igu.org/resources/lng2023-world-lng-report/>).

Lewis Aidan and Werr Patrick, "Explainer: How big are Egypt's economic challenges?", Reuters, 6 March 2024. (Διαθέσιμο: <https://www.reuters.com/world/africa/how-big-are-egypts-economic-challenges-2024-03-06/>).

Middle East Monitor (MEMO), "Libya expands its maritime borders", 27 October 2023.

(Διαθέσιμο: <https://www.middleeastmonitor.com/20231027-libya-expands-its-maritime-borders/>).

Pepper Tom, Thorp Eric and Stemler Daniel, "Egypt's Reemergence as an LNG Importer", Energy Intelligence, 16 April 2024. (Διαθέσιμο: <https://www.energyintel.com/0000018e-e25e-d9cc-abce-ff7ef7150000>).

Rashad Marwa and El Safty Sarah, "Egypt to ramp up LNG imports as output drops and summer nears", Reuters, 22 April 2024. (Διαθέσιμο: <https://www.reuters.com/business/energy/egypt-ramp-up-lng-imports-output-drops-summer-nears-2024-04-22/>).

¹ Στο East Med Gas Forum συμμετέχουν: η Ελλάδα, η Αίγυπτος, η Κύπρος, το Ισραήλ, η Παλαιστινιακή Αρχή, η Ιταλία και η Ιορδανία.

² Η Ελλάδα μαζί με την Ολλανδία, είναι ο 4ος κατά ποσότητα, αποδέκτης του αιγυπτιακού υγροποιημένου φυσικού αερίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αμέσως μετά την Ισπανία, τη Γαλλία και την Ιταλία.

³ Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η θαλάσσια ασφάλεια καλύπτει διάφορες πτυχές του θαλάσσιου τομέα, όπως: ασφάλεια και άμυνα, κρίσιμες υποδομές, προστασία του περιβάλλοντος, αλιεία, εμπόριο και ναυτιλία, ενέργεια, μεταφορές και τουρισμός. Σχετικά βλέπε: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/maritime-security/>.

Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και αρχαιοκαπηλία

Κενά, διοικητική αδράνεια και κίνδυνοι

Ορφέας-Κωνσταντίνος Σωτηρίου

Senior International Expert - Cultural Heritage Protection, Former Senior Public Servant - Hellenic National School of Public Administration, Former Police Sgt - Cultural Heritage and Antiquities Protection Department of Greek Police, Archaeologist - BA/Ma University of Athens

[Konstantinos-Orfeas Sotiriou | LinkedIn](#)

Περίληψη

Το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας είναι μια ανοικτή πληγή για την ελληνική κοινωνία. Δυστυχώς, δεν έχουν υιοθετηθεί πραγματικά μέτρα για την μείωση του φαινομένου και την διακοπή κάθε σύνδεσης με πιο επικίνδυνες μορφές εγκλημάτων. Το κείμενο σκοπό έχει να δείξει τις σοβαρές συνέπειες της αρχαιοκαπηλίας αλλά και τις ευκαιρίες για την ελληνική πολιτεία.

Τα τελευταία χρόνια έχει έλθει επιτακτικά στο προσκήνιο η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας και η διαφαινόμενη σύνδεσή της με την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (**UN Resolution 2347/2017**) έχει αναγκάσει το σύνολο των διεθνών οργανισμών να ασχοληθεί με το ζήτημα διοργανώνοντας ημερίδες¹, εκπαιδεύσεις φορέων² ασφαλείας αλλά και δημιουργία βάσεων δεδομένων³ και εφαρμογών⁴. Όλα τα παραπάνω προσανατολισμένα στο να επιτύχουν την καλύτερη προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη μείωση του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας. Δυστυχώς, οποιαδήποτε έρευνα γύρω από το θέμα είναι ικανή να αντιληφθεί δύο σημαντικά προβλήματα. Πρώτον, οι φορείς ασφαλείας σε εθνικό επίπεδο απέχουν παρασάγγας από το να συνεργάζονται ομαλά προς έναν κοινό σκοπό, αυτόν της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Δεύτερον, οι πράξεις των διεθνών οργανισμών

δεν διαθέτουν νομική δεσμευτικότητα. Παρ' όλα αυτά, οι κίνδυνοι από τη μη ορθή αντιμετώπιση του φαινομένου είναι ικανοί να επιφέρουν σοβαρά προβλήματα στην εύρυθμη λειτουργία του Κράτους.

Picture 1. Libyan Tourist Police officers during the "Sabratha Cultural Property Protection Course" in front of the Classic Museum of Sabratha. Sabratha, Libya.

Photo: Orfeas Sotiriou

Τα προηγούμενα χρόνια ορισμένες έρευνες στάθηκαν αφορμή για μια εκ βάθους ανάλυση του φαινομένου στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματα ήταν άκρως αποκαρδιωτικά. Συγκεκριμένα:

α. Άτομα όλων των κοινωνικών τάξεων συμμετείχαν στην κλοπή, αφαίρεση, δημιουργία πλαστών αντικειμένων και στο παράνομο

εμπόριο αρχαιοτήτων. Αστυνομικοί, Ιερείς, Ελεύθεροι Επαγγελματίες, Αρχαιολόγοι, Έμποροι, Δημόσιοι και Ιδιωτικοί Υπάλληλοι αλλά και εργαζόμενοι στο χώρο των κατασκευών και αγρότες, συμμετείχαν είτε μεμονωμένα είτε σε ομάδες στην παράνομη αυτή διαδικασία⁵.

β. Η συμμετοχή και ο ρόλος του οργανωμένου εγκλήματος φάνηκε να είναι μεγάλος με ένα ποσοστό τουλάχιστον 30% επί των καταγεγραμμένων συλλήψεων της έρευνας⁶.

γ. Εκτός των αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς που εμπίπτουν στις προστατευτικές διατάξεις του Νόμου 4858/2021, οι συλληφθέντες κατείχαν παράνομα τα κάτωθι:

1. Όπλα, τα περισσότερα στρατιωτικού τύπου.
2. Εκρηκτικά, και διάφορα αντικείμενα που σχετίζονται με εκρηκτικά (όπως φυτίλια κτλ.).

δ. Η μεγαλύτερη συμμετοχή από άποψη επαγγελματιών τόσο σε μεμονωμένες περιπτώσεις/συλλήψεις όσο και σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος ήταν από εμπόρους και ελεύθερους επαγγελματίες. Μάλιστα, τα προηγούμενα χρόνια είχε τονιστεί από διάφορους φορείς όπως το ΔΝΤ και ο ΟΑΣΑ η αρκετά διογκωμένη σκιώδης οικονομία της χώρας αλλά και αυξημένη δυνατότητα ξεπλύματος χρημάτων από ελεύθερους επαγγελματίες. Αψευδής μάρτυρας αυτού του γεγονότος ήταν ο **Νόμος 4446/2016** με τον οποίο το Κράτος καλούσε όσους είχαν αποκρύψει χρήματα να τα δηλώσουν ώστε να νομιμοποιηθούν. Επομένως, υποθετικά πάντα, αν ένας αρχαιοκάπηλος είναι ελεύθερος επαγγελματίας/έμπορος και έχει αντλήσει έσοδα από παράνομη δραστηριότητα που αφορά πώληση/διάθεση αρχαίων, έχει -σύμφωνα πάντα με διεθνείς πηγές- μεγάλη δυνατότητα να κρύψει ή να «νομιμοποιήσει» αυτά τα χρήματα στην Ελλάδα.

Picture 2. Libyan Tourist Police Officers during “Cyrene Cultural Property Protection Course” at the Temple of Zeus. Cyrene/Shahat, East Libya.

Photo: Orfeas Sotiriou

Όλο το άνωθεν πλαίσιο των επικίνδυνων διαστάσεων της μη ορθής προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ύπαρξη του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας δυναμιτίζεται ακόμη περισσότερο από την «αδράνεια» του κρατικού μηχανισμού. Μια «αδράνεια» η

οποία να μην δεν δύναται να στηριχθεί σε ενδεχόμενο δόλο, είναι όμως υπεύθυνη για τη μη εξεύρεση λύσεων σε μία συνεχώς μεταβαλλόμενη εγκληματική δραστηριότητα με μεγάλη ιστορία στη χώρα μας. Παρακάτω θα παρουσιαστούν ορισμένες από αυτές τις παραλήψεις ή παράγοντες που συνιστούν «κρατική αδράνεια». Συγκεκριμένα:

α. Η αρχαιοκαπηλία είναι μια ποινικά κολάσιμη πράξη με ποινές που καθορίζονται από τον Ποινικό Κώδικα (**Νόμος 4619/2019**). Επομένως, κύριο λόγο και αρμοδιότητα πρέπει να έχει μόνο η Ελληνική Αστυνομία (σύμφωνα με το **Νόμο 2800/2000**) η οποία με τη σειρά της οφείλει να συνεργάζεται με τις λιμενικές αρχές (σύμφωνα με το **ΠΔ 13/2018**) όσον αφορά τις υποθέσεις ενάλιας αρχαιοκαπηλίας αλλά και τα τελωνεία (παράνομη εξαγωγή ή εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών). Στο πλαίσιο της διαφάνειας του κράτους και των πράξεων αυτού (**Νόμος 4727/2020**), πόσες τέτοιες κοινές δράσεις έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία έτη; Έχουν αναρτηθεί τα επίσημα στοιχεία για κοινή/ελεύθερη χρήση τους;

β. Για να γίνει πράξη το παραπάνω, το Υπουργείο Πολιτισμού οφείλει να παρέχει αμέριστη στήριξη στην Ελληνική Αστυνομία μέσω:

1. Εμπειρογνωμοσύνης,
2. Κοινών ασκήσεων και δράσεων, και
3. Παροχής εκπαιδύσεων στο προσωπικό των σωμάτων ασφαλείας.

Πλην της εμπειρογνωμοσύνης, ιδίως σε περιπτώσεις κατασχέσεων πολιτιστικών αγαθών, οι άλλοι δύο τομείς είναι παντελώς άγνωστοι με υπαιτιότητα του Υπουργείου Πολιτισμού μιας και δεν υπάρχει καθιερωμένη περιοδική εκπαίδευση στελεχών ασφαλείας από υπαλλήλους του Υπουργείου Πολιτισμού⁷. Επιπρόσθετα, έχει παραχωρηθεί ένα κομμάτι της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς σε αρχαιολόγους, με βάση το **Νόμο 3658/2008**, ο οποίος κωδικοποιήθηκε στο **Νόμο 4858/2022**. Όμως, όπως προαναφέρθηκε, η αρχαιοκαπηλία είναι ποινικά κολάσιμη πράξη, επομένως πως οι αρχαιολόγοι μπορούν να συμβάλουν δυναμικά στη διαφύλαξη της μιας και κανένα τμήμα πανεπιστημίου αρχαιολογίας στην Ελλάδα δεν ασχολείται με την επιστημονική αντιμετώπιση του προβλήματος και την εφαρμογή κοινά αποδεκτών τεχνικών ασφαλείας;

γ. Η Ελλάδα βρίσκεται στην ευχάριστη θέση να είναι η χώρα με τα περισσότερα Μουσεία στον κόσμο⁸. Συνυπολογίζοντας τα ναυάγια τα οποία βρίσκονται στο Αιγαίο⁹ αλλά και τους αναρίθμητους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς όπως Βυζαντινές και Μεταβυζαντινές Εκκλησίες, αρχαιολογικούς χώρους κ.α. η ύπαρξη μόνο δύο γραφείων της ΕΛ.ΑΣ. (σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη) φαντάζει σταγόνα στον ωκεανό και σίγουρα δεν μπορεί να υποστηριχθεί πως η ελληνική πολιτιστική κληρονομιά προστατεύεται σωστά. Αντιθέτως, χώρες όπως η Ιταλία και η Λιβύη, με τις οποίες έχουμε κοινά χαρακτηριστικά στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς διαθέτουν 15-16 περιφερειακά γραφεία/ τμήματα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

δ. Τέλος, μέρος του προβλήματος αποτελεί η ελλιπής πληροφόρηση των πολιτών σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά, όπως έχει υποδειχθεί από τη **Συνθήκη της Βαλέτα** η οποία στο προοίμιο του Νόμου **3378/2005** με τον οποίο έγινε αποδεκτή από το Ελληνικό Κράτος, αναφέρει ότι:

«Αναγνωρίζοντας ότι η ευρωπαϊκή αρχαιολογική κληρονομιά, που είναι μάρτυρας της αρχαίας ιστορίας, απειλείται σοβαρά με καταστροφή,

τόσο από την αύξηση του αριθμού των μεγάλων αναπτυξιακών έργων όσο και από φυσικά αίτια, από τις λαθραίες ή τις χωρίς επιστημονική μέθοδο ανασκαφές, ή ακόμα κι από την ανεπαρκή πληροφόρηση της κοινής γνώμης».

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί πως τόσο το Υπουργείο Παιδείας¹⁰ όσο και τα Πανεπιστήμια που διαθέτουν Τμήματα Αρχαιολογίας μέχρι και το 2020 δεν είχαν σχεδιάσει και υλοποιήσει δράσεις ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης και των σπουδαστών τους. Όλα τα παραπάνω δείχνουν με σαφήνεια πως η αντιμετώπιση του προβλήματος της αρχαιοκαπηλίας αλλά και η βελτιστοποίηση της προστασίας της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς είναι πολυπαραγοντική και οφείλει να αποτελέσει άμεση προτεραιότητα για τους φορείς ασφαλείας της χώρας. Η οποιαδήποτε αδράνεια είναι ικανή να επιδεινώσει φαινόμενα όπως:

- α. Η διαφθορά,
- β. Η συμμετοχή του οργανωμένου εγκλήματος,
- γ. Η περαιτέρω διάβρωση της κοινωνίας, και
- δ. Η κατοχή όπλων και εκρηκτικών από ομάδες ατόμων που δυνητικά θα μπορούσαν να πραγματοποιήσουν έκνομες πράξεις¹¹.

Picture 3. Tourist Police officers and archaeologists of the Department of Antiquities during the “Emergency Evacuation Course in Sabratha” at the Gladiator Arena. Sabratha, Libya.

Photo: Orfeas Sotiriou

Στις ημέρες μας διατίθενται πολλά ευρωπαϊκά προγράμματα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ανταλλαγή τεχνογνωσίας μεταξύ ευρωπαϊκών φορέων και τρίτων χωρών¹² μέσω των οποίων τόσο οι εθνικοί φορείς όσο και μεμονωμένα άτομα μπορούν να αποκομίσουν σημαντικές γνώσεις αλλά και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για θέσεις εργασίας. Μένει να φανεί αν η Ελληνική Πολιτεία, με όλους τους φορείς της (Ελληνική Αστυνομία, Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Παιδείας, Τελωνεία, κτλ.) θα «αξιοποιήσει» αυτό το πρόβλημα και θα το μετατρέψει σε μια μοναδική ευκαιρία αλλαγής ή τα συνήθη «δομικά προβλήματα» της ελληνικής πραγματικότητας θα επικρατήσουν και το κράτος θα μείνει -γι’ ακόμη μια φορά- απαθέστατος θεατής.

¹ [OSCE Mission publishes report on protection of cultural heritage in Kosovo | OSCE](#)

² [OSCE-jointly organized training course builds skills, knowledge in cultural property protection for ten countries | OSCE](#)

³ [SHERLOC Home \(unodc.org\)](#)

⁴ [ID-Art mobile app \(interpol.int\)](#)

⁵ Sotiriou K-O, 2018b, “New insights into the antiquities illicit trade in the Eastern Mediterranean”, Vol I, p. 17–29. Barbara Horejs et al (eds.), Proceedings of the 10th ICAANE. 25–29 April 2016, Vienna (Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2018)

⁶ Sotiriou K-O, 2018c, “The F Words: Frauds, Forgeries and Fakes in Antiquities Smuggling And the Role of Organized Crime”, International Journal of Cultural Property, Cambridge, Vol. 25, issue 2, pp. 223-236

⁷ Προσωπική διαπίστωση του συγγραφέως από τη θητεία του ως αστυνομικός στο τμήμα δίωξης αρχαιοκαπηλίας της Ελληνικής Αστυνομίας (ΥΠΠΔΠΚΠ/2ο Τμήμα Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Αρχαιοτήτων) αλλά και ως απόφοιτος της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης ως υπάλληλος του Οργανισμού Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων (Νόμος 4761/2020 ΦΕΚ Α 248/13.12.2020 «Αναδιοργάνωση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων και μετονομασία του σε Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων, προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς στο εξωτερικό, ρυθμίσεις για το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης και το μουσείο «Φοίβος Ανωγειανάκης» και άλλες διατάξεις.»

⁸ [Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού | Μουσεία \(culture.gr\)](#)

⁹ [Δέκα αρχαία ναυάγια και μοναδικά ευρήματα στον βυθό της Κάσου - ertnews.gr](#)

¹⁰ Απάντηση στο email που εστάλη και έλαβε αριθμό πρωτοκόλλου «Ticket#2020040849000546 Αίτηση για χορήγηση απλών στατιστικών στοιχείων» την Τρίτη 21.04.2020 και ώρα 08:29πμ

¹¹ INTERPOL’S EU Terrorism Situation and Trend Report, 2018 page 48 “In Greece left-wing and anarchist terrorist groups and individuals continued to have enhanced operational capabilities and access to military-grade weapons”.

¹² [TAIEX - European Commission \(europa.eu\)](#)

Key performance indicators for hospitals

A bibliographic review

Georgios I. Farantos

Dr. Occupational Health and Safety Inspector

External Teaching Partner in Occupational Health and Safety at the University of West Attica

[Georgios Farantos | LinkedIn](#)

Georgios Dounias

Professor in Occupational and Environmental Health at the University of West Attica

Περίληψη

Measuring performance with Key Performance Indicators (KPIs) is used extensively in modern businesses and organisations. This measurement is also used in the healthcare sector with a focus on hospitals. Among its applications is the measurement related to Occupational Health and Safety (OHS) in health services. We attempt to review the literature on studies that examine this issue. We conducted a literature review in authoritative databases of scientific journals. The results show that a proportion of KPIs studies only refer to institutional representation for OHS in hospitals. The findings indicate a literature gap that needs to be filled.

Introduction

Nowadays, one of the most important tools for the performance and management of Occupational Health and Safety in various companies and organizations, but especially in health sector organizations, is the application of Key Performance Indicators (Setiawan, & Purba, 2020 ; LaFata, Giallanza, Micale, & LaScalia, 2021 ; Silvestri, Falcone, DiBona, Forcina, & Gemmiti, 2021 ; Silvestri, Falcone, DiBona, Forcina, & Gemmiti, 2021 ; Aslan, 2022). According to Walters, Johnstone, Bluff, Limborg, & Gensby, (2022) there are some relevant institutional elements that support the work of administrations to ensure safe conditions and avoid accidents and occupational diseases. Such elements are:

- Protective and preventive services (PPS)
- Safety Technicians (ST)
- Occupational Physicians (OP) (Khapre, Agarwal, Dhingra, Singh et al. 2022),
- Occupational Health and Safety Management Systems (OHSMS) and
- Risk Assessments (RA) in OHS (McLinton, Afsharian, Dollard, & Tuckey, 2019)

Research hypothesis: KPIs studies in OHS in hospitals provide evidence on institutional representation (ST, OP, RA, OHSMS).

Methodology

In our study we conducted a preliminary search to review information on the topic under study. We applied a JBI Evidence Synthesis search strategy and built a specific tool for inclusion and deindexing of the studies used in our study. We then ranked the characteristics we identified for the use of KPIs in OHS in hospitals in order to draw results.

Results

Figure 1 illustrates a combination of the relationship between KPI's with OP, ST or preventive services and RA studies.

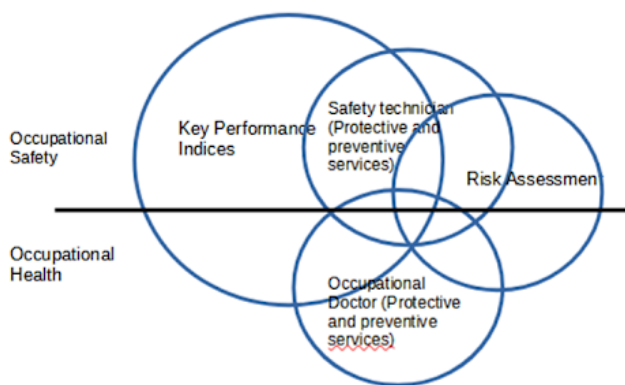

Figure 1 : The combinatorial factors for occupational safety and health (Authors, 2023)

In the health sector, as far as workers in health units [Health Care Workers-HCWs in hospitals and health units] are concerned, exposure refers to specific occupational hazards such as burn-out, mobbing, needle-sticks (Faller, Bin Miskam, & Pereira, 2018). Avoidance of these hazards is gradually enhanced by the use of KPIs.

The reference to the provision of preventive services by STs in OHS in hospitals is cited by Korkusuz et al. (2021) and Devasahay et al. (2021) as examples. We observed that this reference occurs in 14.2% among the included studies. Due to this fact, we consider that this reference needs to be enriched in the literature.

The services of OPs in OHS in hospitals, were reported by authors such as Korkusuz et al. (2021) and Khapre et al. (2022). The reporting of these services in the included studies also occurs in 14.2%. The frequency of such reporting indicates that the included studies have not adequately examined this effect.

The role of RA in OHS in hospitals is most reported by Wagner et al. (2019), Almost et al. (2018), Aslan, I. (2022). Liu & Itoh, (2013), Schultz et al. (2016), Mousavi et al. (2021), Moda, et al. (2021), Korkusuz et al. (2021), are less referred to this topic. Overall, consideration of the role of RA in OHS in hospitals is found in the included literature at 64.2%, the highest percentage among the institutional representations in our survey.

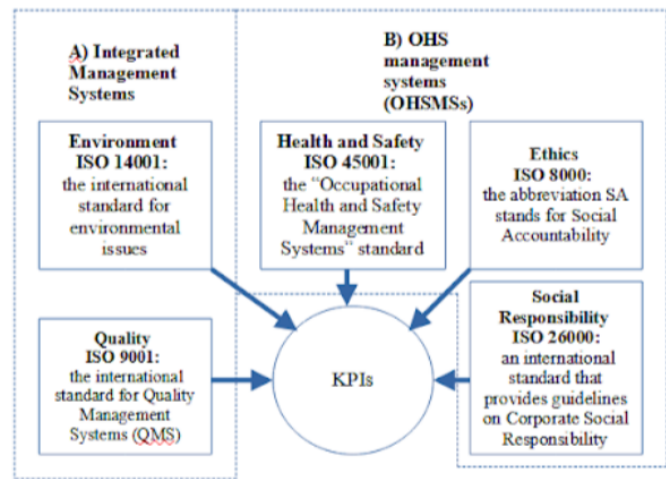

Figure 2: effects of OHSMS on KPIs in organisations and businesses

In terms of examining the role of OHSMS in hospitals, authors such as Korkusuz et al. (2021), Almost et al. (2018), make extensive reference to their use. Other authors such as Wong et al. (2018), Wagner et al. (2019), Mousavi et al. (2021), Moda, et al. (2021), Riascos et al. (2021) deal less extensively with this topic. However, the overall percentage of consideration of this topic in the included studies is 57.1%, making the consideration of the role of OHSMS in hospitals the second most frequently cited topic in KPI studies in hospitals. Rocha, (2010) also analyses the institutional effects on occupational health and safety management systems.

OHSMS systems that have been implemented since 1985 in companies are involved in minimizing accidents and occupational diseases while using KPI's at work (Podgórski, 2015). To ensure OHS in organizations, OHSMS standards have been developed which in combination with general Integrated Management Systems standards affect KPIs in different organizations (based on Silvestri, Falcone, DiBona, Forcina, & Gemmiti, 2021).

Discussion

In the literature review, it appears that the use of PPS occurs frequently in OHS in hospitals. The use of PPS is more specialized in the provision of OHS services by OPs and less by STs. There is therefore a backlog of research on ST service provision in hospitals.

Regarding the use of RAs, several literature reports appear, while fewer reports appear when using OHSMS.

We identified that, although the use of KPIs in OHS and the use of KPIs to measure hospital performance are quite extensive, there are not enough literature reports on the combined use of these items. Our research hypothesis should be rejected. The use of KPIs for OHS in hospitals is an area that requires more research in the future.

Conclusions

The use of KPIs to ensure OHS in organisations is now being extended to hospitals. To ensure OHS in hospitals, actions are required from the institutional representatives the PPS, ST, OP, RA and OHSMS. All the elements involved require a new integrated framework for their

interpretation. Additional research on this topic is required in the future.

References

Almost, J. M., Van Den Kerkhof, E. G., Strahlendorf, P., Caicco Tett, L., Noonan, J., Hayes, T., ... & Silva e Silva, V. (2018). A study of leading indicators for occupational health and safety management systems in healthcare. *BMC health services research*, 18, 1-7.

Devasahay, S. R., DeBrun, A., Galligan, M., & McAuliffe, E. (2021). Key performance indicators that are used to establish concurrent validity while measuring team performance in hospital settings—A systematic review. *Computer Methods and Programs in Biomedicine Update*, 1, 100040.

Faller, E. M., Bin Miskam, N., & Pereira, A. (2018). Exploratory study on occupational health hazards among health care workers in the Philippines. *Annals of global health*, 84(3), 338. <https://doi.org/10.29024/aogh.2316>

Khapre, M., Agarwal, S., Dhingra, V., Singh, V., Kathrotia, R., Goyal, B., ... & Yadav, R. (2022). Comprehensive structured training on occupational health hazards and vaccination: A novel initiative toward employee safety. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 11(7), 3746-3753. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_2333_21

Korkusuz, A. Y., Inan, U. H., Özdemir, Y., & Basligil, H. Evaluation of occupational health and safety key performance indicators using in healthcare sector. *Sigma Journal of Engineering and Natural Sciences*, 2021:36(3):705-715.

La Fata, C. M., Giallanza, A., Micale, R., & La Scalia, G. (2021, November). A Structured Methodology for the Safety Key Performance Indicator Prioritization: A Case Study. In 2021 5th International Conference on System Reliability and Safety (ICSRS) (pp. 143-147). IEEE. <https://doi.org/10.1109/ICSRS53853.2021.9660629>

Liu HC, Itoh K Conceptual framework for holistic dialysis management based on key performance indicators. *Therapeutic Apheresis and Dialysis*. 2013;17(5):532-550. <https://doi.org/10.1111/1744-9987.12019>

McLinton, S. S., Afsharian, A., Dollard, M. F., & Tuckey, M. R. (2019). The dynamic interplay of physical and psychosocial safety climates in frontline healthcare. *Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 35(5), 650–664. <https://doi.org/10.1002/smi.2898>

Moda HM, Dama FM, Nwadike C, Alatni BS, Adewoye SO, Sawyerr H, ... Danjin M. Assessment of workplace safety climate among healthcare workers during the COVID-19 pandemic in low and middle income countries: a case study of Nigeria. *Healthcare*. 2021;9(6):661. <https://doi.org/10.3390/healthcare9060661>

Mousavi SF, Apornak A, Pourhassan MR, Raissi S. Key performance indicators of HSE in the hospital management system during corona virus pandemic. *Journal of Industrial and Systems Engineering*.

2021;14(1):279-291.

Podgórski, D. (2015). Measuring operational performance of OSH management system—A demonstration of AHP-based selection of leading key performance indicators. *Safety science*, 73, 146-166. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2014.11.018>

Rocha, R. S. (2010). Institutional effects on occupational health and safety management systems. *Human Factors and Ergonomics in Manufacturing & Service Industries*, 20(3), 211-225.

Schultz CC, Shaffer S, Fink-Bennett D, Winokur K. Key performance indicators in the evaluation of the quality of radiation safety programs. *Health Physics*. 2016;111(2):S155-S165. <https://doi.org/10.1097/HP.0000000000000545>

Setiawan, I., & Purba, H. H. (2020). A Systematic Literature Review of Key Performance Indicators (KPIs) Implementation. *Journal of Industrial Engineering & Management Research*, 1(3), 200-208. <https://doi.org/10.7777/jjemar.v1i2>

Silvestri, A., Falcone, D., Di Bona, G., Forcina, A., & Gemmiti, M. (2021). Global performance index for integrated management system: GPI-IMS. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(13), 7156. <https://doi.org/10.3390/ijerph18137156>

Wagner A, Rieger MA, Manser T, Sturm H, Hardt J, Martus P, ... Hammer A. Healthcare professionals' perspectives on working conditions, leadership, and safety climate: a cross-sectional study. *BMC health services research*. 2019;19(1):1-14. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3862-7>

Walters, D., Johnstone, R., Bluff, E., Limborg, H. J., & Gensby, U. (2022). Prevention services for occupational safety and health in the European Union: Anachronisms or supports for better practice? *Safety science*, 152, 105793. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2022.105793>

Wong KL, Chong KE, Chew BC, Tay CC, Mohamed SB. Key performance indicators for measuring sustainability in health care industry in Malaysia. *Journal of Fundamental and Applied Sciences*, 2022;10(15):646-657.

Η ψυχική ασφάλεια και η ανάπτυξη ανθεκτικότητας στο χώρο των υπηρεσιών ασφάλειας υπό την οπτική του επαγγελματικού συνδρόμου burnout

Chatzovoulos E. Nikolaos
International Security-Health & Safety Consultant
[Nikolaos / Nick Chatzovoulos | LinkedIn](#)

Έχετε αναρωτηθεί καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής σας σταδιοδρομίας τι συμβαίνει στον οργανισμό σας αναλογικά με τη διαχείριση του Στρες;

Το στρες αποτελεί μια κατάσταση την οποία βιώνουμε όλοι ανεξαιρέτως καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μας σε διάφορες πτυχές και φάσεις. Είναι αναπόφευκτο μιν, αλλά διαχειρίσιμο υπό προϋποθέσεις δε. **Σημαντικός παράγοντας της επιτυχούς διαχειριστικής του αντιμετώπισης αποτελεί η έγκαιρη και εμπειριστατωμένη ενημέρωση από νεαρή ηλικία.**

Σε περιβάλλον Υπηρεσιών Ασφάλειας θεωρούμε και εκ της πράγμασι είναι δεδομένη η ύπαρξη πολλαπλών και πολύπλοκων στρεσογόνων παραγόντων λόγω της φύσεως του αντικειμένου, το οποίο περιστρέφεται γύρω από τους συνεχόμενα βαλλόμενους από εξελισσόμενες απειλές άξονες της φυσικής & ηλεκτρονικής ασφάλειας.

Το παρόν άρθρο αποτελεί ενδεικτικό μέρος από το δοκίμιο του συγγραφέα, με τίτλο «**Περιβάλλον Ασφάλειας και Σύνδρομο Burnout**» το οποίο κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Ελκυστής υπό την αιγίδα του Ελληνικού Ινστιτούτου Διαχείρισης Κρίσεων και Καταστροφών. Τόσο το άρθρο όσο και το βιβλίο απευθύνονται σε έμπειρους επαγγελματίες στο ευρύτερο Περιβάλλον Ασφάλειας αλλά και σε νέους οι οποίοι σκοπεύουν να δραστηριοποιηθούν στον εν λόγω επαγγελματικό χώρο. Φυσικά, όχι υπό μορφή αποτροπής, αλλά ως εχέγγυο υπό το πρίσμα της ψυχικής ασφάλειας και ανάπτυξης ανθεκτικότητας μέσω εμπειριστατωμένης γνώσης η οποία είναι αποτυπωμένη σε απλή γλώσσα με καθημερινά παραδείγματα

κατανόησης, απέναντι σε ένα επαγγελματικό φαινόμενο το οποίο έχει εδραιωθεί ανάμεσά μας μετά την πρώτη βιομηχανική επανάσταση, η οποία έφερε σημαντικές διαφοροποιήσεις στην ψυχοσύνθεση των επαγγελματιών σε όλους τους χώρους.

Ας εξετάσουμε μερικά δεδομένα, όπως έχουν αποτυπωθεί στην επιστημονική κοινότητα γύρω από το Στρες το οποίο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ανάπτυξη **Συνδρόμου Επαγγελματικής Εξουθένωσης / Burnout Syndrome** και πως αυτό εμπεριέχεται στην καθημερινότητα των επαγγελματιών του Περιβάλλοντος Ασφάλειας επηρεάζοντας την ψυχική τους υγεία μέσω πληθώρας παραμέτρων.

Στρες

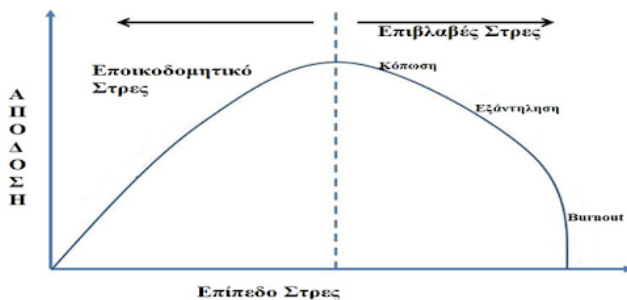
Το «Στρες» αφορά την ανταπόκριση και την θυμική ένταση του ατόμου, σε εξωτερικές ή εσωτερικές συνθήκες, οι οποίες κατά την κρίση του, υπερβαίνουν τις δυνατότητες του και την ικανότητα του να τις διαχειριστεί αποτελεσματικά (Lazarus & Folkman, 1984).

Είδη «Στρες»

- Το **Οξύ Στρες/Acute Stress**, αποτελεί το συνηθέστερο είδος Στρες το οποίο προκαλείται από τις καταστάσεις «Αγώνισου ή Φύγε» (Fight or Flight). Τα συμπτώματα εξαλείφονται με την πάροδο του ερεθίσματος. Παραδείγματος χάριν, η θέα τραβήγματος όπλου σε καταστάσεις Συνοδείας Υψηλών Προσώπων (V.I.P. Protection), ή η εμφάνιση και παραμονή ύποπτου λογισμικού στους Server

ευθύνης σας (Cyber Security).

- Το **Επεισοδιακό Οξύ Στρες/Episodic Acute Stress**, αποτελείται από συνεχόμενα επεισόδια Οξέων Στρες τα οποία δεν δίνουν τη δυνατότητα στο Στέλεχος να επανέλθει σε φυσιολογική κατάσταση οδηγώντας σε μείωση της αντοχής ενάντια στη διαχείριση του Στρες και αυξημένη ευαισθησία στους στρεσογόνους παράγοντες. Παραδείγματος χάριν, η καθημερινή θέαση αλιευτικών σκαφών πλησίον φυλασσόμενου πλοίου (Maritime Security) κατά τη φάση του πλου η οποία διαρκεί ημέρες, εβδομάδες ή και μήνες. Επίσης, η συνεχόμενη έκθεση σε εντυπωσιακά τραύματα μπορεί να προκαλέσει Επεισοδιακό Στρες σε οποιαδήποτε μορφή Διασώστη (First Responder/Rescuer/Medic κτλ.) οι οποίοι αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα στην ολότητα της Φυσικής Ασφάλειας/Physical Security.
- Το **Χρόνιο Στρες/Chronic Stress**, αποτελείται από μακροχρόνιες καταστάσεις Στρες όπου το Στέλεχος αισθάνεται απουσία ελέγχου επί των αποτελεσμάτων με πιθανότητες εκδήλωσης ψυχικών και ψυχοσωματικών βλαβών. Παραδείγματος χάριν, η μακροχρόνια συνεργασία με Οργανισμούς, Εταιρίες, Ιδιώτες κτλ. οι οποίοι αγνοούν τις, κατά επανάληψη, εισηγήσεις σας επί θεμάτων ασφαλείας εκθέτοντας διαρκώς εσάς ή και το υφιστάμενο προσωπικό σας σε συνθήκες Αδιαχείριστου Κινδύνου/Untreated Risk Factors οι οποίοι ναι μεν έχουν προβλεφθεί από την Ασφάλεια αλλά αγνοούνται δε από τον εκάστοτε Οργανισμό για λόγους που δεν εξετάζουμε στο παρόν άρθρο.

Επαγγελματική Εξουθένωση Burnout

Το Σύνδρομο άρχισε να εντοπίζεται τη δεκαετία του 1970 από τον Γερμανό Ψυχολόγο **Herbert J. Freudenberger**, ο οποίος το χαρακτήρισε ως μια κατάσταση εξάντλησης ή/και απογοήτευσης απόρροια επαγγελματικών σχέσεων ή διεργασιών. Μετέπειτα, μελετήθηκε εκτενέστερα από την Αμερικανίδα Ψυχολόγο **Christina Maslach**, για την οποία είναι ένα Ψυχολογικό Σύνδρομο απόρροια χρόνιου μη διακοπόμενου εργασιακού Στρες το οποίο ενέχει συναισθηματική και σωματική εξάντληση, αλλοτριοπροσωπία, και μειωμένη αίσθηση προσωπικών επιτευγμάτων.

Σήμερα, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (W.H.O.) το «Burnout» αντιμετωπίζεται ως ένα Επαγγελματικό Σύνδρομο (Όχι Ασθένεια) εντάσσοντας το στον Διεθνή Κατάλογο Ασθενειών (ICD-11) με την κωδική ονομασία «QD85» το οποίο προκαλείται από χρόνιο, αδιαχείριστο εργασιακό Στρες. Χαρακτηρίζεται από τρεις Διαστάσεις, την **Εξάντληση**, τον **Κυνισμό**, και την **Μειωμένη Επαγγελματική Απόδοση**.

Τα 5 Στάδια του «Burnout»

1. **Αφοσίωση:** Το Στέλεχος είναι ενεργητικό, εμπλέκεται εργασιακά, και είναι αποτελεσματικό στα καθήκοντα του.
2. **Υπερφόρτωση:** Το Στέλεχος είναι κουρασμένο σωματικά και ψυχολογικά λόγω επαγγελματικής υπερφόρτωσης αλλά συνεχίζει να είναι παραγωγικό.
3. **Απάθεια:** Το Στέλεχος εισέρχεται σε κατάσταση Κυνισμού ως μέσο διαχείρισης/αντίδρασης στην υπερφόρτωση αλλά παραμένει παραγωγικό.
4. **Αναποτελεσματικότητα:** Μειώνεται αισθητά ο βαθμός της επαγγελματικής παραγωγικότητας και αποτελεσματικότητας του Στελέχους, επιδεικνύοντας δυνητικά σημεία ενδιαφέροντος.
5. **Burnout:** Το Στέλεχος παρουσιάζει εμφανή πλέον σημάδια σωματικής και ψυχολογικής εξάντλησης σε συνδυασμό με παραμένονσα κυνικότητα, έλλειψη αποτελεσματικότητας και ενδιαφέροντος προς το επαγγελματικό αντικείμενο.

Τα στάδια 1 και 5 είναι κύριες φάσεις του Συνδρόμου, ενώ τα στάδια 2, 3 και 4 είναι μεταβατικές. Η εξάντληση (σωματική/ψυχολογική) συνήθως εμφανίζεται πρώτη. Τα υπόλοιπα στοιχεία δίνονται να αναπτυχθούν μεταγενέστερα, αυτόνομα, συλλογικά ή και μεμονωμένα. Η χρονική διάρκεια μετάβασης από το 1ο έως το 5ο στάδιο εξαρτάται από τους υπάρχοντες μηχανισμούς διαχείρισης και αντοχής (stress resistance & management mechanisms) του κατά περίπτωση Στελέχους. Όσον αφορά το περιβάλλον Ασφάλειας, οι δυσλειτουργίες έμφυχου δυναμικού και τα επιχειρησιακά προβλήματα εκκινούν από το 2^ο και αυξάνονται εκθετικά έως την κορύφωση του 5ου σταδίου.

Συμπτωματολογία

Το Σύνδρομο δύναται να δημιουργηθεί απόρροια μιας σειράς αιτιών αναπτύσσοντας συγκεκριμένη συμπτωματολογία και επηρεάζοντας έμμεσα και άμεσα όλους τους εμπλεκόμενους φορείς δημιουργώντας ταυτόχρονα, χωροχρονικό συνεχές μείωσης αλλά και εξουδετέρωσης των επιπέδων οποιασδήποτε παρεχόμενης υπηρεσίας ασφαλείας στους δύο βασικούς άξονες που προαναφέρθηκαν.

Φυσιολογία	Συμπεριφορά	Συναισθήματα
<ul style="list-style-type: none"> •Κόπωση/Νωχελικότητα •Διαταραχές Ύπνου •Διατροφικές Διαταραχές •Μυαλγίες/Κεφαλαλγίες •Δυσλειτουργία Ανοσοποιητικού •Διαταραχές Μνήμης •Μείωση Αντανακλαστικών •Νευρολογικές Δια/χές •κ.α. 	<ul style="list-style-type: none"> •Κοινωνική Απομόνωση •Ανικανότητα Εργασίας •Αποποίηση Ευθυνών •Αναβλητικότητα •Καθυστέρηση (χρονικά) •Εξαρτησιογόνες Ουσίες •Αδυναμία Συγκέντρωσης •Αναζήτηση Κινδύνου •κ.α. 	<ul style="list-style-type: none"> •Χαμηλή Αυτοεκτίμηση •Έλλειψη Κινήτρων •Αίσθημα Αποτυχίας •Αίσθημα Μοναξιάς •Αίσθημα Απογοήτευσης •Διακοπή Ενσυναίσθησης •Χαμηλό Όριο Ξέσπασματος Θυμού •κ.α.

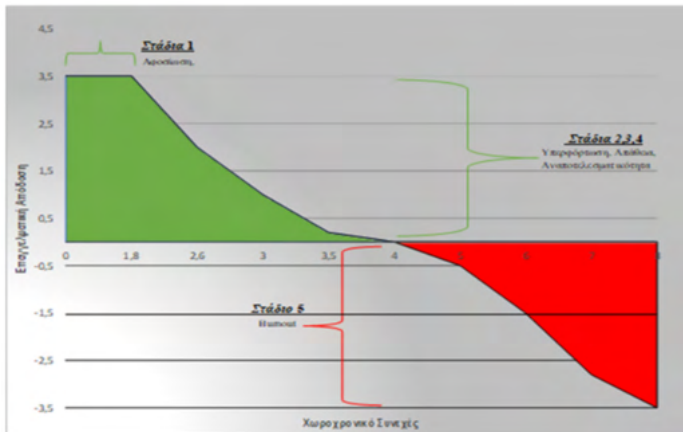
Κόστος Συνδρόμου

Σύμφωνα με μελέτες που διεξήχθησαν στις ΗΠΑ, το 2021 δαπανήθηκαν σε ιδιωτικό επίπεδο 300.000.000 (δισ) δολάρια για την διαχείριση του Συνδρόμου. Το κόστος του Συνδρόμου εξαπλώνεται και, εάν δεν αντιμετωπιστεί, επηρεάζει ένα μεγάλο φάσμα των οικονομικών δεδομένων του ευρύτερου περιβάλλοντος Ασφάλειας όπως αποτυπώνονται παρακάτω:

- Αναρρωτικές Άδειες.
- Ιατροφαρμακευτική κάλυψη.
- Αντικατάσταση Προσωπικού.
- Εκπαίδευση Προσωπικού.
- Ένδυση/Εξοπλισμός.
- Μετακινήσεις.
- Αποζημιώσεις.

Διάγραμμα «Burnout»

Παραδειγματική συνάρτηση επαγγελματικής απόδοσης με προοδευτική ανάπτυξη Συνδρόμου Burnout.

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα (οι τιμές είναι ενδεικτικές) παρατηρείται ότι σε αρχικό στάδιο το Στέλεχος χαρακτηρίζεται από υψηλή απόδοση με **αφοσίωση** στο αντικείμενο εργασίας του διατηρώντας τα θεμιτά επίπεδα ασφάλειας. Πρόκειται για γενική κατάσταση η οποία προϋπήρχε πριν την έναρξη της μελέτης. Στη συνέχεια καθώς επέρχεται το στάδιο της **υπερφόρτωσης** παρατηρείται **απάθεια** με ταυτόχρονη έναρξη σταδιακής πτώσης της επαγγελματικής απόδοσης, καθώς το Στέλεχος πλέον εισέρχεται στο στάδιο της **αναποτελεσματικότητας** αγγίζοντας ως και μηδενικούς τιμάρθρους. Συνεχίζοντας τη μελέτη, από την 4η χρονική μονάδα όπου το Στέλεχος πλέον έχει εισέλθει στο στάδιο του **Burnout** με αρνητικές ενδείξεις Επαγγελματικής Απόδοσης, εκθέτοντας τον τομέα ευθύνης του σε κινδύνους για εκδήλωση εκνόμενων ενεργειών, σε απώλεια διοικητικών ικανοτήτων και άλλες αρνητικές επιπτώσεις, αναλογικά πάντοτε, με την ιδιότητα του Στελέχους στον Κλάδο. Παρατηρείται επίσης, πως χωρίς την παροχή **εξειδικευμένης βοήθειας** εξόδου από το Σύνδρομο οι τιμές στην πάροδο του χρόνου συνεχίζουν να αυξάνονται αρνητικά.

Τέλος, η μεταβατική χρονική περίοδος από το 1ο στο 5ο στάδιο εξαρτάται από τους στρεσογόνους παράγοντες που βιώνει το Στέλεχος και τους ανεπτυγμένους ή μη μηχανισμούς διαχείρισης Στρες. Για το λόγο αυτό είναι πολύ σημαντική η λήψη εμπειριστατωμένης γνώσης απέναντι στο Σύνδρομο τόσο από το έμπειρο προσωπικό όσο και από τους νέους. Η γνώση τεχνικών διαχείρισης του Στρες θα προσφέρει στον επαγγελματία τη δυνατότητα παραμονής στην εποικοδομητική πλευρά του στρες και θα επιβραδύνει ή θα εξαλείψει τις αρνητικές του επιπτώσεις και την ανεπιθύμητη ανάπτυξη του συνδρόμου σε τελικό στάδιο.

Εντοπισμός Συνδρόμου

Ο εντοπισμός και η μέτρηση του Συνδρόμου επιτυγχάνεται με το Ψυχομετρικό εργαλείο της Christina Maslach, το οποίο φέρει την ονομασία Maslach Burnout Inventory (MBI) και περιλαμβάνει ερωτηματολόγια 5 διαφορετικών επαγγελματικών κατηγοριών. Τα ερωτηματολόγια χρειάζονται ελάχιστο χρόνο συμπλήρωσης (10') και αποτελούνται από 16 έως 22 ερωτήσεις. Η παρουσία Ψυχολόγου/ Ψυχιάτρου είναι απαραίτητη για την συμπλήρωση και απόδοση διάγνωσης επί των ερωτηματολογίων. Το ευρύτερο περιβάλλον της Ασφάλειας εμπίπτει στα ερωτηματολόγια, MBI-GS: for General use, MBI-HSS (MP): for Medical Personnel, MBI-HSS: for Human Services workers, MBI-ES: for Educators. **Δυστυχώς, έως σήμερα δεν έχει θεσπιστεί ένα ερωτηματολόγιο το οποίο να εφάπτεται αμιγώς στο Στρες των Στελεχών που δραστηριοποιούνται σε περιβάλλον Ασφάλειας.**

Πρόληψη & Θεραπεία

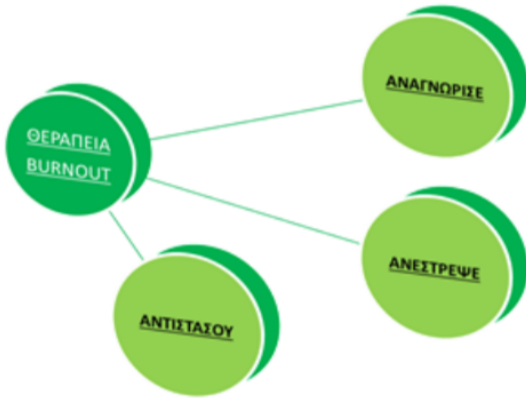
Η Πρόληψη και η Θεραπεία μπορούν να επιτευχθούν με απλά βήματα ακολουθώντας (όταν απαιτείται) τις οδηγίες των Ειδικών, καθώς το Σύνδρομο αποτελεί, στο μεγαλύτερο ποσοστό εμφάνισης του, **αναστρέψιμη κατάσταση**. Βασικό πυλώνα αποτελεί η αύξηση της διαχειριστικής ικανότητας των Στελεχών Ασφαλείας ενάντια στους στρεσογόνους παράγοντες που καλούνται να αντιμετωπίσουν καθημερινά, οι οποίοι είναι άμεσα αντιληπτοί ή υποβόσκουν σε αρκετές περιπτώσεις. Εκτενέστερη αναφορά σχετικά με τους στρεσογόνους παράγοντες, την πρόληψη και την θεραπεία παρατίθεται στο προαναφερθέν βιβλίο.

Πρόληψη Ατομικά

☐ Αποδοχή Συνδρόμου	☐ Εσωτερική Ανασκόπηση	☐ Ανάγκες Στόχοι
☐ Άθληση/Δραστηριότητες	☐ Εβδομαδιαίο Πρόγραμμα	☐ Υγιές Διατροφολόγιο
☐ Ξεκούραση/Ανάπαυση	☐ Διαλείματα από Εργασία	☐ Οικογενειακοί Δεσμοί
☐ Συνομιλίες με Μέντορες	☐ Αυτοδιαχείριση	☐ Επικοινωνία
☐ Δια Βίου Μάθηση	☐ Υγιής Χώρος Εργασίας	☐ Επαγγελματικά Όρια
☐ Καταμερισμός Εργασιών	☐ Λογοτεχνία	☐ Κοινωνικοποίηση
☐ Δυναμική Ισορροπία Ενάντια στο Στρες	☐ Συναισθηματική Σταθερότητα	☐ Χρήση Τεχνολογικών Συσκευών

Πρόληψη Συλλογικά

☐ Αποδοχή Σύνδρομου	☐ Στοχευμένη Πρόσληψη	☐ Γραμμή Ψυχικής Υγείας
☐ Αφίσες Ενημέρωσης	☐ Εκπαιδευτικά Σεμινάρια	☐ Χώρος Εργασίας
☐ Προθεσμίες	☐ Μοναδικότητα	☐ Επαγγελματική Ταυτότητα
☐ Επαγγελματική Ωρίμανση	☐ Εταιρικοί Στόχοι	☐ Επιμερισμός Εργασιών
☐ Ομαδοποίηση	☐ Επαναπληροφόρηση	☐ Αναγνώριση Απόδοσης
☐ Ψυχολογική Ασφάλεια	☐ Βαρύτητα Ανώτερων Οργανικών Βαθμίδων	

Θεραπεία

Burnout & Περιβάλλον Ασφάλειας

Το Σύνδρομο Burnout στο περιβάλλον της Ασφάλειας δεν πρέπει να προσπερνάται σε ατομικό επίπεδο αλλά ούτε και σε επίπεδο Οργανισμών (Εταιρίες, Τμήματα κτλ). Όλοι οι ιθύνοντες σε Διοικητικό και Επιχειρησιακό επίπεδο οφείλουν να το προσεγγίζουν κατά τρόπο διαφανή και ευδιάκριτο, ούτως ώστε να επιφέρουν απενοχοποίηση, διατηρώντας ανοιχτούς διαύλους οριζόντιας και κάθετης επικοινωνίας με τα Στελέχη.

Ταυτόχρονα, οφείλουν να επικροτούν και να ενθαρύνουν τις όποιες προσπάθειες έκφρασης δυσκολίας διαχείρισης σε περιπτώσεις εργασιακής πίεσης και στρεσογόνων παραγόντων, χωρίς ωστόσο να διαταράσσεται η ισορροπία μεταξύ επίτευξης επιχειρησιακών αναγκών και υγείας προσωπικού. Επιπρόσθετα, η περιοδική εκτέλεση Ψυχομετρικών ελέγχων των Στελεχών και η αναδιάρθρωση των παθογενειών στο Management θα συμβάλει στην ουσιαστική πρόληψη, η οποία αυτομάτως θα συμπαρασύρει τη διατήρηση των θεμιτών επιπέδων Ασφάλειας μέσο- και μακρο-πρόθεσμα όσον αφορά την εξαιρετικής σημασίας παράμετρο της υγιούς ψυχοσύνθεσης των Στελεχών.

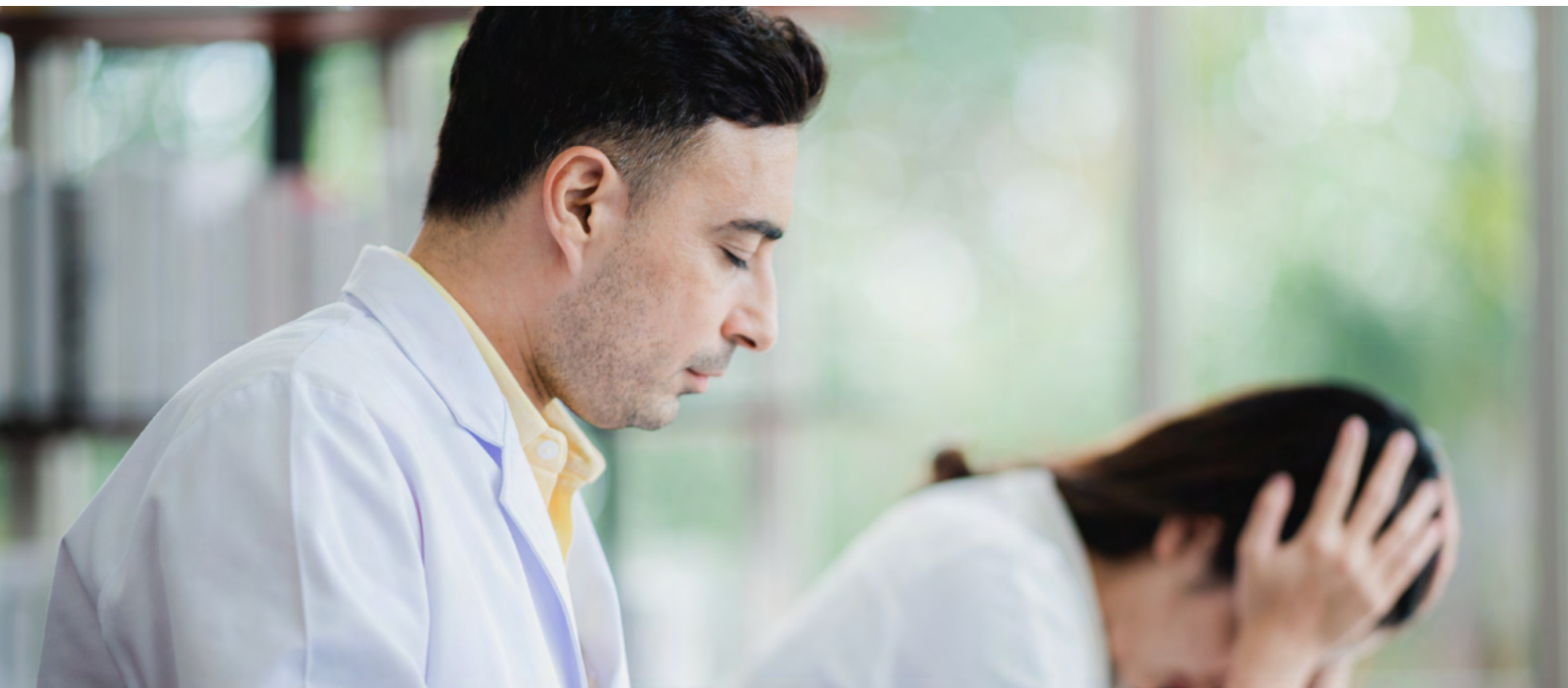
Αποδοτικό Στέλεχος ισοδυναμεί με Ψυχοσωματικά Υγιές Στέλεχος.

Βιβλιογραφία

Χατζόβουλος Ν, 2023, Περιβάλλον Ασφάλειας και Σύνδρομο Burnout, Ελκυστής, Αθήνα.

Lazarus, R.S. and Folkman, S., 1984. Stress, appraisal, and coping. Springer publishing company.

Wong KL, Chong KE, Chew BC, Tay CC, Mohamed SB. Key performance indicators for measuring sustainability in health care industry in Malaysia. Journal of Fundamental and Applied Sciences, 2022:10(1S):646-657.

Ένθετο Β: Κοινωνική Καινοτομία

The social economy

A driver for resilience and the green and digital transition in the EU

Άννα Αθανασοπούλου

Head of Unit, Proximity, Social Economy, Creative Industries

European Commission, DG Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs

[Anna Athanasopoulou | LinkedIn](#)

Disclaimer

The information and views set out in this article are those of the author and do not necessarily reflect the official opinion of the European Commission.

You may ask five experts in a room about what the social economy is and you may probably receive five different answers. One element, however, will be common in all replies: that the social economy is motivated by a sense of mission to address challenges in our societies and achieve impacts going beyond profit. This is why social economy and social entrepreneurship are models fitting in a world with diminishing resources and widening social divides and why our education systems and policies could do more to make young people - the entrepreneurs of tomorrow - aware that the social economy offers a third way of creating value, next to the public authorities and mainstream corporations.

What is the social economy

The concept of the social economy, as well as social enterprise and social entrepreneurship, has emerged in European public policies since more than two decades. This said, policy and legal approaches among EU Member States have been different and, despite some common characteristics traditionally attributed to the social economy

and social enterprises, the understanding of these concepts and their operationalisation in policy implementation (i.e. taxation, funding, business support) remains dynamic.

In the European Union, the social economy traditionally encompasses four types of legal entities providing goods and services to their members or the society at large - cooperatives, mutual benefit societies, associations (including charities), and foundations – and social enterprises are also generally understood as part of the social economy. The latter operate in an entrepreneurial and often innovative fashion, with social and/or environmental objectives as the reasons for their commercial activity, mainly reinvesting profits to achieve societal objectives and, often, having a method of organization following democratic or participatory principles.¹

Any business venture can come from identifying a social need, but the difference between a traditional business and a social enterprise is the motivation of the entrepreneur. The classic values of social entrepreneurship are often described as: the primacy of individual and social goals over the interests of capital, democratic governance by members, the conjunction of the interests of members and users and the general interest, the safeguarding and application of the principles of solidarity and responsibility, the reinvestment of profit in long-term development objectives or in the provision of services that

are of interest to members or of general interest.

The degree of recognition of the social economy varies across EU Member States, depending on historic and cultural reasons, as well as on the make-up of their economies and legal traditions.²

What the social economy means for the EU economy

While the social economy is developed unevenly across EU Member States, its contribution to national GDP can range up to 10% in some Member States³ and it provides jobs to 13.6 million people, representing 6,3% of the EU workforce.⁴ Social economy business models are present in different economic sectors: work integration of people with disabilities and unemployed people, services of general interest (social, health, childcare, housing), but also in circular economy, energy, tourism, agriculture and food, transport, culture, sport.

Filling gaps on the market, the social economy provides alternative and tailor-made solutions to local needs and is a driver for local growth and the resilience of EU regions and territories.⁵ This is particularly relevant in remote or rural areas or areas in need of economic regeneration.

Looking at the challenges of the twin green and digital transition, social economy business models are showing agility and potential to tap into. Close to 2000 citizens' cooperatives exist in the EU producing renewable energy locally. Tourism initiatives based on local offer and community drive, social infrastructure projects such as affordable housing, local food markets are examples of the innovation potential of social start-ups.

An EU policy framework for the social economy

EU policies in the last fifteen years have incrementally recognised the potential of the social economy.

From the Social Business Initiative (2011),⁶ setting out the first measures for a favourable environment with a focus on improving access to finance, optimising the legal environment and give more visibility to social enterprises, to the Start-up and Scale-up Initiative (2016),⁷ which underlined the potential of social start-ups driven by increasing demand for social innovation and the rise of collaborative platforms, the European Commission presented two milestone initiatives in 2021: the European Action Plan for the Social Economy, setting out the broad EU policy vision for the social economy until 2030, and the updated EU Industrial Strategy, which included, for the first time, proximity and social economy as a distinct industrial ecosystem. Pulling together more than sixty actions by 2030, the Action Plan for the social economy⁸ aims to enhance support social economy actors to start-up, scale-up, innovate and create jobs, through initiatives in three areas: creating the right framework conditions for the social economy to thrive; opening up opportunities (including access to finance) and support for capacity building; and enhancing recognition of the social economy and its potential. Updated in the aftermath of

the COVID-19 pandemic, the EU industrial strategy⁹ zooms in fourteen industrial ecosystems critical for recovery, resilience and the twin green and digital transition of EU industry and businesses, among them the proximity and social economy.

The social economy: a driver for EU competitiveness, resilience and the twin transition

Social enterprises can serve as the missing link for consumers and the industry in the development of new value chains. While the digital maturity within the social economy ecosystem is uneven and overall low, there is great potential in the case of renewable energy, circular economy and sustainable production processes.¹⁰ For example, in refurbishment activities (electronic equipment, computers), in recycling, upcycling and waste management (i.e. textiles, food), in offering sustainable products (agri-food) and services (mobility, tourism, retail).

More public-private partnerships at all levels are needed to integrate the social economy business models in industrial ecosystems and economic sectors (mobility, energy, agri-food, tourism, textiles, waste management) and capture emerging mega trends, such as the convergence of proximity and social economy ('buy local', 'buy social'), the cross-fertilisation between mainstream businesses and social enterprises and the development of the green and social impact investment market.

The Transition Pathway for the proximity and social economy¹¹, co-created in 2022 with more than 400 social economy stakeholders, pulls together fourteen action areas and thirty actions to respond to the green and digital needs of the social economy and enable its full potential to drive the twin transition in different sectors of the economy. The Transition Pathway is an open process – driven by pledges by stakeholders – who submitted 173 pledges thus far.¹²

In parallel, EUR 22 million were mobilised under the Single Market Programme in 2022-2024 to support the green and digital transition and step-up business capacity of social economy SMEs. This is in addition to business support provided under the Enterprise Europe Network - the world's largest network for SMEs - tailor-made financial products under the Invest EU programme and EU funds available under cohesion policy and the Recovery and Resilience Facility, which lie in the hand of the Member States.

Creating enabling conditions for social entrepreneurship is key and requires action at all levels, from the European to the local level. The recent Council Recommendation on developing framework conditions for the social economy¹³ is one more step in this direction. Adopted last November, it recommends EU governments to tap the full potential of the social economy in tackling some of the biggest challenges facing our society, notably on labour and social integration and social cohesion, and provide improved access to markets and public procurement, efficient use of state aid rules and an enabling taxation framework.

Coming back to the beginning, even if different approaches and perceptions exist about the social economy, there is a wealth of opportunities¹⁴ for social entrepreneurs and social economy actors to seize and grow in their pursuit of a more sustainable, innovative and inclusive Europe.

¹ Building an economy that works for people: an action plan for the social economy, COM(2021) 778 <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=en>

² SWD(2021) 373 final, accompanying COM(2021) 778 final

³ Transition Pathway for the Proximity and Social Economy Ecosystem, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/52015>

⁴ SWD (2021) 982 Scenarios towards co-creation of a transition pathway for a more resilient, sustainable and digital Proximity and Social Economy industrial ecosystem

⁵ idem

⁶ Social Business Initiative Creating a favourable climate for social

enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation COM (2011) 682

⁷ The Start-up and Scale-up Initiative, COM (2016) 733

⁸ Building an economy that works for people: an action plan for the social economy COM (2021) 778

⁹ Updating the 2020 New Industrial Strategy: Building a stronger Single Market for Europe's recovery COM (2021) 350

¹⁰ First annual report on key findings from the European Monitor of Industrial Ecosystems (EMI), SWD (2024) 77

¹¹ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/52015>

¹² Next deadline for submission of pledges: 1 June 2024 https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/transition-pathway_en

¹³ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/10/09/social-economy-council-recommends-member-states-tap-its-full-potential/>

¹⁴ https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/index_en

Κοινωνική οικονομία

Ένας καταλύτης για την κοινωνική καινοτομία στις δεξιότητες και την επαγγελματική κατάρτιση

Ιωάννης Θεοδώρου

Κοινωνικός Επιχειρηματίας, Πρόεδρος Ένωσης Φορέων Κ.ΑΛ.Ο Στερεάς Ελλάδας, Αντιπρόεδρος Υποστηρικτικών και Εκπαιδευτικών Πολιτικών της ΠΑΣΕ ΚΑΛΟ, Μεταπτυχιακό στην Κ.ΑΛ.Ο.

[Γιάννης Θεοδώρου | Facebook](#)

Περίληψη

Το άρθρο διερευνά τον κεντρικό ρόλο της κοινωνικής οικονομίας στη διαμόρφωση των δεξιοτήτων και της επαγγελματικής κατάρτισης στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Επικεντρωμένο στο Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία και στο Μεταβατικό Μονοπάτι, υπογραμμίζει τον αντίκτυπο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην αναβάθμιση δεξιοτήτων και την ένταξη. Παρέχει παραδείγματα συνεργασίας και προσαρμοσμένων προγραμμάτων ειδικά για τον τομέα και τη μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου. Δίνοντας έμφαση στην ενσωμάτωση της ψηφιακής καινοτομίας, το άρθρο υπογραμμίζει τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνική οικονομία ευθυγραμμίζεται με τις εξελισσόμενες ανάγκες της Ευρώπης, ενισχύοντας την ανθεκτικότητα και την κοινωνική ένταξη ενόψει των μετασχηματιστικών προκλήσεων.

Η ενδυνάμωση του εργατικού δυναμικού της Ευρώπης και ο μετασχηματιστικός ρόλος της κοινωνικής οικονομίας στην κατάρτιση δεξιοτήτων.

Στο δυναμικό τοπίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου οι επιταγές της βιωσιμότητας, της ψηφιοποίησης και της κοινωνικής ισότητας συγκλίνουν, το ευρωπαϊκό θεματολόγιο δεξιοτήτων αποτελεί φάρο μετασχηματιστικού δυναμικού. Στο επίκεντρό της βρίσκεται η αναγνώριση ότι για να ευδοκιμήσουν σε μια εποχή ταχείας αλλαγής, τόσο τα άτομα όσο και οι επιχειρήσεις, πρέπει συνεχώς να προσαρμόζονται και να καινοτομούν. Κεντρικό στοιχείο αυτής της ατζέντας είναι ο κεντρικός ρόλος της κοινωνικής οικονομίας – ένα δυναμικό οικοσύστημα που περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, ταμεία αλληλασφάλισης, ενώσεις, ιδρύματα και κοινωνικές επιχειρήσεις. Το άρθρο αυτό εμβαθύνει στις πολύπλευρες συνεισφορές της κοινωνικής οικονομίας στις δεξιότητες και την επαγγελματική κατάρτιση, αποσαφηνίζοντας τον μετασχηματιστικό αντίκτυπό της στο ευρωπαϊκό επιχειρηματικό τοπίο.

Το σχέδιο δράσης για την κοινωνική οικονομία, που παρουσιάστηκε το 2021, σηματοδοτεί ένα σημαντικό ορόσημο στην πορεία της Ευρώπης προς μια δίκαιη και πράσινη μετάβαση. Βασισμένο στις αρχές του κοινωνικού και περιβαλλοντικού σκοπού, το σχέδιο υπογραμμίζει τις δυνατότητες των κοινωνικών επιχειρήσεων να προωθήσουν την καινοτομία στην ανάπτυξη δεξιοτήτων. Δίνοντας προτεραιότητα στην πρόσβαση στη χρηματοδότηση, ενισχύοντας την προβολή και ενσωματώνοντας κοινωνικές παραμέτρους στις δημόσιες συμβάσεις, το σχέδιο δημιουργεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την άνθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

Κοινωνική επιχειρηματικότητα στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανεδίκευση

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, ως βασικοί παράγοντες της κοινωνικής οικονομίας, επιδεικνύουν ξεχωριστή δέσμευση για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων. Στον τομέα της ανάπτυξης δεξιοτήτων, η κοινωνική επιχειρηματικότητα βρίσκεται στο επίκεντρο της δημιουργίας καινοτόμων πρωτοβουλιών αναβάθμισης δεξιοτήτων και επανεδίκευσης. Λειτουργώντας με επίκεντρο την αποστολή, αυτές οι επιχειρήσεις σχεδιάζουν προγράμματα κατάρτισης που, όχι μόνο ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς, αλλά και συμβάλλουν στους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους.

Καλή Πρακτική: *Μια ευρωπαϊκή κοινωνική επιχείρηση συνεργάζεται με τοπικές επιχειρήσεις και εκπαιδευτικά ιδρύματα για τη δημιουργία ενός βιώσιμου προγράμματος αναβάθμισης δεξιοτήτων στις τεχνολογίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η πρωτοβουλία αυτή όχι μόνο εξοπλίζει τα άτομα με δεξιότητες που έχουν ζήτηση, αλλά ευθυγραμμίζεται, επίσης, με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας.*

Διαποτισμένες με αποστολή την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων, οι κοινωνικές επιχειρήσεις διαδραματίζουν καίριο ρόλο στις πρωτοβουλίες αναβάθμισης των δεξιοτήτων και επανεδίκευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη. Μέσω επιχειρηματικών συνεργασιών με εκπαιδευτικά ιδρύματα, επιχειρήσεις και τοπικές κοινότητες, δημιουργούν καινοτόμα προγράμματα κατάρτισης προσαρμοσμένα στις εξελισσόμενες ανάγκες του εργατικού δυναμικού. Αξιοποιώντας επιχειρηματικές προσεγγίσεις, όχι μόνο εξοπλίζουν τα άτομα με δεξιότητες που έχουν ζήτηση, αλλά και καλλιεργούν μια κουλτούρα διά βίου μάθησης και προσαρμοστικότητας.

Συμπεριληπτική Επαγγελματική Κατάρτιση για Ευάλωτες Ομάδες

Οι βασικές αρχές της κοινωνικής οικονομίας για τη συμμετοχικότητα και τον κοινωνικό σκοπό την καθιστούν ιδιαίτερα έμπειρη στο σχεδιασμό προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης για ευάλωτες ομάδες. Αναγνωρίζοντας τις ποικίλες ανάγκες των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, οι κοινωνικές επιχειρήσεις στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας πρωτοπορούν σε πρωτοβουλίες που υπερβαίνουν τα παραδοσιακά μοντέλα κατάρτισης. Αυτά τα προγράμματα είναι προσαρμοσμένα στις μοναδικές συνθήκες των ατόμων, προωθώντας μια πιο περιεκτική και δίκαιη αγορά εργασίας.

Καλή Πρακτική: *Μια κοινωνική επιχείρηση συνεργάζεται με ΜΚΟ και τοπικές αρχές για τη δημιουργία προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης ειδικά για πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο. Αντιμετωπίζοντας τα γλωσσικά εμπόδια και τις πολιτιστικές ευαισθησίες, το πρόγραμμα διασφαλίζει ότι αυτά τα άτομα είναι εξοπλισμένα με σχετικές δεξιότητες, ενισχύοντας την απασχολησιμότητά τους.*

Η επαγγελματική κατάρτιση χωρίς αποκλεισμούς βρίσκεται στον πυρήνα της αποστολής της κοινωνικής οικονομίας για την προώθηση της κοινωνικής ισότητας και της συμμετοχικότητας. Μέσω στοχευμένης υποστήριξης και εξατομικευμένης καθοδήγησης, οι κοινωνικές επιχειρήσεις ενδυναμώνουν τα άτομα με τις δεξιότητες και την αυτοπεποίθηση να επιδιώξουν ουσιαστικές ευκαιρίες απασχόλησης.

Προσαρμοσμένα προγράμματα για ειδικές δεξιότητες

Στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας, οι κοινωνικές επιχειρήσεις συχνά ειδικεύονται στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων κοινωνικών ή περιβαλλοντικών προκλήσεων. Στο πλαίσιο της ανάπτυξης δεξιοτήτων, αυτή η εξειδίκευση μεταφράζεται στη δημιουργία στοχευμένων προγραμμάτων που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες ανάγκες της βιομηχανίας.

Καλή Πρακτική: *Μια κοινωνική επιχείρηση αφιερωμένη στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης αναπτύσσει ένα πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης που επικεντρώνεται στις δεξιότητες φροντίδας. Με τη συνεργασία με ιδρύματα υγειονομικής περίθαλψης και ομάδες υπεράσπισης, το πρόγραμμα διασφαλίζει ότι οι απόφοιτοι δεν είναι μόνο ικανοί στον τομέα τους, αλλά συμβάλλουν επίσης στην οικοδόμηση πιο συμπονετικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών.*

Οι συνεργατικές συμπράξεις αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο των ολιστικών προσεγγίσεων κατάρτισης στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας. Φέρνοντας σε επαφή ενδιαφερόμενα μέρη από διάφορους τομείς, αυτές οι συμπράξεις προωθούν την καινοτομία, τη δημιουργικότητα και την ανταλλαγή γνώσεων. Είτε πρόκειται για τον πράσινο τομέα, τις κοινωνικές υπηρεσίες ή την τεχνολογία, οι συνεργατικές πρωτοβουλίες που βασίζονται στην κοινωνική οικονομία, διασφαλίζουν ότι τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης ευθυγραμμίζονται με τις πραγματικές απαιτήσεις και τις ειδικές ανάγκες της αγοράς εργασίας και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που συμβάλλουν άμεσα σε βιώσιμες και κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές. Συνδυάζοντας τεχνογνωσία και πόρους, τα ενδιαφερόμενα μέρη συνδημιουργούν λύσεις που προωθούν τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και τον κοινωνικό αντίκτυπο.

Συμπράξεις συνεργασίας για ψηφιακή, ολιστική κατάρτιση

Η έμφαση της κοινωνικής οικονομίας στο συλλογικό συμφέρον και τη συμμετοχική διακυβέρνηση ενθαρρύνει τις συνεργατικές συμπράξεις μεταξύ διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών. Στο πλαίσιο των δεξιοτήτων και της επαγγελματικής κατάρτισης, αυτή η προσέγγιση οδηγεί σε ολιστικά προγράμματα κατάρτισης που ενσωματώνουν στοιχεία από επιχειρήσεις, εκπαιδευτικά ιδρύματα και τοπικές κοινότητες. Τέτοιες συμπράξεις διασφαλίζουν ότι οι πρωτοβουλίες κατάρτισης

ευθυγραμμίζονται με τις πραγματικές απαιτήσεις και παρέχουν στους εκπαιδευόμενους ολοκληρωμένα σύνολα δεξιοτήτων.

Καλή Πρακτική: *Μια κοινοπραξία κοινωνικών επιχειρήσεων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και εκπροσώπων της βιομηχανίας συνεργάζεται για τη δημιουργία ενός προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης στον τομέα του ψηφιακού μάρκετινγκ. Με τη συμμετοχή των επιχειρήσεων στο σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών και την παροχή πρακτικής άσκησης, το πρόγραμμα διασφαλίζει ότι οι απόφοιτοι δεν είναι μόνο ειδικευμένοι αλλά και εύκολα απασχολήσιμοι στην ψηφιακή οικονομία.*

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός παρουσιάζει τόσο προκλήσεις όσο και ευκαιρίες για την ανάπτυξη δεξιοτήτων στην Ευρώπη. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της αξιοποίησης της ψηφιακής καινοτομίας για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της προσβασιμότητας των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης. Μέσω της υιοθέτησης διαδικτυακών πλατφορμών, προσομοιώσεων εικονικής πραγματικότητας και εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης, δημιουργούν καθηλωτικές και διαδραστικές μαθησιακές εμπειρίες που καλύπτουν διαφορετικά στυλ μάθησης και προτιμήσεις. Αγκαλιάζοντας την τεχνολογία, οι κοινωνικές επιχειρήσεις διασφαλίζουν ότι η επαγγελματική κατάρτιση παραμένει σχετική και προσαρμόσιμη στις απαιτήσεις της ψηφιακής εποχής.

Μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου και της μακροπρόθεσμης επιτυχίας

Η δέσμευση της κοινωνικής οικονομίας στους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους επεκτείνεται στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος κατάρτισης. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις δίνουν έμφαση πέρα από την παρακολούθηση παραδοσιακών μετρήσεων, όπως τα ποσοστά απασχόλησης και τις τοποθετήσεις σε θέσεις εργασίας των ατόμων, αλλά και του ευρύτερου αντικτύπου τους στις κοινότητες και το περιβάλλον. Αυτή η μακροπρόθεσμη προοπτική διασφαλίζει ότι οι πρωτοβουλίες επαγγελματικής κατάρτισης συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης και στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων πέραν των άμεσων αναγκών απασχόλησης.

Καλή Πρακτική: *Μια κοινωνική επιχείρηση που προσφέρει κατάρτιση στη βιώσιμη γεωργία παρακολουθεί την επιτυχία των αποφοίτων της όχι μόνο στην εξασφάλιση απασχόλησης, αλλά και στην εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον γεωργικών πρακτικών. Αξιολογώντας τις ευρύτερες οικολογικές επιπτώσεις, η επιχείρηση καταδεικνύει τα πολύπλευρα οφέλη του προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης.*

Η μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου βρίσκεται στο επίκεντρο της δέσμευσης της κοινωνικής οικονομίας για λογοδοσία και διαφάνεια. Λαμβάνεται υπόψη, επιπλέον, η ευρύτερη συμβολή των ατόμων στην κοινωνική ευημερία και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Αξιολογώντας τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένου του αντικτύπου τους στις κοινότητες, τις οικονομίες και τα οικοσυστήματα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποδεικνύουν την αξία της επένδυσης στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ως καταλύτη για θετική αλλαγή.

Επίλογος

Η κοινωνική οικονομία αναδεικνύεται σε κινητήρια δύναμη για την καινοτομία και την ένταξη στις δεξιότητες και την επαγγελματική κατάρτιση εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσω του σχεδίου δράσης για την κοινωνική οικονομία και των συνεργατικών πρωτοβουλιών, η Ευρώπη είναι έτοιμη να αξιοποιήσει το μετασχηματιστικό δυναμικό της κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την οικοδόμηση ενός πιο ανθεκτικού, δίκαιου και βιώσιμου μέλλοντος. Επενδύοντας στις δεξιότητες και τα ταλέντα των πολιτών της, η Ευρώπη μπορεί να ξεκλειδώσει νέες ευκαιρίες για ανάπτυξη, ευημερία και κοινωνική πρόοδο.

Ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας στις δεξιότητες και την επαγγελματική κατάρτιση υπερβαίνει τις παραδοσιακές προσεγγίσεις. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, καθοδηγούμενες από τη δέσμευσή τους για κοινωνικό σκοπό, συμβάλλουν σε ένα πιο περιεκτικό, καινοτόμο και βιώσιμο τοπίο δεξιοτήτων στην Ευρώπη. Παρουσιάζοντας ποικίλα παραδείγματα επιτυχημένων πρωτοβουλιών, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με το μετασχηματιστικό δυναμικό της κοινωνικής οικονομίας στη διαμόρφωση του μέλλοντος της ανάπτυξης δεξιοτήτων.

Η κοινωνική διάσταση της οδηγίας CSRD για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από τις εταιρείες και τα ανθρώπινα δικαιώματα

Βασιλική Ο. Αθανασάκη
Μέλος ΑΛΛΗΛΟΝ

Δρ. Βασιλική Αθανασάκη, ΔΝ (ΕΚΠΑ), Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Νομικής Σχολής ΑΠΘ, τ. Υπότροφος ΙΚΥ, Ερευνήτρια Έδρας Jean Monnet στην Ευρωπαϊκή Φορολογική Πολιτική και Διοίκηση, Μέλος ΣΕΠ Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

[Dr. Vasiliki \(Iliia\) Athanasaki, PhD, Post-doc | LinkedIn](#)

Περίληψη

Το άρθρο εστιάζει στην κοινωνική διάσταση της νέας Οδηγίας CSRD για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από τις υπόχρεες εταιρείες και ειδικότερα στις γνωστοποιήσεις στις οποίες πρέπει να προβαίνουν αυτές ειδικά ως προς τα ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το άρθρο αναφέρεται ειδικότερα στα νέα Ευρωπαϊκά Πρότυπα Αναφοράς Βιωσιμότητας (ESRS) που εισάγει η CSRD ως προς τον άξονα της κοινωνίας με ιδιαίτερη έμφαση στην επίπτωση στους εργαζομένους της, στους συμμετέχοντες στην αλυσίδα αξίας, στους καταναλωτές και τους τελικούς χρήστες των προϊόντων και υπηρεσιών αλλά και στις διάφορες κοινότητες που θίγονται ή επηρεάζονται, ήτοι στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Η Οδηγία (ΕΕ) 2022/2464 για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 537/2014, της οδηγίας 2004/109/ΕΚ, της οδηγίας 2006/43/ΕΚ και της οδηγίας 2013/34/ΕΕ, όσον αφορά την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από τις εταιρείες ("Corporate Sustainability Reporting Directive" ή "CSRD") είναι μία νέα Οδηγία, η οποία αναμένεται να αντικαταστήσει την ισχύουσα οδηγία (ΕΕ) 2014/95 για τη μη χρηματοοικονομική πληροφόρηση ("Non-financial Reporting Directive" ή "NFRD"). Η CSRD, την οποία τα κράτη-μέλη έχουν προθεσμία να ενσωματώσουν μέχρι τις 6 Ιουλίου 2024, προβλέπει ότι οι υπόχρεες εταιρείες πρέπει να υποβάλλουν εκθέσεις βιωσιμότητας με εκτεταμένες πληροφορίες ως προς τα ζητήματα που αφορούν το περιβάλλον, την κοινωνία και την εταιρική διακυβέρνηση. Περαιτέρω, προβλέπει την υιοθέτηση των Ευρωπαϊκών Πρότυπα Αναφοράς Βιωσιμότητας ("European Sustainability Reporting Standards" ή "ESRS") για την κατάρτιση των εκθέσεων βιωσιμότητας, ενώ παράλληλα επεκτείνει σημαντικά το πεδίο εφαρμογής της NFRD, καθώς πλέον περιλαμβάνονται στη ρυθμιστική εμβέλεια της νέας οδηγίας ακόμα και εταιρείες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και εισηγμένες μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Τα πρότυπα υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη διεθνώς αναγνωρισμένες αρχές και πλαίσια για την υπεύθυνη επιχειρηματική συμπεριφορά, την εταιρική κοινωνική ευθύνη και τη βιώσιμη ανάπτυξη, μεταξύ των οποίων οι

Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών, οι κατευθυντήριες αρχές των Ηνωμένων Εθνών για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις, οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ σχετικά με τη δέουσα επιμέλεια για την υπεύθυνη επιχειρηματική συμπεριφορά και συναφείς τομεακές κατευθυντήριες γραμμές, το Παγκόσμιο Συμβόλαιο, η τριμερής δήλωση αρχών της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ) για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική πολιτική, το πρότυπο ISO 26000 για την εταιρική ευθύνη και οι αρχές του ΟΗΕ για υπεύθυνες επενδύσεις¹.

Σύμφωνα με την CSRD, τα πρότυπα υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας προσδιορίζουν τις πληροφορίες που πρέπει να δημοσιοποιούν οι επιχειρήσεις, μεταξύ άλλων, σχετικά με τους ακόλουθους κοινωνικούς παράγοντες και παράγοντες ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

i) την ίση μεταχείριση και τις ίσες ευκαιρίες για όλους, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων και της ισότητας της αμοιβής για εργασία ίσης αξίας, της κατάρτισης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, της απασχόλησης και της ένταξης ατόμων με αναπηρία, των μέτρων κατά της βίας και της παρενόχλησης στον χώρο εργασίας, και της διαφορετικότητας.

ii) τις συνθήκες εργασίας, συμπεριλαμβανομένων της ασφαλούς απασχόλησης, του χρόνου εργασίας, των επαρκών μισθών, του κοινωνικού διαλόγου, της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, της ύπαρξης συμβουλίων εργαζομένων, των συλλογικών διαπραγματεύσεων, συμπεριλαμβανομένης της αναλογίας των εργαζομένων που καλύπτονται από συλλογικές συμβάσεις, των δικαιωμάτων ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής των εργαζομένων, της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής, και της υγείας και ασφάλειας:

iii) τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών, των δημοκρατικών αρχών και των προτύπων που θεσπίζονται στον Διεθνή Χάρτη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και σε άλλες βασικές συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, μεταξύ δε άλλων στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, στη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών, στη διακήρυξη της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας σχετικά με τις θεμελιώδεις αρχές και τα δικαιώματα εργασίας και στις θεμελιώδεις συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας², στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών³, στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη⁴ και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁵.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ESRS περιλαμβάνουν, πέραν των περιβαλλοντικών και των προτύπων διακυβέρνησης και επιχειρηματικής συμπεριφοράς, συγκεκριμένα κοινωνικά πρότυπα που αφορούν το εργατικό δυναμικό των εταιρειών (ESRS S1), τους εργαζομένους στην αλυσίδα αξίας (ESRS S2), τους καταναλωτές και τελικούς χρήστες (ESRS S3) και τις πληγείσες κοινότητες (ESRS S4).

Στο πλαίσιο αυτό, οι υπόχρεες εταιρείες θα πρέπει να αποκαλύπτουν

τις πολιτικές τους ως προς το εργατικό τους δυναμικό, τις διαδικασίες για την επανόρθωση του αρνητικού αντικτύπου αυτών στους εργαζομένους τους, την προσέγγισή τους για την αναχαίτιση των κινδύνων που αντιμετωπίζουν και την αξιοποίηση των ευκαιριών που τους παρουσιάζονται σε σχέση με τους υπαλλήλους τους, τις σχετικές δράσεις που αναλαμβάνουν και την αλληλεπίδραση των βασικών συνεπειών, των ευκαιριών και των κινδύνων με την επιχειρηματική στρατηγική και τα επιχειρηματικά μοντέλα της εκάστοτε εταιρείας. Ειδικότερα, ως προς το εργατικό δυναμικό, οι εταιρείες θα πρέπει να αποκαλύπτουν πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά των υπαλλήλων τους, τον κοινωνικό διάλογο, την ποικιλομορφία και τους σχετικούς δείκτες αυτής, την επάρκεια των μισθών και την κοινωνική προστασία. Πέραν αυτών, οι εταιρείες θα αποκαλύπτουν πληροφορίες σχετικά με τα πρόσωπα με αναπηρίες, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την κατάρτιση του εργατικού δυναμικού, τους δείκτες υγιεινής και ασφάλειας, την εξισορρόπηση εργασίας και προσωπικής ζωής (work-life balance) και το χειρισμό παραπόνων και καταγγελιών για περιστατικά παραβιάσεων. Υπό το πρίσμα των ως άνω, παρουσιάζονται παράγοντες που αφορούν στην αρχή των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης, στην ισότητα των φύλων στην εργασία, στην ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, στις συνθήκες εργασίας, στην απαγόρευση της παιδικής και της καταναγκαστικής εργασίας, καθώς επίσης και σε ζητήματα προστασίας της ιδιωτικότητας⁶.

Περαιτέρω, τα εν λόγω ζητήματα αποτελούν με τις αναγκαίες προσαρμογές αντικείμενο γνωστοποιήσεων στις εκθέσεις βιωσιμότητας των εταιρειών και για τους εργαζομένους ανάντη και κατόντη της αλυσίδας αξίας (value chain) της εκάστοτε υπόχρεης εταιρείας αλλά και για τις πληγείσες κοινότητες και για τους καταναλωτές και τελικούς χρήστες των πωλούμενων προϊόντων ή παρεχόμενων υπηρεσιών. Παράλληλα, καταλυτικό ρόλο εν προκειμένω ασκούν γνωστοποιήσεις που άπτονται της ελευθερίας της έκφρασης, της πρόσβασης σε ποιοτικές πληροφορίες, της προσωπικής ασφάλειας, περιλαμβανομένης της προστασίας των παιδιών που αποτελούν μία ιδιαίτερα ευαίσθητη κοινωνική ομάδα, της κοινωνικής συμπερίληψης, που συνίσταται στην αποφυγή των διακρίσεων και στην ισότιμη πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, των υπεύθυνων πρακτικών προώθησης (marketing practices), αλλά ακόμα και των πολιτιστικών δικαιωμάτων, του δικαιώματος αυτοπροσδιορισμού, της επάρκειας στέγης, τροφής και νερού και της ασφάλειας. Παρατηρείται ότι οι γνωστοποιήσεις των εταιρειών για θέματα βιωσιμότητας στον κοινωνικό άξονα του τρίπτυχου ESG για το περιβάλλον, την κοινωνία και τη διακυβέρνηση άπτεται τόσο των ατομικών και κοινωνικών όσο και των πολιτικών και των πολιτιστικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, ήτοι προσλαμβάνουν ένα ιδιαίτερα ευρύ περιεχόμενο⁷.

Είναι δε ιδιαίτερα σημαντικό ότι πλέον με την CSRD δίδεται ιδιαίτερη έμφαση, πέρα από τον περιβαλλοντικό παράγοντα, που μέχρι σήμερα φαινόταν να έχει κατά κάποιο τρόπο την προτεραιότητα, λόγω και των δριμύτατων πιέσεων που ασκεί στον πλανήτη η κλιματική αλλαγή και η συνακόλουθη υποβάθμιση του περιβάλλοντος, και στον παράγοντα της κοινωνίας και της διακυβέρνησης των εταιρειών. Η κοινωνική παράμετρος του τρίπτυχου ESG συνίσταται προεχόντως στον αντίκτυπο των λειτουργιών και της δραστηριότητας των

εταιρειών στην κοινωνία, στους εργαζομένους και στους καταναλωτές, ήτοι στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και τις επιμέρους υποομάδες που το συναπαρτίζουν. Μία τέτοια εξέλιξη εγκαινιάζει αναντίρρητα μία νέα εποχή για το παγκόσμιο οικονομικό και χρηματοοικονομικό περιβάλλον.

¹ Βλ. Προϊμίο Οδηγίας (ΕΕ) 2022/2464.

² Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας ή Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (ΔΟΕ) είναι μια οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών, ήτοι ένας τριμερής οργανισμός που από το 1919 συγκεντρώνει κυβερνήσεις, εργοδότες και εργαζόμενους 187 κρατών μελών. Η ΔΟΕ εκπόνησε ένα σύνολο των θεμελιωδών αρχών και δικαιωμάτων στην εργασία το 1998 και προχώρησε την κατάρτιση εκατόν ενενήντα (190) συμβάσεων, από τις οποίες προκύπτουν οι πέντε θεμελιώδεις αρχές των εργασιακών δικαιωμάτων.

³ Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («ΕΣΔΑ») προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα των ανθρώπων σε χώρες που ανήκουν στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Και τα σαράντα επτά (47) κράτη μέλη του Συμβουλίου, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου, έχουν υπογράψει τη Σύμβαση.

⁴ Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης είναι μια συνθήκη του Συμβουλίου της Ευρώπης που εγγυάται τα θεμελιώδη κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα ως αντίστοιχη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η οποία αναφέρεται στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Εγγυάται ένα ευρύ φάσμα καθημερινών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σχετίζονται με την απασχόληση, τη στέγαση, την υγεία, την εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία και την πρόνοια.

⁵ Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης συγκεντρώνει τις σημαντικότερες προσωπικές ελευθερίες και δικαιώματα που απολαμβάνουν οι πολίτες της ΕΕ σε ένα νομικά δεσμευτικό έγγραφο. Ο Χάρτης διακηρύχθηκε το 2000 και τέθηκε σε ισχύ ως νομικά δεσμευτικό έγγραφο τον Δεκέμβριο του 2009 μαζί με τη Συνθήκη της Λισαβόνας.

⁶ Βλ. Sigurt Vitols, Draft ESRS S1 Own workforce, EFRAG, <https://www.efrag.org/lab6?AspxAutoDetectCookieSupport=1> (ανάκτηση την 5/1/2024).

⁷ Βλ. Joanne Houston, Draft ESRS S2 Workers in the value chain, S3 Affected communities, S4 Consumers and end-users, EFRAG, <https://www.efrag.org/lab6?AspxAutoDetectCookieSupport=1> (ανάκτηση την 5/1/2024).

Cultural economics, social entrepreneurship and their intersection

Dr Manolis Tzouvelekas

Μέντορας Σπουδών και Επιχειρηματικότητας ΑΛΛΗΛΟΝ

PostDoctoral REsearcher, AUTH

[Manolis Tzouvelekas | LinkedIn](#)

Περίληψη

In the fields of entrepreneurship and economic theory, culture has emerged as a significant determinant shaping the behavior of individuals, organisations, and societies. Cultural economics, pioneered by Boulding, examines how culture influences economic behavior, social interactions, and community development. It reveals how cultural norms, values, and institutions shape consumption patterns, production processes, and market dynamics.

This article delves into the intricate link between cultural economics and entrepreneurship, specifically focusing on social enterprises and their impact on identifying social needs and devising innovative solutions. The appendix includes a self-assessment query and indicators to provide a practical understanding of agents' interactions with culture and social entrepreneurship.

In the fields of entrepreneurship and economic theory, culture has emerged as a significant determinant shaping the behavior of individuals, organisations, and societies. Cultural economics, pioneered by Kenneth Boulding, examines how culture influences economic behavior, social interactions, and community development. It reveals how cultural norms, values, and institutions shape consumption patterns, production processes, and market dynamics (Boulding, 2013).

Boulding's work (Boulding, 2013) influenced literature on culture and entrepreneurship, highlighting its impact on societal development, innovation, and economic growth, with scholars exploring cultural capital and cultural diversity.

This brief article explores the relationship between cultural economics and entrepreneurship, focusing on social enterprises and entrepreneurship. It highlights how culture influences identifying social needs, developing innovative solutions, and mobilizing resources. In the appendix a self-assessment query and a bunch of indicators delineate a practical entanglement of agents regarding culture and social entrepreneurship.

Culture is a fundamental aspect of human activity, influencing individual behaviors, organizational practices, and societal norms. Cultural economics provides a lens to understand the diverse cultural assets, resources, and dynamics that shape social impact and change in the context of social entrepreneurship.

One important aspect of this discussion is the concept of cultural capital, as defined by scholars such as Pierre Bourdieu. Cultural capital refers to the symbolic and social resources embedded in cultural practices, traditions, and knowledge systems that can be used to support social entrepreneurship initiatives (Bourdieu, 1986). Social entrepreneurs frequently use cultural capital to engage with communities, foster trust, and co-create solutions that are relevant to local contexts and values. Recognizing and valuing cultural capital allows social entrepreneurs to foster greater inclusivity, participation, and ownership among stakeholders, resulting in more sustainable and effective interventions.

Furthermore, cultural economics illuminates the role of cultural diversity and creativity in fostering social innovation and enterprise. According to research, diverse cultural perspectives and experiences can boost creativity, problem-solving skills, and resilience in social entrepreneurship ventures. By embracing cultural diversity, social entrepreneurs can access a diverse set of ideas, practices, and perspectives, resulting in more robust and adaptable solutions to complex social challenges. However, this necessitates navigating the complexities of cultural differences, power dynamics, and potential conflicts, emphasizing the significance of cultural competence and sensitivity in social entrepreneurial practice.

Additionally, cultural economics emphasizes the importance of ethical considerations and respect for cultural heritage in social entrepreneurship. As social entrepreneurs navigate diverse cultural landscapes, they must confront issues of cultural appropriation, exploitation, and sustainability. This necessitates a thorough understanding of local customs, traditions, and values, as well as a dedication to ethical practices and responsible interactions with cultural stakeholders. To this end Rudolf Steiners works on Social Threefolding (Usher, 2003) and Associative Economics is seminal.

The European Commission can incorporate methodological analyses and tools for cultural aspects of social entrepreneurship into its policy frameworks, funding programmes, and capacity-building initiatives.

The involved parties and stakeholders, particularly social enterprises and/or social entrepreneurs, should carefully consider the concepts of Contextualization and Understanding, the Promotion of Equity and Inclusivity and their interconnections with Innovation and Adaptation, Empowerment and Collaboration, Ethical Considerations & Respect for Heritage and finally Measurement and Evaluation as shown in Figure 1.

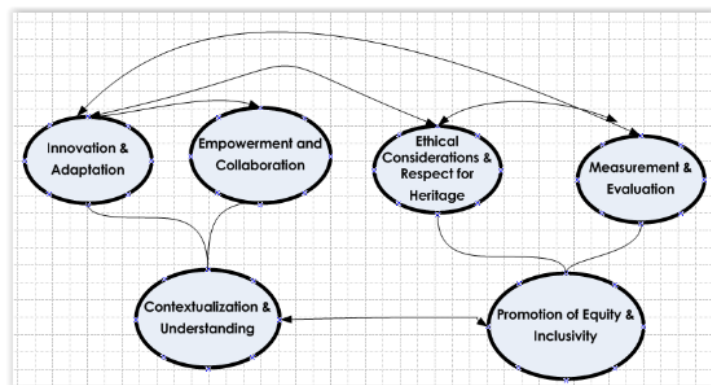

FIGURE 1: INTERCONNECTIONS OF CULTURAL ECONOMICS, CULTURAL CAPITAL AND SOCIAL THREEFOLDING IN SOCIAL ENTREPRENEURSHIP (THE AUTHOR)

Contextualization and Understanding is interconnected with Innovation and Adaptation as well as Empowerment and Collaboration. The Promotion of Equity and Inclusivity is interconnected with Ethical Considerations and Respect for Heritage and Empowerment and Collaboration.

These connections highlight the holistic nature of social entrepreneurship, in which multiple aspects are inextricably linked and mutually reinforcing. Addressing one aspect frequently necessitates considering others, resulting in more comprehensive and effective initiatives.

The discussion about cultural economics and social entrepreneurship emphasizes the importance of culture in shaping the theory and practice of social innovation and enterprise. Drawing on insights from Boulding’s cultural economics and related literature, this discussion has focused on the various ways in which culture influences the dynamics of social entrepreneurship, ranging from cultural capital mobilization to cultural diversity promotion and ethical engagement with cultural heritage. By incorporating cultural considerations, social entrepreneurs can improve the relevance, effectiveness, and sustainability of their initiatives, resulting in greater social impact and inclusion across diverse communities.

APPENDIX

The following self-assessment query for social enterprises’ members and/or social entrepreneurs, is integrating elements of Boulding’s, Bourdieu’s and Rudolf Steiner’s line of thinking:

1. Contextualization and Understanding:

- How well do I understand the socio-economic and cultural context in which my social enterprise operates?
- Have I conducted thorough research to identify social needs, cultural assets, and opportunities for innovation within the community?
- Am I aware of the regulatory environment and support mechanisms available for social enterprises?

2. Innovation and Adaptation:

- How innovative is my approach to addressing social challenges and leveraging cultural diversity?
- Do I adapt my strategies based on cultural insights, market feedback, and changing circumstances?
- To what extent do I foster creativity and experimentation within my social enterprise?

3. Empowerment and Collaboration:

- How do I empower local communities and cultural stakeholders to actively participate in social initiatives?
- Am I fostering collaboration and partnership-building with diverse stakeholders, including cultural institutions and grassroots organizations?
- To what extent do I promote inclusive decision-making processes and co-creation of solutions?

4. Promotion of Equity and Inclusivity:

- How do I promote equity, diversity, and inclusion within my social enterprise, both internally and externally?
- Am I implementing policies and practices that ensure equal access and opportunities for all community members?
- To what extent do I address systemic barriers and discrimination?

5. Ethical Considerations and Respect for Heritage:

- Do I adhere to ethical standards and principles of social responsibility in all aspects of my operations?
- How do I ensure respect for cultural heritage, traditions, and intellectual property rights?
- To what extent am I committed to sustainable practices that preserve and promote cultural and natural resources?

6. Measurement and Evaluation:

- What metrics and indicators do I use to assess the social, cultural, and economic impact of the social enterprise I participate?
- Am I collecting data and feedback from stakeholders to monitor progress and identify areas for improvement?
- To what extent do I integrate evaluation findings into strategic decision-making and continuous learning processes?

Indicative Indicators

i) Cultural Contextualization and Understanding

- Number of cultural immersion activities conducted (e.g., community interviews, cultural mapping exercises).
- Alignment of project goals with local economic conditions and rights frameworks (e.g., compliance with labor laws, respect for indigenous

land rights).

ii) Cultural Innovation and Adaptation

- Number of innovative solutions or practices adopted within the community.
- Economic impact assessment, including job creation, income generation, or economic empowerment of community members.

iii) Empowerment and Collaboration with Cultural Stakeholders

- Level of community involvement in project decision-making processes (e.g., participation in project planning meetings/workshops).
- Adoption of participatory monitoring and evaluation approaches, allowing stakeholders to assess project effectiveness and impact.

iv) Promotion of Cultural Equity and Inclusivity

- Representation of diverse cultural perspectives and voices in project activities/ events.
- Adoption of inclusive practices to ensure accessibility for marginalized/vulnerable groups

v) Ethical Considerations and Respect for Cultural Heritage:

- Establishment of ethical guidelines or codes of conduct for project implementation (e.g., protocols for respectful engagement with cultural artifacts).
- Distribution of economic benefits or royalties to cultural stakeholders for their contributions (e.g., revenue-sharing agreements with local artisans/ performers).

References

Boulding, E. K. (2013). Key text: Towards the development of a cultural economics. In W. Dolfsma and S. Kesting (Eds.), *Interdisciplinary Economics* Kenneth E. Boulding's engagement in the sciences, 367–383. Oxon and New York: Routledge.

Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, 241–258. Westport CT: Greenwood.

Usher, E. S. (Ed.) (2003). *Rudolf Steiner, Social and Political Science*. Forest Row: Sophia Books.

**Ένθετο Γ:
Το Βήμα των Ομιλητών μας
Εκδήλωση με το ΑΠΘ
Μάιος 2024
Ενεργειακή Μετάβαση**

Μήνυμα Εκδότη

Ενεργειακή μετάβαση

Άγγελος Παγκράτης

Ιδρυτής και Πρόεδρος της ΑΛΛΗΛON

Αναπληρωτής καθηγητής στο Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Νίκαιας-Γαλλίας

Πρώην Επιτετραμένος της ΕΕ στην Ουάσιγκτον-ΗΠΑ και πρώην

πρέσβης της ΕΕ στην Αργεντινή και στον Παγκόσμιο Οργανισμό

Εμπορίου

[Angelos Pangratis | LinkedIn](#)

Το ένθετο αυτό περιλαμβάνει τρία άρθρα από τις παρουσιάσεις στην εκδήλωση της ΑΛΛΗΛON με το ΑΠΘ στις 24 Μαΐου του τρέχοντος έτους, με θέμα την ενεργειακή μετάβαση. Θα δημοσιεύσουμε κι άλλα κείμενα από την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα αυτή εκδήλωση στο επόμενο τεύχος μας. Η εκδήλωση έδειξε ξεκάθαρα ότι το θέμα της ενεργειακής μετάβασης και της εκμετάλλευσης των πιθανών κοιτασμάτων κυρίως φυσικού αερίου στην Ελλάδα είναι δυνητικά πελώριας σημασίας για την εθνική οικονομία και κυρίως τους νέους μας.

Τα τρία άρθρα που περιλαμβάνονται είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα. Θέλω να υπογραμμίσω επιλεκτικά τα ακόλουθα σημεία:

- 1. Η σημασία της ενεργειακής μετάβασης και των κοιτασμάτων φυσικού αερίου:** Ο Κος Μαρτζούκος, στο πλαίσιο μιας εξαιρετικής ανάλυσης της γεωπολιτικής εικόνας της Ανατολικής Μεσογείου και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ΕΕ και η Ελλάδα, τονίζει την έλλειψη διακομματικής Εθνικής Στρατηγικής ως σημαντικό σημείο ελληνικής αδυναμίας που συνδέεται με τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, την συνέχεια και την αξιοπιστία του κράτους. Θεωρώ ότι αυτό είναι ένα κεντρικό σημείο. Οποιαδήποτε κυβέρνηση καλείται να χειριστεί ένα τέτοιο δυνητικά πελώριο θέμα, στην προσπάθειά της να μεγιστοποιήσει τα οφέλη για τους πολίτες της, χρειάζεται μια βαθιά στρατηγική προσέγγιση, η οποία ενισχύεται όσο χτίζεται πάνω στην ευρύτερη δυνατή πολιτική συναίνεση και στην υποστήριξη της κοινής γνώμης.
- 2. Η καθυστέρηση στην έρευνα υδρογονανθράκων:** Ο Κος Πορτοκαλάκης επισημαίνει ότι η παραγωγή ουσιαστικών αποτελεσμάτων από την έρευνα υδρογονανθράκων στην Ελλάδα έχει καθυστερήσει σημαντικά και αναφέρει τρεις τουλάχιστον λόγους για αυτό, που συνδέονται στην ουσία τους με την έλλειψη διακομματικής Εθνικής Στρατηγικής. Ένα κράτος με σαφή διακομματική Εθνική Στρατηγική θα είχε καλύτερο μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, ενιαίο συντονισμό, συνοχή πολιτικών, καλύτερες γραφειοκρατικές επιδόσεις και

αποτελεσματικότερη λειτουργία της δικαιοσύνης. Παράλληλα, ο Κος Πορτοκαλάκης μας δίνει λόγους για κάποια αισιοδοξία, αναφέροντας ότι πιθανές γεωτρήσεις μπορεί να γίνουν και ανακαλύψεις μπορεί να προκύψουν, ιδίως από τις δραστηριότητες της Exxon Mobil.

- 3. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και η Ενεργειακή Μετάβαση:** Ο Κος Κορκόβελος προσφέρει μια εξαιρετική επισκόπηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και της Ενεργειακής Μετάβασης στην ΕΕ, αναφέροντας τις προκλήσεις και τις αναπόφευκτες προσαρμογές που έρχονται. Επίσης, περιγράφει τις προοπτικές για την Ελλάδα και τονίζει το παράδειγμα της Νορβηγίας. Η Νορβηγία υποστηρίζει τις συμφωνίες του Παρισιού και τους στόχους απεξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα μέχρι το 2050. Είναι πρωτοπόρος σε νομοθετικά βήματα, όπως η πώληση αυτοκινήτων με κινητήρες εσωτερικής καύσης μέχρι το 2025, και σε τομείς όπως η ανάπτυξη της αιολικής ενέργειας, με το μεγαλύτερο πλωτό αιολικό πάρκο στον κόσμο στη Βόρεια Θάλασσα. Συγχρόνως όμως, συμβάλλει σημαντικά στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης, παρέχοντας περίπου το 25% του φυσικού αερίου που καταναλώνουν οι χώρες της Ε.Ε. και υποστηρίζοντας την κοινωνική της πολιτική και το ασφαλιστικό της σύστημα.

Η αναζήτηση και εφαρμογή μιας διακομματικής Εθνικής Στρατηγικής στην Ελλάδα, εμπνευσμένη από επιτυχημένα παραδείγματα όπως αυτό της Νορβηγίας, μπορεί να είναι ένα κρίσιμο στοιχείο για την επιτυχία της ενεργειακής μετάβασης της Ελλάδος και ίσως και της ΕΕ, και την αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων της χώρας μας προς όφελος των πολιτών της.

Γεωπολιτικές προκλήσεις στην ανατολική Μεσόγειο

Βασίλης Μαρτζούκος
Αντιναύαρχος ε.α. Β. Μαρτζούκος ΠΝ
Επίτιμος Διοικητής ΣΝΔ
Αντιπρόεδρος ΕΛ.Ι.Σ.ΜΕ.

Περίληψη

Ο υψηλής γεωστρατηγικής αξίας ευρύτερος χώρος της Α. Μεσογείου είναι ασταθής αφού σε αυτόν εστιάζεται το ενδιαφέρον σημαντικού αριθμού ανταγωνιστικών δυνάμεων (τοπικών και μη). Η Τουρκία αποσταθεροποιεί την εν λόγω περιοχή, ρέπει προς την Ευρασία, βλάπτει Δυτικά συμφέροντα και απειλεί ευθέως την Ελλάδα και την Κύπρο. Μία ενεργός και δυναμικά παρεμβατική Δύση δυνατόν να διασφαλίσει την Ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια, με ταχεία εκμετάλλευση των ενεργειακών δυνατοτήτων της Α. Μεσογείου και με ανάθεση ρόλου σε Ελλάδα και Κύπρο.

Το διεθνές περιβάλλον παρά τις προβλέψεις και αξιέπαινες πρακτικές των διεθνών θεσμικών οργάνων και του Διεθνούς Δικαίου, εξακολουθεί να είναι άναρχο και όχι «αγγελικά πλασμένο», αφού ο συσχετισμός ισχύος και η άνιση ανάπτυξη επενεργούν καθοριστικά, όπως πρόβλεψε ο Θουκυδίδης. Βασικές αιτίες της παγκόσμιας αστάθειας αποτελούν η ενεργειακή ασφάλεια, ανισοκατανομή του πλούτου, η ανισομερής πληθυσμιακή έκρηξη, η κλιματική αλλαγή, η εξάπλωση των όπλων μαζικής καταστροφής και η τρομοκρατία.

Ο ευρύτερος χώρος της Α. Μεσογείου διατηρεί και επαυξάνει την γεωστρατηγική του αξία, με αποτέλεσμα να προκαλεί το ενδιαφέρον και τον ανταγωνισμό μεγάλων και περιφερειακών Δυνάμεων. Το συντριπτικό ποσοστό του παγκοσμίου εμπορίου, επισιτισμού και της ενέργειας εξακολουθεί να διακινείται μέσω των θαλασσιών γραμμών

επικοινωνιών γεγονός που αυξάνει την αξία τους (ιδιαίτερα των «chock points») και εντείνει τους αεροναυτικούς εξοπλισμούς.

Για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΚΕΠΑΑ) εξακολουθεί να αποτελεί ζητούμενο. Η ΕΕ επιδιώκει την στρατηγική της αυτονομία γεγονός που θα επαναπροσδιορίσει τις ευρωατλαντικές σχέσεις μελλοντικά. Η ενεργειακή ανεξάρτηση από την Ρωσία καθιστά την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια πρώτη προτεραιότητα. Μέγιστη ευρωπαϊκή πρόκληση συνιστά η κρίση αξιών και ο συνδυασμός της υπογεννητικότητας και της μαζικής παρανόμου μεταναστεύσεως από Αφρική και Ασία. Η διεύρυνση των Δυτικών Βαλκανίων παραμένει προβληματική. Την Ελλάδα συμφέρει η εμβάθυνση της ΕΕ ενώ η διεύρυνση θα πρέπει να επιτελείται με αυστηρότητα και δίχως συγκυριακές πολιτικές σκοπιμότητες.

Η παράταση του πολέμου στην Ουκρανία εγκυμονεί κινδύνους σημαντικής κλιμακώσεως ενώ ο τρόπος τερματισμού του θα καθορίσει το μελλοντικό σύστημα ασφαλείας Δύσεως και Ευρασίας. Για τη Ρωσία ο Εύξεινος Πόντος αποτελεί ζωτικό συμφέρον αφού ουσιαστικά αποτελεί τον μόνο τρόπο προβολής ρωσικής ισχύος και επιρροής προς Νότο και ειδικότερα στην ευρύτερη περιοχή της Α. Μεσογείου. Η αστάθεια εκτείνεται από τον Καύκασο στην Μέση Ανατολή με επίκεντρο την σύγκρουση στην Γάζα και την Ερυθρά θάλασσα.

Η τρομοκρατική επίθεση της Χαμάς την 7η Οκτωβρίου 2023, διέκοψε την εφαρμογή των Συνθηκών του Αβραάμ καθώς και την υλοποίηση του India Middle East Europe Economic Corridor (IMEC). Αμφότερα θα εξυπηρετούσαν την ενεργειακή και εμπορική ασφάλεια της Ευρώπης μέσω θαλασσιών διαδρόμων που ελέγχει η Δύση και με την ενεργό συμμετοχή των Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδος. Κατά συνέπεια

από τον πόλεμο στην Γάζα ωφελείται η Ρωσία (άνοδος τιμών υδρογονανθράκων, δεύτερο μέτωπο πέραν της Ουκρανίας), καθώς και η Τουρκία και το Ιράν λόγω της συσπειρώσεως του Ισλαμικού κόσμου αλλά κυρίως λόγω ενδυναμώσεως του χερσαίου διαδρόμου Κίνας - Ευρώπης, διερχομένου από τις δύο αυτές χώρες.

Η Αφρική αποτελεί προ πολλού πεδίο ανταγωνισμού με την Δύση να υποχωρεί μερικώς και να εντείνουν την διείσυσή τους η Κίνα, η Ρωσία και η Τουρκία. Η Αφρική στα επόμενα έτη θα επηρεάσει δραστικά τις εξελίξεις στην Ευρώπη (και στην Ελλάδα), λόγω του ισχυρού μεταναστευτικού ρεύματος το οποίο θα διαμορφωθεί βάσει των δημογραφικών στατιστικών. Τα Βαλκάνια σήμερα δικαιώνουν τον τίτλο τους ως διαχρονική πυριταποθήκη της Ευρώπης. Το επιβεβαιώνουν οι εξελίξεις σε Κόσσοβο, Σκόπια, Βοσνία - Ερζεγοβίνη και Αλβανία, με την «αρωγή» εξωτερικών συμφερόντων μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων. Η Α. Μεσόγειος αποτελεί το επίκεντρο και τον συνδετικό κρίκο όλων των προαναφερθεισών πηγών αστάθειας.

Η Τουρκία εξελίσσεται σε περιφερειακή δύναμη διευρύνοντας το γεωπολιτικό δυναμικό της ως προς την Ελλάδα (δημογραφία, στρατιωτική ισχύς, οικονομία, επιρροή κ.λπ.). Η χώρα αυτή επιδιώκει στρατηγική αυτονομία, ρέπει προς την Ευρασία και αποτελεί αποσταθεροποιητική και αναθεωρητική δύναμη στην Μ. Ανατολή, τα Βαλκάνια, Α. Μεσόγειο και Αφρική. Προς τον σκοπό αυτό χρησιμοποιεί αναλόγως τα εργαλεία του Νέο-οθωμανισμού, του Ισλαμισμού και του Παντουρανισμού. Η Τουρκία χρησιμοποιεί κάθε διαθέσιμο μέσο (στρατιωτικό, οικονομικό, επενδυτικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό κ.λπ.) για άσκηση επιρροής.

Σε ότι αφορά την Ελλάδα και την Κύπρο η Τουρκία επιδιώκει την επέκταση σε βάρος τους και τον έλεγχο του Αιγαίου, της ΝΑ Μεσογείου, της Κύπρου και της Θράκης. Οι αμυντικές της δαπάνες φθάνουν το 2024 στο τεράστιο ποσό των \$ 40 δις ενώ έχει κατορθώσει να αναπτύξει ιδιαίτερα ισχυρή και κερδοφόρα πολεμική βιομηχανία η οποία καλύπτει τις εγχώριες ανάγκες της σε ποσοστό 80%, ενώ προϊόντα της πωλούνται σε δεκάδες χώρες. Τα τελευταία έτη η Τουρκία προσδίδει ιδιαίτερο βάρος στην ναυτική της ισχύ. Με την εφαρμογή στρατηγικής πειθαναγκασμού έχει επιτύχει να έχει λόγο για ότι συμβαίνει στο Αιγαίο και την ΝΑ Μεσόγειο. Επιπλέον έχει επιτύχει την διολίσθηση επί τα χείρω των πολιτικών Ελλάδος και Κύπρου. Η Ελλάς από το μοναδικό νομικό θέμα προς επίλυση περί ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδος σε διεθνή αρμόδια όργανα βάσει Διεθνούς Δικαίου, τώρα συζητά διμερώς σε πολιτική βάση, άνευ παρουσίας τρίτων μία διευρυμένη ατζέντα θεμάτων. Στην Κύπρο το διεθνές θέμα παρανόμου εισβολής και κατοχής έχει διολισθήσει στην καλύτερη περίπτωση (η Τουρκία απαιτεί δύο κυρίαρχα κράτη) σε συζήτηση μίας παραλλαγής του καταψηφισθέντος από τον Κυπριακό λαό σχεδίου Ανάν (Διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία με πολιτική ισότητα). Με δεδομένες τις τουρκικές διεκδικήσεις επί της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων Ελλάδος και Κύπρου οι σχέσεις μεταξύ τους είναι μηδενικού αθροίσματος.

Στα σημεία της Ελληνικής ισχύος δυνατόν να αναφερθούν η συμμετοχή της στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ, οι διμερείς και τριμερείς στρατηγικές

συνεργασίες της με κράτη όπως οι ΗΠΑ, η Γαλλία, το Ισραήλ και η Αίγυπτος, η σημαντική γεωγραφική της θέση, η ναυτιλία και ο πολιτισμός. Ενώ η αστάθεια δεν αποτελεί την καλύτερη προϋπόθεση για οικονομική ανάπτυξη, προσφέρει εν τούτοις ευκαιρίες στα κράτη που προβλέπουν και είναι έτοιμα να τις εκμεταλλευτούν.

Στα σημεία ελληνικής αδυναμία δυνατόν να συμπεριληφθούν η έλλειψη διακομματικής Εθνικής Στρατηγικής (συνδέεται με τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, την συνέχεια και την αξιοπιστία του κράτους), η υποβάθμιση της αυτοβοήθειας, η ανεπαρκής εφαρμογή του «δούναι και λαβείν» με τους συμμάχους, η μη πειστική εθνική αποτροπή, το Κυπριακό, ο συνδυασμός δημογραφικού και μεταναστευτικού ζητήματος, η στρατιωτική ισχύς και βιομηχανία σε σχέση με την απειλή, η ενεργειακή ασφάλεια (μεγάλη υστέρηση στην εκμετάλλευση υδρογονανθράκων), η εθνική ανάπτυξη (κυρίως των παραμεθορίων περιοχών), η θαλάσσια στρατηγική, η απουσία χρονοδιαγράμματος πλήρους ενασκήσεως κυριαρχίας και κυριαρχικών δικαιωμάτων, η παιδεία κ.λπ..

Τα εν λόγω σημεία αδυναμίας αποτελούν ταυτόχρονα και τα σημεία εστίασεως του εθνικού «δέοντος γενέσθαι». Σε κάθε περίπτωση τα εθνικά κέντρα βάρους είναι η Κύπρος, το Αιγαίο και η Θράκη.

Ως εθνικές αναπτυξιακές ευκαιρίες προβάλλονται σήμερα οι ενεργειακές, οι αμυντικές και τεχνολογικές, οι τεχνικοεπισκευαστικές, οι ναυπηγικές, οι ανεφοδιαστικές και οι θαλάσσιες εφαρμογές. Η κατάλληλη επένδυση στις εν λόγω ευκαιρίες μεγιστοποιείται εάν η όλη προσέγγιση συμπεριλάβει τον παράγοντα «έρευνα και καινοτομία».

Τεράστια ποσά επενδύονται σήμερα μονομερώς από την Ευρώπη στην πράσινη μετάβαση. Το γεγονός αυτό προκαλεί αθέμιτο ανταγωνισμό και καθιστά προβληματικούς σημαντικούς ευρωπαϊκούς κλάδους όπως ο πρωτογενής τομέας και οι επιχειρήσεις. Οι στατιστικές συνεισφοράς των υδρογονανθράκων στις παγκόσμιες ενεργειακές απαιτήσεις και η μεταβολή τους, δεικνύουν ότι τουλάχιστον το φυσικό αέριο θα χρησιμοποιείται ευρέως εντός του 21ου αιώνας. Εξ άλλου η μονομερής δαπανηρή επένδυση στην πράσινη ανάπτυξη θα είναι αναποτελεσματική εάν δεν γίνει ισομερής (ο Ευρωπαϊκός πληθυσμός αποτελεί μόλις το 7% του παγκοσμίου πληθυσμού). Επί παραδείγματι η μέχρι τώρα ελάχιστη συμμετοχή της Αφρικής στην παγκόσμια ρύπανση πρόκειται να μεταβάλει τα δεδομένα εάν δεν υπάρξουν προληπτικές πολιτικές αφού ο πληθυσμός της Ηπείρου από 1.3 δις θα είναι 4.5 δις το 2100 και μάλιστα με έντονες τάσεις αστικοποιήσεως.

Σε αντίθεση με τις ελληνικές ενεργειακές καθυστερήσεις και υπαναχωρήσεις, οι Ιταλία, Κροατία, Αλβανία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Τουρκία, Αίγυπτος, Ισραήλ και Κύπρος διενεργούν έρευνες και γεωτρήσεις σε ξηρά και θάλασσα και αρκετές εξ αυτών έχουν ήδη επιτύχει την εξόρυξη υδρογονανθράκων. Αντιθέτως στην Ελλάδα αν και έχει ψηφισθεί σχετικός νόμος από το 2011 δεν έχει γίνει ούτε μία γεώτρηση, ενώ η σχετική ελληνική πολιτική αποθαρρύνει τους δυνητικούς επενδυτές (δικαστικές διαμάχες, προσφυγές, καθυστερήσεις, τοπικά συμφέροντα, έλλειψη λιμενικών υποδομών,

ερευνηθείσες ελπιδοφόρες περιοχές κηρύσσονται θαλάσσια πάρκα κ.λπ.). Δεν υπάρχουν εν γένει συνεπή χρονοδιαγράμματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά την τρέχουσα κρίση της ηλεκτρικής ενέργειας, υπήρξε στιγμή κατά την οποία η τιμή της ανήλθε στα 300€/MWh, ενώ στο Ισραήλ (με ίδια κοιτάσματα υδρογονανθράκων) η αντίστοιχη τιμή έφθανε στα 13€/MWh.

Ως βασικά συμπεράσματα για την Ελλάδα επισημαίνεται η ανάγκη να εφαρμοσθούν οι Συνθήκες Αβραάμ και IMEC. Το East Mediterranean Gas Forum (EMGF) πρέπει να προχωρήσει στην εκμετάλλευση των

υδρογονανθράκων της Α. Μεσογείου βάσει της UNCLOS και με ενεργό Δυτική συμμετοχή. Η ΕΕ θα πρέπει να προωθήσει την στρατηγική της αυτονομία και να εμπλακεί ενεργά στο Κυπριακό για το δικό της συμφέρον. Η Ελλάδα και η Κύπρος θα πρέπει να εκπονήσουν κοινή εθνική στρατηγική, να καταδείξουν την σύγκλιση των συμφερόντων τους με τα Δυτικά συμφέροντα, να ενισχύσουν την στρατιωτική τους αποτροπή και να διεκδικήσουν ρόλο στην περιοχή υπέρ των Δυτικών συμφερόντων. Η Ελλάδα τέλος θα πρέπει να θεραπεύσει τα προαναφερθέντα αδύνατα σημεία της.

Οι τελευταίες εξελίξεις στη έρευνα υδρογονανθράκων συντηρούν την ελπίδα για καλύτερες ημέρες στην Ελλάδα

Λεόντιος Κ. Πορτοκαλάκης
Μέντορας ΑΛΛΗΛΟΝ
Τοπογράφος Μηχ., M.Sc. μέλος του ΔΣ του ΕΛΙΣΜΕ
[Leontios Portokalakis | LinkedIn](#)

Περίληψη

Η παραγωγή ουσιαστικών αποτελεσμάτων από την έρευνα υδρογονανθράκων στην Ελλάδα έχει καθυστερήσει σημαντικά. Και ενώ από το 2000 δεν έχει γίνει καμιά γεώτρηση, η τελευταία δραστηριότητα από το 2014 με οκτώ σεισμικά προγράμματα δύο και τριών διαστάσεων και κόστους περίπου 100 εκατομ., αναπτρώνει τις ελπίδες ότι και γεωτρήσεις θα γίνουν αλλά και πιθανές ανακαλύψεις υδρογονανθράκων θα προκύψουν. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί η δραστηριότητα του κολοσσού της Exxon Mobil στην νοτιοδυτική Κρήτη, που τα συνδυασμένα προγράμματα δυο και τριών διαστάσεων σε εστιασμένη περιοχή, υποδηλώνουν εντοπισμό σημαντικού κοιτάσματος που η αναμενόμενη για το 2026 γεώτρηση αναμένεται να επιβεβαιώσει.

Η έρευνα υδρογονανθράκων στην Ελλάδα από το 1974 μέχρι σήμερα δεν είναι κάτι που θα πρέπει να μας κάνει υπερήφανους, όσον αφορά την σχέση των επενδυμένων κεφαλαίων και του απασχοληθέντος προσωπικού, με τα τελικά πενιχρά αποτελέσματα όπως:

Α. Η ανακάλυψη των κοιτασμάτων του Πρίνου, που με την βοήθεια του ξένου παράγοντα παρήγαγε μέχρι σήμερα περίπου 130 εκατ. βαρέλια και ένα δις. περίπου κυβικά μέτρα φυσικού αερίου.

Β. Δεύτερον η ανακάλυψη ενός μικρού κοιτάσματος υδρογονανθράκων στο Κατάκολο της τάξης των 3-8 εκατ. βαρελιών, που ακόμα παραμένει ανεκμετάλλευτο και

Γ. Τρίτον η ανακάλυψη ενός ακόμη μικρότερου κοιτάσματος φυσικού αερίου στην Επανομή, που το μικρό του μέγεθος δεν μας επιτρέπει να κάνουμε την παραμικρή σκέψη για εκμετάλλευση.

Δ. Δεν θα πρέπει βέβαια να παραγνωρίσουμε την βελτίωση της σχετικής νομοθεσίας του 1976 και 1995 (Ν. 2289/95) που έγινε με την τελευταία επικαιροποίηση και συγκεκριμένα το 2011 με τον νόμο 4001/2011 που έθεσε σύγχρονες βάσεις για την ανακάλυψη και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων.

Οι περισσότεροι θα αναρωτηθούν, πως είναι δυνατόν με 75.000 χλμ. σεισμικών ερευνών, με 175 γεωτρήσεις μέχρι τώρα να μην έχει ανακαλυφθεί έστω ένα αξιοπρεπές σε μέγεθος κοιτάσμα. Τι φταίει;

Μετά από πενήντα χρόνια οι απαντήσεις προβάλλονται σαφείς μπροστά μας.

Ασταθείς και χωρίς μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και ενιαίο συντονισμό αλληλοσυγκρουόμενες πολιτικές και ενέργειες για αξιοποίηση αυτού του πλούτου.

Πρωτοφανείς γραφειοκρατικές διαδικασίες κράτους και δικαιοσύνης που με τις τεράστιες καθυστερήσεις στην διεκπεραίωση, έρχονται σε αντίθεση με το πνεύμα της εκμετάλλευσης των πόρων αυτών που απαιτεί ορθολογισμό, σταθερότητα και ταχύτητα.

Πιθανολογούμενα από πολλούς ιδιωτικά συμφέροντα που αν δεν εμποδίζουν τουλάχιστον δεν βοηθούν στην επιτάχυνση της αξιοποίησης.

Και ενώ θα έπρεπε τα πιο πάνω γεγονότα να μας δημιουργούν μια απαισιοδοξία ότι τίποτα δεν γίνεται και με βάση τον νέο προσανατολισμό προς τις ΑΠΕ θα πρέπει να ξεχάσουμε πλέον την προσπάθεια, ξαφνικά και συγκεκριμένα από το 2016 η έρευνα αποκτά ενδιαφέρον που παρά το γεγονός ότι από το 2000 μέχρι τώρα δεν έχει γίνει καμμία γεώτρηση πολλά συνηγορούν ότι αυτό θα γίνει και τα σημάδια που συνηγορούν γι' αυτό είναι ορατά όπως:

Από το 2014 έγινε η προκήρυξη του δεύτερου γύρου παραχωρήσεων εξι ερευνητικών περιοχών καθώς και 20 θαλασσίων τεμαχίων, που οδήγησε στην είσοδο στην χώρα των ξένων πετρελαϊκών εταιριών όπως η Repsol, η Energean, η Total, η Exxon Mobil καθώς και των ΕΛ.ΠΕ Α.Ε (σήμερα Helleniq Energy), στις οποίες παραχωρήθηκαν περιοχές για έρευνα.

Την ίδια περίοδο, παρά τα εμπόδια που παρουσιάζονταν από τις υπερβολικές περιβαλλοντικές ευαισθησίες διαφόρων οργανώσεων, έγινε δυνατή η υλοποίηση ενός σύγχρονου και πρωτοποριακού αεροβαρτομετρικού προγράμματος καθώς και ενός εκτεταμένου γεωφυσικού προγράμματος περίπου 450 χλμ. στην περιοχή της παραχώρησης της Ηπείρου. Με τα δεδομένα αυτά προσδιορίστηκαν με σαφήνεια γεωτρητικοί στόχοι που πιθανόν περιέχουν υδρογονάνθρακες.

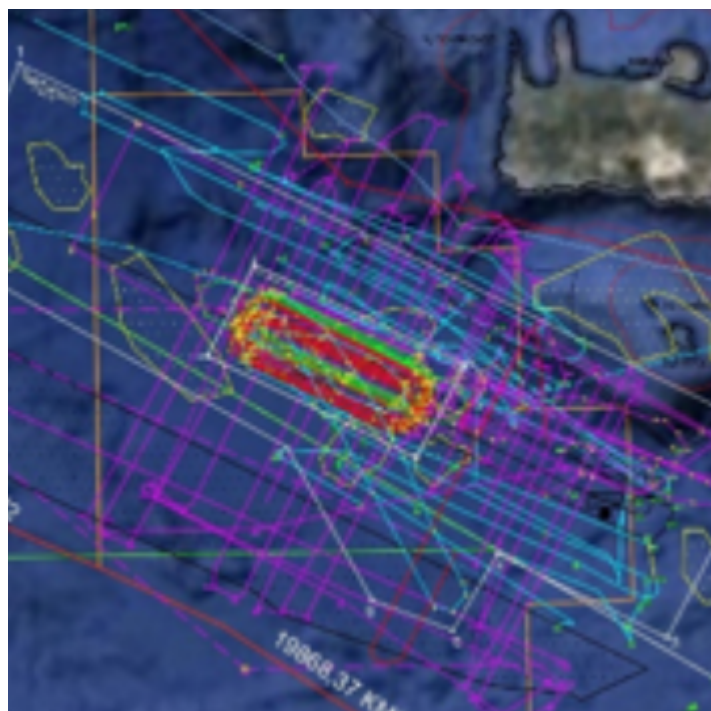
Παρά τις αποχωρήσεις των ξένων εταιριών Total, Repsol από τις παραχωρήσεις με την επίκληση διαφόρων λόγων αλλά κυρίως από τις καθυστερήσεις του Ελληνικού κράτους αλλά και με την αναμόρφωση της έκτασης των θαλάσσιων τεμαχίων στο Ιόνιο και την δυτική Κρήτη ώστε να αποκτήσουν ευρύτερο ενδιαφέρον, κατέστη δυνατόν να παραχωρηθούν θαλασσοτεμάχια στις εταιρίες Energean, Helleniq Energy, Exxon Mobil που αναπτέρωσαν και ενίσχυσαν το ενδιαφέρον, που προς στιγμή κινδύνεψε να μειωθεί.

Με εντυπωσιακό ρυθμό τα τελευταία χρόνια εκτελέστηκαν οκτώ γεωφυσικά προγράμματα σε δύο αλλά και τρεις διαστάσεις,

πλουτίζοντας τις υποθαλάσσιες και όχι μόνον γεωλογικές μας γνώσεις αλλά και συγχρόνως προσδιορίζοντας πετρελαιοπιθανούς στόχους, που οι προβλεπόμενες γεωτρήσεις αναμένεται να επιβεβαιώσουν την ύπαρξη των πολυπόθητων κοιτασμάτων.

Η έρευνα στην παραχώρηση της της Ηπείρου, που μετά την αποχώρηση της Repsol ανέλαβε μόνη της η Energean, προσδιόρισε ήδη την πρώτη θέση της γεώτρησης, που αν δεν υπήρχε η νέα καθυστέρηση από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις θα είχε αρχίσει να εκτελείται. Ήδη καθυστερεί και ο επόμενος Οκτώβριος αποτελεί ένα κρίσιμο σημείο, γιατί λήγει και η ερευνητική περίοδος που έχει στην διάθεσή της η εταιρία, και μια δικαστική απόφαση αρνητική θα αναστρέψει όλη την δημιουργούμενη ελπιδοφόρα δυναμική.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί η νέα συμπληρωματική σεισμική έρευνα τριών διαστάσεων το 2024 (άσπρο παραλληλόγραμμο σχ.1) και η εστίαση της σε συγκεκριμένη περιοχή εμβαδού 2.000 τετρ. χλμ. (άσπρο μικρότερο πλαίσιο) από την τεράστια έκταση της παραχώρησης των 40.000 τετρ. χλμ. των θαλασσοτεμαχίων της Κρήτης που δεν προβλεπόταν, διότι είχε ήδη προηγηθεί το 2023 λεπτομερής έρευνα δύο διαστάσεων (2D). Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι οι εταιρίες που έχουν άδεια εκμετάλλευσης της περιοχής (Exxon Mobil, Helleniq Energy), έχουν ήδη εντοπίσει με την προηγούμενη σεισμική διασκόπηση δυο διαστάσεων (2D), ενδιαφέροντες και ίσως σημαντικούς στόχους στην περιοχή αυτή, που η περαιτέρω αυτή έρευνα (3D) όχι μόνον τους ξεκαθαρίζει, αλλά δίνει και την καλύτερη βυθομετρική απεικόνιση του βυθού, που σε αυτά τα μεγάλα βάθη είναι απαραίτητη για την δημιουργία υποθαλάσσιων εγκαταστάσεων που πιθανόν να δημιουργηθούν.

Σχήμα 1: Σεισμικό πρόγραμμα τριών διαστάσεων (3D) της Exxon Mobil στην ΝΔ Κρήτη

Παράλληλα αναμένεται και η εξαγγελία των γεωτρήσεων από τις εταιρίες Energean, Helleniq Energy στα θαλασσοτεμάχια 2, του Ιονίου και της Κυπαρισσίας, αφού ήδη έχει παρέλθει ο χρόνος της επεξεργασίας των σεισμικών δεδομένων που συνελέγησαν.

Η παρουσία και το τελευταία εκδηλωθέν ενδιαφέρον του κολοσσού της πετρελαϊκής εταιρίας Chevron για την περιοχή για σύμπραξη, εάν επιβεβαιωθεί με την συμμετοχή της στις παραχωρήσεις αυτές, θα δώσει μεγαλύτερο βάρος στα επόμενα βήματα.

Τέλος άξια λόγου είναι και η νέα δραστηριότητα στην περιοχή του Πρίνου με την προσπάθεια ανάπτυξης του νεοανακαλυφθέντος μικρού κοιτάσματος στην περιοχή Έψιλον στα δυτικά, στην οποία ήδη

αναπτύσσονται σχετικές εγκαταστάσεις για την εκτέλεση γεώτρησης και την μελλοντική αξιοποίησή του.

Ήδη με το συνολικό αυτό ενδιαφέρον, αναπτερώθηκε ένα πεσμένο ηθικό ετών για την ανακάλυψη και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στην χώρα μας και αναμένεται ότι η μελλοντική προβλεπόμενη εκτέλεση τουλάχιστον τεσσάρων γεωτρήσεων, που αναμένεται ότι θα οδηγήσει τουλάχιστον σε μια ανακάλυψη, θα συμβάλλει ώστε η χώρα μας για τα επόμενα είκοσι χρόνια να αλλάξει προσωπείο, με ουσιαστικά κέρδη από την εκμετάλλευση του κοιτάσματος, με την αύξηση της απασχόλησης και με τα οφέλη που θα προκύψουν από τις συνέργειες που θα αναπτυχθούν.

Οι φιλόδοξοι στόχοι της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας σε νέα ισορροπία

Γιώργος Κορκόβελος
Επιστημονικός συνεργάτης ΕΛΙΑΜΕΠ, Πρ. Στέλεχος Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Εισαγωγή – Περίληψη

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία είναι, αναμφισβήτητα, η κορυφαία πολιτική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) την τελευταία πενταετία με καθαρή στρατηγική και ποσοτικοποιημένους στόχους, ώστε να καταστεί η Ε.Ε. η πρώτη ουδέτερη κλιματικά Ήπειρος μέχρι το 2050. Η επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα είναι πολιτική και νομική δέσμευση για την Ε.Ε. και απαιτεί τεράστιες επενδύσεις.

Ο μετασχηματισμός που επίκειται δεν έχει προηγούμενο. Πρόκειται για ένα πολιτικό τολμηρό εγχείρημα που δρομολογεί μια ριζική αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της Ε.Ε. με μια ολιστική και διατομεακή προσέγγιση και έχει εγκριθεί από τις εθνικές κυβερνήσεις και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μέσα από μια μακρά διαβούλευση μεταξύ θεσμών, κρατών μελών και της κοινωνίας των πολιτών.

Η επίτευξη των φιλόδοξων στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας δοκιμάστηκε σε μια περίοδο πολλαπλών κρίσεων και γεωπολιτικών αναταράξεων στην Ουκρανία και στη Μέση Ανατολή. Όμως, η ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και η επιτάχυνση της πράσινης μετάβασης με την σταδιακή μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα παραμένει η κυρίαρχη Ευρωπαϊκή στρατηγική. Ωστόσο, οι συσχετισμοί που διαμορφώνονται σε παγκόσμιο επίπεδο απειλούν δραματικά την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανικής παραγωγικής βάσης της Ευρώπης, αναδεικνύοντας σοβαρές αδυναμίες σε επίπεδο ενεργειακού κόστους, ευρωπαϊκής τεχνολογίας και κρίσιμων πρώτων υλών.

Παράλληλα, η ενεργειακή ασφάλεια επιμηκύνει την μεταβατική περίοδο εναλλακτικών καυσίμων, όπως το φυσικό αέριο, ενώ η ανάγκη για κολοσσιαίες επενδύσεις, μιας ισχυρής βιομηχανίας καθαρών τεχνολογιών 'made in EU', και ενός ισχυρού ευρωπαϊκού προϋπολογισμού για τον δίκαιο επιμερισμό τους κόστους της

πράσινης μετάβασης απαιτούν νέες ισορροπίες που αναπόφευκτα θα οδηγήσουν σε μια αναπροσαρμογή και επιβράδυνση της πράσινης μετάβασης.

Σε αυτό το κρίσιμο πλαίσιο, η πράσινη μετάβαση δημιουργεί ένα θετικό 'momentum' για την Ελλάδα αναδεικνύοντας τα συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα με εξαιρετικές επιδόσεις ενός νέου παραγωγικού ενεργειακού μοντέλου βασισμένο στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ). Παράλληλα, η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας ενισχύεται, με την προοπτική να καταστεί ένας σημαντικός ενεργειακός κόμβος στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Ο ρόλος του φυσικού αερίου ως μεταβατικό καύσιμο με μεγαλύτερο βάθος χρόνου στην πράσινη μετάβαση, δημιουργεί ένα νέο πλαίσιο 'συνύπαρξης' με τον στόχο για μηδενικές εκπομπές μέχρι το 2050.

Τέλος, τα κοιτάσματα φυσικού αερίου που ενδεχομένως 'κρύβει' η Ελλάδα, Δυτικά και Νοτιοδυτικά της Κρήτης και στο Ιόνιο, μπορούν να αποτελέσουν μια νέα πηγή τροφοδοσίας όχι μόνο της Ελλάδας, αλλά και ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με αυτήν την προοπτική, η Ελλάδα ενδέχεται να εισέλθει στον ενεργειακό χάρτη με κοιτάσματα για καύσιμα με ορίζοντα μερικών δεκαετιών και να μετασχηματιστεί σε πηγή τροφοδοσίας φυσικού αερίου όχι μόνο της ελληνικής επικρατείας αλλά και ολόκληρης της Ε.Ε.

Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας

Από το 2019 που προτάθηκε η ΕΠΣ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχουν υιοθετηθεί από τους συν-νομοθέτες (Συμβούλιο και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) δεκάδες νομοθεσίες με δεσμευτικό χρονοδιάγραμμα που αφορούν όλους τους παραγωγικούς τομείς και πολιτικές της ΕΕ που καλύπτουν το κλίμα, το περιβάλλον, την ενέργεια, τις μεταφορές, τη βιομηχανία, τη γεωργία και τη βιώσιμη χρηματοδότηση.

Ναυαρχίδα του νομοθετικού σκέλους αποτελεί το πακέτο των πρωτοβουλιών 'FIT FOR 55' που στοχεύει στην μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030. Οι νομοθεσίες αφορούν, ενδεικτικά,

- ένα φιλόδοξο και πιο αποτελεσματικό Σύστημα Εμπορίας Εκπομπών Άνθρακα της Ε.Ε.,
- την εισαγωγή του Μηχανισμού Συνοριακής προσαρμογής Άνθρακα για να περιοριστεί ο κίνδυνος διαρροής άνθρακα για την Ευρωπαϊκή βιομηχανία, δηλαδή την μεταφορά της παραγωγής σε χώρες που δεν υποχρεούνται να συμμορφωθούν με την ευρωπαϊκή νομοθεσία,
- την ενίσχυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στον πυρήνα της πράσινης μετάβασης με στόχο την συμμετοχή τους με 45% στο ενεργειακό μίγμα έως το 2030,
- την φορολόγηση της εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς της οικονομίας, χωρίς φορολογικές απαλλαγές στην αεροπορία και ναυτιλία, γεωργία,
- τις υποδομές εναλλακτικών καυσίμων και την πρόσβαση σε επαρκές δίκτυο υποδομών για ανεφοδιασμό και επαναφόρτιση,
- στον τερματισμό της πώλησης αυτοκινήτων με συμβατικούς κινητήρες από το 2035,
- την εισαγωγή καθαρών τεχνολογιών στις μεταφορές,
- την μετάβαση στην πράσινη Γεωργία,
- τον "πράσινο" μετασχηματισμό της βιομηχανίας και την καθαρή κυκλική οικονομία,
- την στρατηγική της Ε.Ε. για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030, την κατασκευή μπαταριών, την διαχείριση αποβλήτων, τα ενεργειακά κτίρια, την μείωση της αποψίλωσης των δασών.

Η ενεργειακή μετάβαση στο επίκεντρο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας

Η πράσινη και ενεργειακή μετάβαση είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Η πράσινη μετάβαση στην ενέργεια στηρίζεται σε ένα αλληλοσυμπληρούμενο στρατηγικό 'τρίπολο' με την ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, τις Διασυνδέσεις/Δίκτυα και την Αποθήκευση.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία κατέδειξε την επείγουσα ανάγκη για επιτάχυνση της μετάβασης στην καθαρή ενέργεια, βασισμένη στην ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης και στην ταχεία μείωση της εξάρτησης από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα με το φυσικό αέριο να παίζει ένα καταλυτικό ρόλο γέφυρα/δικλείδα στην ενεργειακή ασφάλεια.

Σε αυτό το πλαίσιο, η πράσινη ενεργειακή μετάβαση συνοδεύεται από ένα υψηλό ενεργειακό κόστος, το οποίο αναδεικνύεται σε ένα μεγάλο ανταγωνιστικό μειονέκτημα της Ε.Ε. στο επίπεδο των νέων παγκόσμιων συσχετισμών.

Οι νέες γεωπολιτικές ισορροπίες στην Πράσινη Μετάβαση

Η υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας επηρεάζεται

δραματικά από την σημερινή γεωπολιτική και οικονομική πραγματικότητα. Η Ε.Ε. βρίσκεται σε παγκόσμια πρωτοπορία πράσινης μετάβασης και αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής πόσο μάλλον όταν η Ε.Ε. εκπέμπει λιγότερο από το 8% των ρύπων (η Ελλάδα το 0,2%). Αυτό όμως δεν αρκεί, στον βαθμό που οι υπόλοιποι παγκόσμιοι ρυπαντές δεν δείχνουν να ακολουθούν την ίδια στρατηγική επιλογή.

Γεωπολιτικά, η Ευρώπη δείχνει να έχει μείνει πίσω. Όλες οι αναλύσεις συνηγορούν ότι σε παγκόσμιο επίπεδο κυριαρχεί ένα έλλειμα ανταγωνιστικότητας της Ε.Ε. κυρίως απέναντι στις ΗΠΑ και στην ΚΙΝΑ σε θέματα οικονομίας, επενδύσεων, καθαρών τεχνολογιών, ενεργειακού κόστους και κρίσιμων πρώτων υλών τα οποία παίρνουν τα χαρακτηριστικά μια απειλής. Η Βιομηχανία είναι στο προσκήνιο της πράσινης ενεργειακής μετάβασης και η μάχη σε παγκόσμιο επίπεδο είναι εξουθενωτική για το ποιος θα παράγει και θα ελέγχει τα βασικά συστατικά της μετάβασης.

Ο βαρύνοντας ρόλος της Κίνας στην πράσινη μετάβαση

Η Κίνα έχει ηγεμονική θέση στα φωτοβολταϊκά, αναδυόμενη θέση στα αιολικά πάρκα, διατηρεί το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στα ηλεκτρικά αυτοκίνητα και το πιο σημαντικό έχει το μονοπώλιο στα σπάνια μέταλλα που είναι απαραίτητα συστατικά για την πράσινη τεχνολογία.

Ειδικότερα, η «πράσινη» τεχνολογία βασίζεται σχεδόν εξολοκλήρου στην χρήση των σπανίων γαιών (17 σπάνια μέταλλα), όπως στις μπαταρίες και άλλα μέρη των υβριδικών ηλεκτροκίνητων αυτοκινήτων, αλλά και στις ΑΠΕ, όπως στα φωτοβολταϊκά συστήματα, και στους κινητήρες των ανεμογεννητριών. Οι σπάνιες γαίες σύντομα θα είναι πιο σημαντικές πρώτες ύλες από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Κατά συνέπεια, για να πιάσουμε τους στόχους της ηλιακής ενέργειας στο ενεργειακό μίγμα χρειαζόμαστε απαραίτητα φτηνές εισαγωγές από την Κίνα. Έτσι, η Κίνα διατηρεί το μονοπώλιο για φτηνές εισαγωγές προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας παράγοντας το 97% των σπανίων γαιών που διατίθενται στην παγκόσμια αγορά.

Η απεξάρτηση ή τουλάχιστον η μείωση της απεξάρτησης από την Κίνα στην παραγωγή και επεξεργασία κρίσιμων μετάλλων για την πράσινη μετάβαση έχει μεγάλο βάθος χρόνου. Όμως, η χρηματοδότηση και το κόστος των εξορύξεων στην Ευρώπη είναι 'αποθαρρυντικό' στο βαθμό που η βιομηχανία ηλιακής ενέργειας στην Κίνα επιδοτείται στρατηγικά με εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια εδώ και χρόνια.

Οι ευρωπαϊκές αυτοκινητοβιομηχανίες δέχονται προκλήσεις από την εισροή φθηνότερων ηλεκτρικών οχημάτων από κινεζικούς ανταγωνιστές με αποτέλεσμα τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα κινεζικής κατασκευής να καταλαμβάνουν το 2023 το ένα τέταρτο της ευρωπαϊκής αγοράς.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, παρόλο ότι η Ευρώπη δεν επιθυμεί να αντιστραφεί η απελευθέρωση το παγκοσμίου εμπορίου αποφάσισε να εφαρμόσει από τα μέσα του 2024 πρόσθετους δασμούς έως και 25%

στα εισαγόμενα κινεζικά ηλεκτρικά οχήματα. Στην ίδια προοπτική, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ανοίξει ένα μπαράζ εμπορικών ελέγχων κατά του Πεκίνου για λόγους αντινταμπινγκ και αθέμιτων επιδοτήσεων, ιδίως στον τομέα της καθαρής τεχνολογίας.

Γίνεται έτσι σαφές ότι, τα μέτρα αυτά τα οποία αποσκοπούν στην προστασία της αυτοκινητοβιομηχανίας, παράλληλα, αποδομούν μια φιλόδοξη «πράσινη» ατζέντα που έχει ως στόχο την απομάκρυνση, με ταχείς ρυθμούς, των εκπομπών CO₂ από τις μεταφορές.

Το ψηλό ενεργειακό κόστος μειώνει δραματικά την ανταγωνιστικότητα της Ε.Ε.

Η μεγάλη αύξηση του ενεργειακού κόστους συνιστά τροχοπέδη για τις επιχειρήσεις και απειλεί την βιομηχανική ανταγωνιστικότητα της Ε.Ε.

Η Ευρώπη έχει χάσει την πρόσβαση στο φθηνό ρωσικό φυσικό αέριο και αναγκάζεται να εισάγει LNG (υγροποιημένο φυσικό αέριο), πολύ πιο ακριβό, από τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Κατάρ. Σήμερα η τιμή του φυσικού αερίου στην Ευρώπη είναι μέχρι και 10 φορές υψηλότερη από αυτήν που απολαμβάνει η Αμερική. Με ένα ανταγωνιστικό μειονέκτημα στον ενεργειακό τομέα αυτού του μεγέθους, η υπεράσπιση της βιομηχανικής βάσης της Ε.Ε. καθίσταται πολύπλοκη και προβληματική.

Τα αποτελέσματα σε επίπεδο παγκόσμιας επίδοσης είναι δραματικά. Ενδεικτικά, τα τελευταία 15 χρόνια η οικονομία της Ευρωζώνης αναπτύχθηκε περίπου 6% σε σύγκριση 82% για τις ΗΠΑ. Η αδυναμία αυτή στην παραγωγική βάση ενισχύεται από τον κίνδυνο μεταφοράς επενδύσεων, νέων ή και υφιστάμενων, στις ΗΠΑ λόγω των πρόσφατων ισχυρών κινήτρων της νέας αμερικάνικης νομοθεσίας με πάνω από 500 δισ. \$.

Πράσινη μετάβαση, με όρους επιτάχυνσης, αλλά χωρίς ισχυρό ευρωπαϊκό προϋπολογισμό και σημαντικές επενδύσεις δεν μπορεί να προχωρήσει

Η Πράσινη Συμφωνία συνεπάγεται ένα πράσινο επενδυτικό κύμα. Τα κίνητρα και οι επιδοτήσεις καθώς και η ανάγκη για μια δίκαιη πράσινη μετάβαση απαιτούν επαρκή χρηματοδότηση. Ο ριζικός μετασχηματισμός του ευρωπαϊκού παραγωγικού μοντέλου θα λειτουργήσει μόνο αν είναι προς όφελος όλων, των επιχειρήσεων, των πολιτών, της περιφέρειας.

Είναι σημαντικό, ότι το ένα τρίτο του μακροπρόθεσμου προϋπολογισμού της Ε.Ε. και του ταμείου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (συνολικά 1,8 τρισ. ευρώ) θα χρηματοδοτήσει την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. Όταν όμως συγκρίνουμε μέγεθος όπως τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό που αντιπροσωπεύει το 1,1% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ με τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό των ΗΠΑ που αντιπροσωπεύει το 17%, συνειδητοποιούμε ότι η Ε.Ε. βρίσκεται πολύ μακριά από ένα δυναμικό χρηματοδοτικό εργαλείο που θα συνοδεύσει την πράσινη μετάβαση.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι θα χρειαστούν επιπλέον 620 δισ. ευρώ ετησίως για την χρηματοδότηση των περιβαλλοντικών και κλιματικών στόχων, ενώ για την ψηφιακή μετάβαση θα απαιτηθούν 125 δισ. ευρώ.

Το φυσικό αέριο στο επίκεντρο της πράσινης ενεργειακής μετάβασης. Καταλυτικός ρόλος γέφυρα/δικλείδα ασφαλείας

Το φυσικό αέριο παίζει ένα καθοριστικό ρόλο-γέφυρα στον δρόμο προς την πράσινη ενεργειακή μετάβαση. Αν και δεν είναι 'πράσινο', η ένταξή του, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, στον κατάλογο των περιβαλλοντικά βιώσιμων οικονομικών δραστηριοτήτων που καλύπτονται από τη λεγόμενη 'ταξινόμηση της Ε.Ε.', επεκτείνει την μεταβατική του χρήση.

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η επακόλουθη ενεργειακή κρίση και η άνοδος των τιμών ρεκόρ άλλαξαν τις μακροχρόνιες προοπτικές για το φυσικό αέριο, με το υγροποιημένο φυσικό αέριο να διαδραματίζει ακόμη μεγαλύτερο ρόλο στο ενεργειακό σύστημα.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι στον δρόμο προς την μείωση των εκπομπών αερίων τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να αποφασίζουν το ενεργειακό τους μείγμα. Καθώς η Ε.Ε. κινείται προς τους στόχους της για το 2050, ένα μείγμα αερίων χαμηλών ή και μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, όπως το υδρογόνο (μπλε και πράσινο), αναμένεται να αντικαταστήσουν το φυσικό αέριο (το 'πράσινο' υδρογόνο παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ενώ το 'μπλε' από φυσικό αέριο και χρησιμοποιεί την αποθήκευση άνθρακα (Carbon Capture and Storage)).

Σε αυτό το πλαίσιο, το καθαρό πράσινο υδρογόνο αναμένεται να γίνει μια κρίσιμη μελλοντική πηγή ενέργειας, ειδικά για τη βιομηχανία, έναντι του άνθρακα και του φυσικού αερίου και σε αυτό το πλαίσιο οι νέες υποδομές LNG θα πρέπει να είναι "έτοιμες για καθαρό υδρογόνο".

Ισχυρή βιομηχανία 'made in EU' προϋπόθεση για την πράσινη μετάβαση

Ο νέος στρατηγικός προσανατολισμός προς ένα παραγωγικό μοντέλο με τα χαρακτηριστικά μιας 'πράσινης ενεργειακής επανάστασης' το οποίο έχει δρομολογηθεί πολιτικά και νομικά, με εντυπωσιακά γρήγορους ρυθμούς, δεν μπορεί να είναι βιώσιμο όταν στηρίζεται στις 'φτηνές εισαγωγές' από την Κίνα και το πανάκριβο φυσικό αέριο από τις ΗΠΑ. Η πράσινη μετάβαση οφείλει να στηριχθεί σε μια δυναμική Ευρωπαϊκή βιομηχανία νέων τεχνολογιών με ισχυρά ανταγωνιστικά βιομηχανικά χαρακτηριστικά 'made in EU'.

Στην ουσία, η Ε.Ε. είναι, επί του παρόντος, καθαρός εισαγωγέας πολλών τεχνολογιών και κατασκευαστικών στοιχείων μηδενικών καθαρών εκπομπών από τους παγκόσμιους ανταγωνιστές της. Ωστόσο, σε βάθος χρόνου, διαθέτει τις δυνατότητες και τα στοιχεία που απαιτούνται για να αποκτήσει ηγετική βιομηχανική θέση στην αγορά αυτή.

Οι νομοθετικές πρωτοβουλίες του βιομηχανικού σχεδίου της

Πράσινης Συμφωνίας, μαζί με την πρόσφατη ευρωπαϊκή νομοθεσία για τις κρίσιμες πρώτες ύλες και τη μεταρρύθμιση του σχεδιασμού της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, στοχεύουν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας των μηδενικών καθαρών εκπομπών. Στόχος είναι να καλυφθεί, συνολικά, ένα ποσοστό 40% των ετήσιων αναγκών σε στρατηγικές τεχνολογίες μηδενικών καθαρών εκπομπών από παραγωγή στην Ε.Ε., το αργότερο έως το 2030.

Το θετικό 'momentum' στην Ελληνική Πράσινη Μετάβαση

Η πράσινη μετάβαση δημιουργεί μια τεράστια ευκαιρία για την Ελλάδα στο βαθμό που ακολουθεί ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο που στηρίζεται στα συγκριτικά της ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σχετικά με την παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ.

Η Ελλάδα δείχνει να σημειώνει σημαντικές επιδόσεις και να υπερκαλύπτει τους φιλόδοξους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Σήμερα, κατέχει μια ηγετική θέση παγκοσμίως με την μισή ενέργεια να προέρχεται από τεχνολογίες με μηδενικές εκπομπές με την προοπτική να επεκτείνει τις επενδύσεις στην ανάπτυξη των πλωτών υπεράκτιων αιολικών πάρκων όπου διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Βρίσκεται στην 5η θέση παγκοσμίως στην κατακεφαλή εγκατεστημένη ηλιακή ισχύ, 7η στην ηλεκτροπαραγωγή από ήλιο και άνεμο, ενώ το 2023 60% της ενέργειας προήλθε από ήλιο, άνεμο και νερό.

Παράλληλα, οι πιέσεις εντείνονται για την δημιουργία υποδομών σε δίκτυα και αποθήκευση και το πιο σημαντικό για την ενίσχυση της αλυσίδας παραγωγής σε επίπεδο ελληνικών επιχειρήσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, ενδεικτικά, η υλοποίηση του έργου της Ηλεκτρικής Διασύνδεσης Αιγύπτου - Ελλάδος, θα παρέχει φθηνή πράσινη ηλεκτρική ενέργεια στις Ελληνικές Βιομηχανίες.

Καταλύτης της πράσινης και ενεργειακής μετάβασης στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια είναι το Ταμείο Ανάκαμψης, με στόχο την υλοποίηση έργων όπως η ενίσχυση των ΑΠΕ, η αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας, η ενεργειακή ασφάλεια της χώρας, η προώθηση των ηλεκτροκίνητων μεταφορών και η αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας.

Τα διαθέσιμα ευρωπαϊκά και εθνικά κονδύλια είναι πρωτοφανή για την Ελλάδα. Με την προοπτική μιας αποτελεσματικής απορρόφησης των πόρων του ΕΣΠΑ και του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, η συνολική χρηματοδότηση των επενδύσεων, μαζί με την δημόσια και ιδιωτική συμμετοχή, θα ξεπεράσει τα 100 δις ευρώ μέχρι το 2030.

Η Ελλάδα τόπος κομβικής σημασίας για την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης

Η προοπτική είναι η Ελλάδα να εξελιχθεί από διακομετακομιστή σε εξαγωγέα με αποτέλεσμα να αλλάξει την ενεργειακή γεωγραφία της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Σε αυτήν την προοπτική, ο ρόλος-γέφυρα που παίζει το φυσικό αέριο στον δρόμο προς την ενεργειακή μετάβαση, αναδεικνύεται σε ένα πρόσθετο δυναμικό γεωπολιτικό ανταγωνιστικό

πλεονέκτημα για την Ελλάδα. Η αναβάθμιση των ελληνικών λιμανιών ως ενεργειακός κόμβος στην Ανατολική Μεσόγειο έχει καθοριστική σημασία με προεξέχοντα ρόλο τους τερματικούς πλωτούς σταθμούς αποθήκευσης υδροποιημένου φυσικού αερίου και αεριοποίησης στην Αλεξανδρούπολη.

Η Αν. Μακεδονία και Θράκη, εδραιώνεται έτσι ως πύλη και κόμβος διοχέτευσης υδροποιημένου φυσικού αερίου, προς τα βόρεια, για τις ανάγκες των Δυτικών Βαλκανίων αλλά και της Κεντρικής Ευρώπης με την παράκαμψη του Βοσπόρου και της Μαύρης Θάλασσας. Επιπλέον, η ένταξη των λιμανιών της περιοχής στα Διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών και ενέργειας καθώς και οι βιομηχανικές επενδύσεις στην αποθήκευση για την παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας δημιουργούν μια νέα δυναμική.

Παράλληλα, έχει προστεθεί μια νέα φιλόδοξη διάσταση που αφορά την πιθανότητα ύπαρξης σημαντικών κοιτασμάτων φυσικού αερίου στη θαλάσσια περιοχή νοτιοδυτικά της Κρήτης και στο Ιόνιο. Σε περίπτωση που οι προσδοκίες για τον εντοπισμό και εκμετάλλευση κοιτασμάτων φυσικού αερίου επιβεβαιωθούν, η Ελλάδα ενδέχεται να εισέλθει στον ενεργειακό χάρτη με κοιτάσματα για καύσιμα με οριζόντια μερικών δεκαετιών και να μετασχηματιστεί σε πηγή τροφοδοσίας φυσικού αερίου όχι μόνο της ελληνικής επικρατείας αλλά και ολόκληρης της Ε.Ε. Θα μιλάμε τότε πλέον για μια εντυπωσιακή γεωπολιτική αναβάθμιση της Ελλάδας. Όχι απλώς ως τόπο διέλευσης αγωγών ή φιλοξενίας τερματικών σταθμών υδροποίησης φυσικού αερίου, αλλά ως χώρα παραγωγό με εξαγωγές προς την υπόλοιπη Ευρώπη, είτε με σταθμούς υδροποίησης φυσικού αερίου που θα μεταφέρεται με τα ειδικής κατασκευής πλοία για το LNG, είτε με αγωγούς που θα κινούνται προς την Ιταλία και την κεντρική Ευρώπη.

Αξίζει να αναφερθεί σε αυτό το σημείο το παράδειγμα της Νορβηγίας στην πράσινη μετάβαση. Ενώ η Νορβηγία υποστηρίζει τις συμφωνίες του Παρισιού για το κλίμα και τον παγκόσμιο στόχο της μετάβασης από τα ορυκτά καύσιμα, συνεχίζει να είναι παράλληλα παραγωγός και εξαγωγέας σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο για τις επόμενες δεκαετίες, συμβάλλοντας σημαντικά στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης, καθώς παρέχει περίπου το 25% της ποσότητας φυσικού αερίου που καταναλώνουν οι χώρες της Ε.Ε.

Παράλληλα όμως, κατατάσσεται στην κορυφή του πρώτου Δείκτη Ετοιμότητας Μηδενικού Ισοζυγίου Άνθρακα (Net Zero Readiness Index – NZRI), σύμφωνα με έκθεση της KPMG και κρίθηκε ως η «πιο προετοιμασμένη» και «έτοιμη» να πετύχει τον στόχο για Μηδενικό Ισοζύγιο άνθρακα, έως το 2050. Η Νορβηγία εγκαινίασε πρόσφατα το μεγαλύτερο πλωτό αιολικό πάρκο στον κόσμο στη Βόρεια Θάλασσα, μια αναδυόμενη τεχνολογία που θεωρείται πολλά υποσχόμενη για τη μετάβαση από τα ορυκτά καύσιμα στην πράσινη ενέργεια, ενώ επιδιώκει να γίνει η πρώτη χώρα που θα τερματίσει την πώληση αυτοκινήτων με κινητήρες βενζίνης και ντίζελ έως το 2025.

Επιβράδυνση στην πράσινη μετάβαση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Η ανταγωνιστικότητα του αγροτικού τομέα επιδεινώθηκε με την τεράστια αύξηση του ενεργειακού κόστους, ενώ οι αθρόες εισαγωγές από τρίτες χώρες με χαμηλό κόστος και τρόπο παραγωγής λιγότερο οικολογικό, δημιούργησαν ένα αθέμιτο ανταγωνισμό με οικονομικές συνέπειες για τους μικρούς και μεσαίους παράγωγους.

Οι φιλόδοξοι στόχοι για την πράσινη μετάβαση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής υποχωρήσαν δραματικά υπό την πίεση των θεσμικών/πολιτικών αδιεξόδων και των κινητοποιήσεων του αγροτικού κόσμου στις αρχές του 2024.

Οι αγρότες εξαιρούνται πλέον από σημαντικές νέες υποχρεώσεις για την πράσινη μετάβαση της ΚΑΠ, ωφελούνται από την μείωση των εντατικών ελέγχων και την επαναφορά του καθεστώτος των γεωργικών επιδοτήσεων και περισσότερων κινήτρων για πιο πράσινες με το περιβάλλον πρακτικές.

Ειδικότερα, αυτή η προσαρμογή οδηγεί, αναπόφευκτα, στην επιβράδυνση ή και αποδόμηση σημαντικών μέτρων που συμφωνηθήκαν το 2021, αναφορικά με την μείωση κατά το ήμισυ έως το 2030 της χρήσης φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, την επιβολή αγρανάπαυσης για το 20% των εκτάσεων, τον προσανατολισμό προς την βιολογική γεωργία με 25% των εκτάσεων μέχρι το 2030, την δημιουργία προστατευμένων ζωνών Natura τουλάχιστον για το 30% της χερσαίας και θαλάσσιας περιοχής, κλπ.

Το ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα μετά τις Ευρωπαϊκές εκλογές 2024

Οι ευρωπαϊκές εκλογές είναι ένα νέο ξεκίνημα σε θεσμικό επίπεδο για την Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση που θα διαμορφωθεί για την επόμενη πενταετία. Το αποτέλεσμα των εκλογών ενδέχεται να επηρεάσει τις πολιτικές κατευθύνσεις και το νομοθετικό έργο της Ευρώπης και να οδηγήσει στην επιβράδυνση ή και στην ανατροπή των συμφωνηθέντων για την πράσινη μετάβαση. Ο επόμενος πενταετής κύκλος της Ε.Ε. αναμένεται να μετατοπιστεί από τα περιβαλλοντικά ζητήματα προς τις οικονομικές ανησυχίες και την ανταγωνιστικότητα. Η πενταετία μέχρι το 2030 είναι κρίσιμη και απαιτεί κοινές πολιτικές μιας πιο ενοποιημένης και αποφασισμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι ακραίες αντι-ευρωπαϊκές πολιτικές ομάδες καταλαμβάνουν πλέον το ένα τέταρτο των εδρών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ενδεικτικά, η πολιτική ομάδα των ευρωπαϊών συντηρητικών (ECR) θεωρεί ότι η 'Πράσινη Συμφωνία δεν δίνει μέλλον στην Ευρώπη', ενώ η ακροδεξιά ομάδα «Ταυτότητα και Δημοκρατία» έκανε ένα βήμα παραπέρα τονίζοντας ότι 'έχουμε χρηματοδοτήσει την παρακμή της Ευρώπης'. Παρόλο αυτά η κεντροδεξιά μαζί με τους σοσιαλιστές, τους πράσινους και τους φιλελευθέρους διατηρούν την απόλυτη πλειοψηφία στο κοινοβούλιο με την οποία λαμβάνονται οι αποφάσεις.

Με αυτό το σκηνικό, και κάτω από την πίεση της αύξησης του ενεργειακού κόστους και κοινωνικών κινητοποιήσεων, ισχυρά κράτη μέλη όπως η Γαλλία εκφράζουν την ανάγκη για μια 'νομοθετική παύση', ενώ η Γερμανία, η «πράσινη βασίλισσα» της Ευρώπης, συνεχίζει να παράγει το 50% της ηλεκτρικής της ενέργειας από ορυκτά καύσιμα, με τον άνθρακα να έχει τη μερίδα του λέοντος. Το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα θέλει να ξανασκεφτεί τις προθεσμίες για το τέλος του κινητήρα εσωτερικής καύσης στα αυτοκίνητα για μετά το 2035. Παράλληλα, η συζήτηση γύρω από τον Κανονισμό για την Αποκατάσταση της Φύσης με δεσμευτικούς στόχους για την αποκατάσταση των οικοσυστημάτων, έφερε στην επιφάνεια διαφωνίες, οριακές συμμαχίες, αλλά και αποκλίσεις των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε. Δείγματα γραφής για αναγκαίες προσαρμογές έχουν εκδηλωθεί και από την Ελλάδα σχετικά με τον υπό διαπραγμάτευση νέο κλιματικό στόχο της Ε.Ε. όπου η Ελλάδα έχει εκφράσει αντιρρήσεις στην πρόταση της Επιτροπής για μείωση των εκπομπών κατά τουλάχιστον 90% έως το 2040.

Η πράσινη μετάβαση με 'μηδενικές εκπομπές' είναι ένας μονόδρομος γεμάτος δυσκολίες, απειλές, αναπροσαρμογές. Η οικοδόμηση ενός πιο ασφαλούς, βιώσιμου και δίκαιου ενεργειακού συστήματος αντιμετωπίζει προκλήσεις, δημιουργεί ευκαιρίες και νέες ισορροπίες. Η επόμενη πενταετία σε επίπεδο ευρωπαϊκής διακυβέρνησης και νέων πολιτικών κατευθύνσεων και αποφάσεων αλλά και εθνικών επιλογών και επιδόσεων, θα είναι καθοριστική για το μέλλον της Ευρώπης. Ο διαμερισμός του κόστους από την πράσινη και ενεργειακή μετάβαση είναι κομβικό ζήτημα. Ο κίνδυνος που ελλοχεύει είναι οι χαμένοι αυτής της μετάβασης να είναι οι πιο αδύναμοι στην οικονομία, στην κοινωνία, στον κόσμο.

Ex-Libris

Παρουσίαση του βιβλίου:
«Εικονικός εφιάλτης»

Συνέντευξη με τον Διονύση Καλαμβρέζο

Επιμέλεια: Χρήστος Μπεζιρτζόγλου

«Εικονικός εφιάλτης»

Λίγα λόγια για τον Άνθρωπο

Διονύσης Καλαμβρέζος Ph.D., Ambassador ad h.

[Dionyssios Kalamvrezos | LinkedIn](#)

Ο Διονύσης Καλαμβρέζος γεννήθηκε στη Ζάκυνθο. Σπούδασε νομικά στην Αθήνα, διεθνές δίκαιο και σύγχρονη ιστορία στο Λονδίνο (LSE) και στο Παρίσι (Paris-II) και εκπόνησε διδακτορική διατριβή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών με θέμα τον Ελληνισμό στη Ρωσία και τις άλλες χώρες της τ. ΕΣΣΔ. Υπηρέτησε στις Πρεσβείες της Ελλάδας στη Μόσχα, στο Πεκίνο και στις Βρυξέλλες, στις Μόνιμες Αντιπροσωπείες της Ελλάδας στα Ηνωμένα Έθνη (Νέα Υόρκη) και στην ΕΕ, ενώ του έχουν ανατεθεί ειδικές αποστολές στην Τιφλίδα και στη Λευκωσία.

Έχει γράψει τέσσερα μυθιστορήματα πολιτικής φαντασίας, τα: «Ένα περιστατικό στα χρόνια της Δυναρχίας», «Η αρρώστια και το λουλούδι του λωτού», «Μόσχα-Νέα Υόρκη, ο αντεστραμμένος κόσμος», «Εικονικός Εφιάλτης» και τρεις συλλογές διηγημάτων φαντασίας: «Η μηχανή σταμάτησε», «Ιστορίες ερημιτών, ναυαγών και εξορίστων», «Ο τρομοκράτης και η πόλη», ενώ αναμένεται η έκδοση εντός του 2024 του βιβλίου «Μικρές ιστορίες από το μέλλον».

Έχει εκπονήσει τη μελέτη «Ο Ελληνισμός στη Ρωσία και στις άλλες χώρες της τ. ΕΣΣΔ. Σύντομη ιστορία, κρίσεις μετά το 1991, ελληνικές παρεμβάσεις, προοπτικές», ενώ έχουν δημοσιευτεί διηγήματα, άρθρα και εργασίες του σε συλλογικά έργα, ανθολογίες, επιθεωρήσεις, περιοδικά και εφημερίδες.

Λίγα λόγια για το Βιβλίο

Το τελευταίο βιβλίο του Δ. Καλαμβρέζου με τίτλο «Εικονικός Εφιάλτης» είναι ένα πολυπρόσωπο μυθιστόρημα με εκτεταμένη πλοκή και πολυσχιδή θεματολογία, που διαδραματίζεται στο κοντινό μέλλον, στη Νέα Υόρκη, όχι στη σημερινή, αλλά σε μια μελλοντική φανταστική πόλη, παραπαίουσα μεταξύ δυστοπίας και ουτοπίας και τελούσα, υπό καθεστώς κατά τα φαινόμενα μεν «κυβερνοδημοκρατίας», ενδεχομένως «κυβερνοδικτατορίας». Για τη δομή και την πλοκή του βιβλίου ο συγγραφέας φαίνεται ότι αξιοποίησε στο έπακρο τη διπλωματική του καριέρα ως πηγή άντλησης πρωτογενούς υλικού, ήτοι συναφείς γνώσεις, βιώματα, εμπειρίες, μαζί με τη μυθοπλαστική επεξεργασία στοιχείων της σύγχρονης και της ιστορικής πραγματικότητας. Η ιστορία εκτυλίσσεται λίγα χρόνια μετά τις μεγάλες πανδημίες, τις συγκρούσεις στην Ανατολική Ευρώπη και στη Μέση Ανατολή, τις ενεργειακές και κλιματικές κρίσεις και τις τρομοκρατικές επιθέσεις, σε ένα περιβάλλον όπου κυριαρχούν η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ), η ψηφιοποίηση, οι κυβερνοεπιθέσεις και η προσπάθεια αντιμετώπισης της ανεξέλεγκτης μετανάστευσης, γεωπολιτικών ανταγωνισμών, καθώς και της τάσης αυταρχικών καθεστώτων να χειραγωγήσουν τους πολίτες, σε ένα δυστοπικό χωροχρόνο.

Διαβάζοντας τον «Εικονικό Εφιάλτη» ανακάλυψα μεν ένα μυθιστόρημα επιστημονικής και πολιτικής φαντασίας, αλλά και ένα ψυχολογικό, υπαρξιακό, οιονεί αστυνομικό θρίλερ. Ταυτοχρόνως όμως μια σύνθετη ιστορία ανθρώπινων σχέσεων και χαρακτήρων, που καθώς οι παγιδευμένοι μεταξύ οθόνης και πληκτρολογίου, από αλγόριθμους, κώδικες, κωδικούς, κανόνες, ειδήσεις, διαφημίσεις, απειλές, τεχνητή νοημοσύνη και άκαμπτα πρωτόκολλα φαίνεται να έχουν διολισθήσει σε έναν τύπο ανθρώπου στον οποίο το παλαιότερο πολιτιστικό και αξιακό πλαίσιο έχει αποδυναμωθεί.

Για όλους τους ανωτέρω λόγους, θεώρησα σκόπιμο αντί των κλασικών ερωτήσεων βιβλιοπαρουσίασης να ζητήσω από τον συγγραφέα να σχολιάσει κάποια ενδιαφέροντα αποσπάσματα από το βιβλίο του.

Κεφάλαιο 1 σελίδα 15: “Όχι μόνο είχε παρασυρθεί από κάποια άγνωστη τεχνολογία σε περιβάλλον IIRR (Intentionally Inaccurate Representations of Reality), σκόπιμης ανακριβούς και παραπλανητικής αναπαράστασης της πραγματικότητας, μέσω πολύ εξελιγμένης τεχνητής νοημοσύνης, αλλά βίωνε και την εικόνα του deepfake εαυτού του”.

Στο απόσπασμα αναπτύσσεται μια από τις πλέον προβληματικές ενδεχόμενες κακόβουλες χρήσεις της ΤΝ, με σκοπό την εξαπάτηση και τη χειραγώγηση από πλαστές εικόνες, είτε από εγκληματικά δίκτυα, είτε από κυβερνήσεις, είτε άλλες οντότητες. Βέβαια πρόκειται, όπως φαίνεται τουλάχιστον στο βιβλίο, από μια μορφή της ΤΝ ακόμα υπό ανθρώπινο έλεγχο. Η πιο κρίσιμη καμπή θα είναι όταν η ΤΝ αυτονομηθεί στο μέλλον, κάτι που οι ειδικοί θεωρούν αρκετά πιθανό. Διαθέτοντας κατά πολύ υπέρτερη δυνατότητα γνώσης, σύνθεσης, νοητικών κατασκευών κλπ., και κατέχοντας πλέον τη γλώσσα, η ΤΝ θα μπορέσει αποτελεσματικότερα και ταχύτερα να επινοήσει ό, τι χρειάστηκαν δεκάδες χιλιάδες χρόνια ανθρώπινης ιστορίας: μυθολογίες, θρησκείες, αφηγήματα, νομοθεσίες, πολιτικά και φιλοσοφικά συστήματα, τη διαμόρφωση ενός άλλου πολιτισμού κλπ. Όπως τονίζεται από ειδικούς, είμαστε κοντά στο τέλος της ανθρώπινης ιστορίας, ιστορίας διαμορφωμένης από τους ανθρώπους. Βέβαια, η επιστημονική- τεχνολογική εξέλιξη ούτε μπορεί, ούτε πρέπει να ανακοπεί. Η τεχνητή νοημοσύνη, ως ανθρώπινη επινοήση, στερείται, προς το παρόν τουλάχιστον, αυτή καθ' εαυτή συνείδησης, οραματισμού, ηθικής και πνευματικής υπόστασης. Η επωφελής ή επιζήμια επομένως χρήση της επαφίεται εξ ολοκλήρου στον δημιουργό της. Αν το δημιούργημα καταφέρει κάποτε να υποδουλώσει τον δημιουργό του ή να τον σώσει από τις αυτοκαταστροφικές τάσεις του είναι ανοικτό ερώτημα.

Κεφάλαιο 2 σελίδα 56: “Το Διαδίκτυο δεν είναι χώρος ελευθερίας, καθώς πλέον ελέγχουν την προβολή της πραγματικότητας, αλλά και την αντίληψή μας”.

Στο ανωτέρω σύνθημα των ακτιβιστών του κοντινού μέλλοντος καταγγέλλεται η χειραγώγηση των συστημάτων εξουσίας, ιδίως των χαμένων της νέας ψηφιακής νεωτερικότητας. Θίγεται το φλέγον ζήτημα της σχέσης τεχνητής νοημοσύνης, τεχνολογίας και δημοκρατίας, αλλά και σταδιακής ανάδυσης νέων πολιτιστικών αφηγημάτων, εφόσον η ΤΝ αυτονομείται και με τον έλεγχο της γλώσσας μπορεί να δημιουργεί άλλες αρχές και αξίες. Αφήνεται ως ερώτημα, αν οι κυβερνήσεις με τη χρήση ΤΝ και άλλων τεχνολογιών έχουν δημιουργήσει την Great Illusion, ως την απόλυτη χειραγώγηση, που συνιστά σοβαρότατη υπαρξιακή απειλή για τη ροή της ιστορίας, όπως μας είναι γνωστή. Δείχνει ότι οι χαρακτήρες του βιβλίου μετεωρίζονται στις «ρωγμές του χώρου και του χρόνου» μεταξύ αυθεντικότητας και φαντασίωσης, φόβου και ελπίδας, εικασίας και αλήθειας, εικονικότητας και πραγματικότητας, απερχόμενου και επερχόμενου κόσμου, συμπαρασύροντας ελπίζω ό αυτόν τον μετεωρισμό και τον αναγνώστη.

Κεφάλαιο 3 σελίδα 66: “Ο φόβος είναι το καλύτερο μέσο ελέγχου”.

Ακόμα και σε ένα απολυταρχικό ψηφιακό καθεστώς του κοντινού μέλλοντος, μια κυβερνοδικτατορία, ο φόβος θα παραμένει το καλύτερο μέσο ελέγχου, όχι ενδεχομένως ο φόβος παλαιού τύπου, ότι ο παραβάτης κάποιων κανόνων και μη συμμορφούμενος θα συλληφθεί, θα φυλακιστεί, θα βασανιστεί, αλλά ότι θα χάσει τα όποια υπαρκτά ή υποτιθέμενα προνόμιά του, την ασφάλειά του, τη “σύνδεσή” του, θα αποκλειστεί από το ευρύτερο σύστημα. Οι τότε μορφές δυστοπικής εξουσίας θα απαιτούν πολίτες εξημερωμένους, online καταναλωτές υπηρεσιών και προϊόντων, απόλυτα πειθήνιους, που δεν θα έθεταν ποτέ σε αμφισβήτηση την υπάρχουσα κατάσταση. Ο φόβος πάντα συνέβαλε στην καλλιέργεια της αδιαφορίας για τους άλλους, του κονφορμισμού, της ευτελούς ιδιοτέλειας, της δειλίας και εν τέλει της ήττας.

Κεφάλαιο 8 σελίδα 143: “Θέλεις να γκρεμίσεις την αδικία, ξεχνώντας ότι οι επαναστάσεις κάθε είδους δεν συνιστούν παρά εξαιρετικά εφήμερες παρενθέσεις της Ιστορίας, μέχρι να γίνουν οι ίδιες καθεστώτα και να διαπράξουν χειρότερα εγκλήματα”.

Στο απόσπασμα, ο βετεράνος διαφόρων κοινωνικών αγώνων του παρελθόντος, πλέον έμπειρος, μεσοφία, φρόνηση, αποστασιοποίηση, και ισχυρή αίσθηση της ιστορίας, αντιλαμβάνεται μεν την εξέγερση ως λυτρωτική πράξη, όπως συμπυκνώνεται στον “Επαναστατημένο άνθρωπο” του [Αλμπέρ Καμύ](#), ταυτοχρόνως όμως συμβουλεύει τον νεόκοπο εξεγερμένο, για όλες τις πτυχές τέτοιου είδους ιστορικών εγχειρημάτων, τα οποία εν τέλει σε ένα μέλλον αυτονομημένης ΤΝ το πιθανότερο δεν θα είναι νοητά.

Κεφάλαιο 11 σελίδα 191: “Οι εχθροί μπορούσαν πάντα να προκαλέσουν σοβαρά πλήγματα, προκαλώντας κάθε φορά εκατόμβες αθών θυμάτων, όπως έκαναν πριν μερικά χρόνια εξτρεμιστές. Όμως η κυβερνοτρομοκρατία δεν περιορίζεται πια σε βίαιες επιθέσεις. Τώρα προσπαθεί να χειραγωγήσει την σκέψη, τα συναισθήματα, τις αποφάσεις αθών, ανυποψίαστων ανθρώπων, να τους παρασύρει στην εικονική καταστροφή”.

Όπως τονίστηκε και ανωτέρω για τον “σύγχρονο” φόβο, έτσι και οι μελλοντικές μορφές βίας εκτιμάται ότι θα έχουν περισσότερα ψυχολογικά στοιχεία και θα κατατείνουν στην ολοσχερή χειραγώγηση παράτηνάσκηση παλαιού τύπου βίας κατά των πολιτών. Η χειραγώγηση και η ψυχολογική βία των συστημάτων εξουσίας θα επιδιώκουν την αδιαφορία, την εξουδετέρωση αισθημάτων, τον κονφορμισμό, την απόλυτη υπακοή, την άμεση καταγγελία των παραβατών, ενώ όσοι αντιστέκονται θα προσπαθούν να θυμίσουν τη σημασία της αλληλεγγύης, του αλτρουισμού, της νοσταλγίας, του έρωτα, της δημιουργικότητας, του θάρρους. Ασφαλώς θα παραμένουν δυνατά μεγαλύτερα τρομοκρατικά πλήγματα, λόγω ευρύτερου μελλοντικού ελέγχου σύνθετων συστημάτων και υποδομών (συγκοινωνίες, νοσοκομεία, τράπεζες, δημόσιες υπηρεσίες κλπ.) από ΤΝ.

Μέντορες επιχειρηματικότητας

Σωτήρης Ρωμανός

- Υπεύθυνος Πωλήσεων στην Agthia Group PJSC
- Προσφέρει καθοδήγηση σε νέους Έλληνες επαγγελματίες και πτυχιούχους που επιθυμούν να ακολουθήσουν καριέρα στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό και επιχειρηματίες που αναζητούν εργαλεία μάρκετινγκ και ιδιοκτήτες επιχειρήσεων που ενδιαφέρονται να επεκτείνουν την επιχείρησή τους στη Μέση Ανατολή και την Αφρική
- Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

Στέφανος Τσολακίδης

- Ιδρυτής και Πρόεδρος στη Humanitarian Bank
- Παροχή συμβουλών σε νέους επαγγελματίες και πτυχιούχους που είτε επιθυμούν να ακολουθήσουν παρόμοια επαγγελματική πορεία στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό και επιχειρηματίες που θέλουν να προωθήσουν την επιχείρησή τους ή θέλουν να επεκτείνουν την επιχείρησή τους
- Ελλάδα

Βασίλης Σιάκος

- Σύμβουλος Επιχειρήσεων στη S & P Strategy Management Consultants
- Προσφέρει καθοδήγηση σε επαγγελματίες και πτυχιούχους που επιθυμούν να ακολουθήσουν παρόμοια διεθνή καριέρα στη Συμβουλευτική Επιχειρήσεων, νέους επιχειρηματίες που ενδιαφέρονται να ξεκινήσουν και να αναπτύξουν βιώσιμα τη δική τους επιχείρηση και στελέχη ή ιδιοκτήτες επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν κρίσιμες επιχειρηματικές προκλήσεις στη Στρατηγική, Οργάνωση και Καινοτομία
- Ελλάδα

Σταύρος Δαμιανίδης

- Ιδρυτής και Πρόεδρος της LDK Consultants
- Προσφέρει συμβουλές σε νέους Έλληνες επαγγελματίες και πτυχιούχους που επιθυμούν να ακολουθήσουν καριέρα στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό και επιχειρηματίες, ιδιοκτήτες επιχειρήσεων ή διευθυντές που αναζητούν εργαλεία μάρκετινγκ για να προωθήσουν ή να επεκτείνουν την επιχείρησή τους
- Ελλάδα

Μέντορες σπουδών και καριέρας

Νικόλαος Μόσχοβος

- Ιδρυτής και Αρχισυντάκτης στην tyrologos.com
- Συμβουλές σε νέους στον κλάδο των Ψηφιακών Μέσων
- Ελλάδα

Δημήτριος Μπίθας

- Οικονομικός Αναλυτής στην Eurobank
- Προσφέρει συμβουλές σε όσους θα ήθελαν να ασχοληθούν με την οικονομία και τις επενδύσεις
- Ελλάδα

Άντζελα Κροκίδη

- Καθηγήτρια Αγγλικών
- Προσφέρει καθοδήγηση σε νέους που σκέφτονται την αλλαγή καριέρας
- Ελλάδα

Κωνσταντίνος Χασιώτης

- Δικηγόρος στην CGS Law Offices
- Προσφέρει καθοδήγηση νέους δικηγόρους και σπουδαστές της Νομικής
- Ελλάδα

Μέντορες καριέρας

Άγης Δίγκας

- Αντιπρόεδρος στην DAPEEP SA
- Προσφέρει καθοδήγηση σε όσους επιθυμούν να ασχοληθούν με τον χώρο της ενέργειας και ειδικότερα στις ανανεώσιμες πηγές
- Ελλάδα

Γιάννης Σκιαδαρέσης

- Υπάλληλος στη Γενική Διεύθυνση Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων
- Προσφέρει καθοδήγηση σε νέους που θέλουν να απασχοληθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Βέλγιο

Αναστάσιος Σταυρίδης

- Υπάλληλος στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
- Προσφέρει συμβουλές για όσους ενδιαφέρονται να απασχοληθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Ελλάδα

Αντιγόνη Ωραιοπούλου

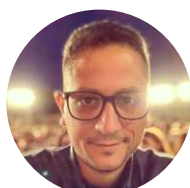
- Αντιπρόεδρος HELPHELLAS
- Προσφέρει καθοδήγηση σε νέους που θέλουν να μάθουν περισσότερα γύρω από τον τομέα της Επικοινωνίας
- Ελλάδα

Young mentors

Νίκος Φουντάς

- Επικεφαλής Επιχειρήσεων στην Hack the Box
- Προσφέρει καθοδήγηση σε νέους επαγγελματίες και φοιτητές που ενδιαφέρονται να σταδιοδρομήσουν στον τομέα του IT, είτε μία καριέρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Γερμανία

Μαρία Πεσματζόγλου

- Διοικητικός υπάλληλος στο New York College
- Προσφέρει καθοδήγηση σε νέους καριέρες ιδιωτικού τομέα
- Ελλάδα

Κωνσταντίνος Σιδηρόπουλος

- Senior υπάλληλος στην KYRIAKIDES GEORGOPOULOS Law Firm
- Προσφέρει καθοδήγηση σε οποιονδήποτε ενδιαφέρεται να ακολουθήσει μια εκπαιδευτική και/ή επαγγελματική πορεία στη Νομική, ειδικά όσοι ενδιαφέρονται για το δίκαιο της ΕΕ και το δίκαιο του ανταγωνισμού
- Ελλάδα

Κυριάκος Κυριακόπουλος

- Project Manager στην Unilever
- Προσφέρει καθοδήγηση σε νέους που θέλουν να ασχοληθούν στους τομείς της μηχανικής και της επιχειρηματικότητας
- Ηνωμένο Βασίλειο

Αντί Επιλόγου

Coordinated polysolutions for global polycrises

Χρήστος Μπεζιρτζόγλου
Μέντορας Καριέρας ΑΛΛΗΛΟΝ
Στέλεχος Ευρωπαϊκής Επιτροπής
[Christos Bezirtzoglou | LinkedIn](#)

The polycrisis era

But first, what makes a crisis... a polycrisis? Where does these words come from?

Journalist [Trevor Timpson](#) wrote: The Greek verb krino meant “judge or decide”, and from it came the noun krites that means “judges” - from which we get critic, and kriterion, aka “a test to judge by”. The related word “krisis” signified the preference of one alternative over another.

A crisis is usually a point of uncertainty before events move on, a transitional phase leading to something. Think of dipoles such as war or peace, illness or recovery, fortune or ruin, the rise or fall of a government.

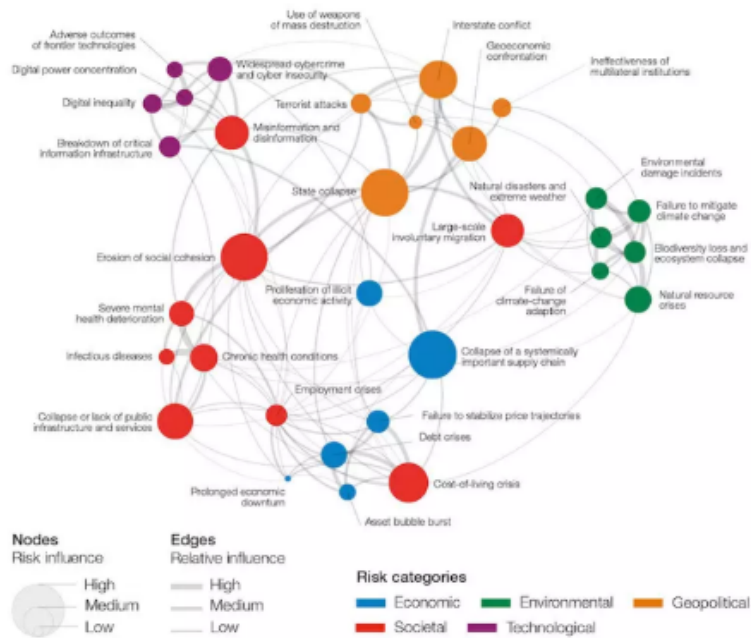
[Jean-Claude Juncker](#), ex-President of the European Commission, used in his 2016 [speech](#) the Greek word “polycrisis” to invoke the overlapping challenges facing the European Union, such as the monetary and energy crises, the refugees and migrants influx, the rise of populism and Brexit.

The polycrisis emerged stronger as a global phenomenon in 2022-2023. Dozens of environmental, social, technological, and economic stressors are interacting with increasing velocity. Their combined impact is causing unpredictable future shocks of greater intensity. Most experts think it is something new in terms of the number and intensity of intersecting forces and the chaos they are creating.

According to historian [Adam Tooze](#) “A polycrisis is not just a situation where you face multiple crises. It is a situation...where the whole is even more dangerous than the sum of the parts.”

Global Risks Report 2023

Global risks landscape: an interconnections map

Source: World Economic Forum, Global Risks Perception Survey 2022-2023

The World Economic Forum, [Global Risks Report 2023](#), uses the term “polycrisis” to describe how “present and future risks can also interact with each other to form a...cluster of related global risks with compounding effects, such that the overall impact exceeds the sum of each part.”

The main interconnected stressors/threats are **Environmental** (i.a. climate crisis, plastics pollution, ocean warming), **Social** (i.a. population growth, resource scarcity, terrorism), **Financial & Economic** (i.a. inflation, global debt, unsustainable economic growth), and **Technological** (i.a. uncontrolled technologies, cyber threats, electromagnetic frequency pollution).

In Nouriel Roubini book, entitled [Megathreats](#), in addition to the traditional ones, such as economic, monetary, and financial risks, it also deals with political, geopolitical, environmental, health, technological, trade, and globalization-related ones. Because we live in an integrated world in which economics interact with politics and geopolitics, and vice versa. Of course, technology has massive economic and even social and political implications.

Each one of these stressors/threats affects the other and is affected back. Some people now call it the term “polycrisis” as opposed to “megathreat.” We have a bunch of risks and threats, and they are all interconnected with each other.

The polycrisis looks and feels different everywhere. It does not have a single name or explanation. Biologists speak of “the 6th great extinction”. Politicians describe “cascading crises”. In Latin America it’s called “eco-social collapse”. The French speak of “collapsologie”. Others call it “the Great Unraveling”, “the Great Turning”, “the Great Simplification” or “the end of the world as we know it.”

Another aspect of the human mind that hinders crisis management is that we tend to think that bad things only happen to others, so when they do happen to us, we have a hard time believing it. “Why did this happen to me?”, “Why was I so unlucky?” we ask ourselves.

Today, every crisis, even if it’s taking place on the other side of the globe, has a direct effect on us. Just like the butterfly effect in the chaos theory, a small change in one state can result in large differences in a later state. Thus, we need to pay attention more to what’s going on beyond the region we live in, beyond our borders, and our continents. We have the capacity to anticipate and prepare for a crisis, but for that we need to truly grasp what globalisation is all about.

We live in a globalised and interconnected world, and, as a consequence, we have to face multiple challenges at the same time. We can’t escape the polycrisis – simply put, it is life as we know it in these times. We can seek to reduce the impacts of these intersecting crises and develop more positive outcomes. Whatever comes, we inevitably need to navigate it.

We need a Polysolution to fix a Polycrisis: Taking a More Integrated and Coordinated Approach to Solving the Crises

Navigating the world of intrinsically linked polycrises demand a polysolution:

1. Interlinked Threats Require a Coordinated Solution: Empathy, adaptability and resilience are the keywords

The lack of coordination and complementarity is a huge problem given the severity and urgency of the crises. The past two years tested people’s humanity as well as adaptability and resilience capacities. As new information was coming in every day, rules changed quickly; this required individuals and organisations alike to adapt accordingly. Here, open, transparent and constant communication by the health authorities and governing bodies was key. There was little to no time to reflect and assess; societies, governments and companies, first and foremost, focused on solidarity, flexibility and acting fast. Yet another fascinating aspect of the crisis is how every country responded to the crisis. It showed governments have a mission to take care of their citizens, even low-income countries. In fact, the discussions during these harrowing times revolved mostly around threats to society, inequality, the state of health systems, and the importance of empathy; most societies decided to choose the health of their population over the economy.

2. Global Goals Share a Common Approach: The motto “Together we are stronger” is true

Another lesson we can draw from the crises is that we can find strength in numbers and in alliances. extraordinary situations call for extraordinary measures. For small countries, membership in larger alliances proved to be essential. The EU was adamant about the fact that “every man for himself” wouldn’t work when dealing with the COVID-19 crisis; Member States had to navigate it together. In the aftermath of the lockdown, it’s now clearer than ever that we can’t ignore our neighbouring countries.

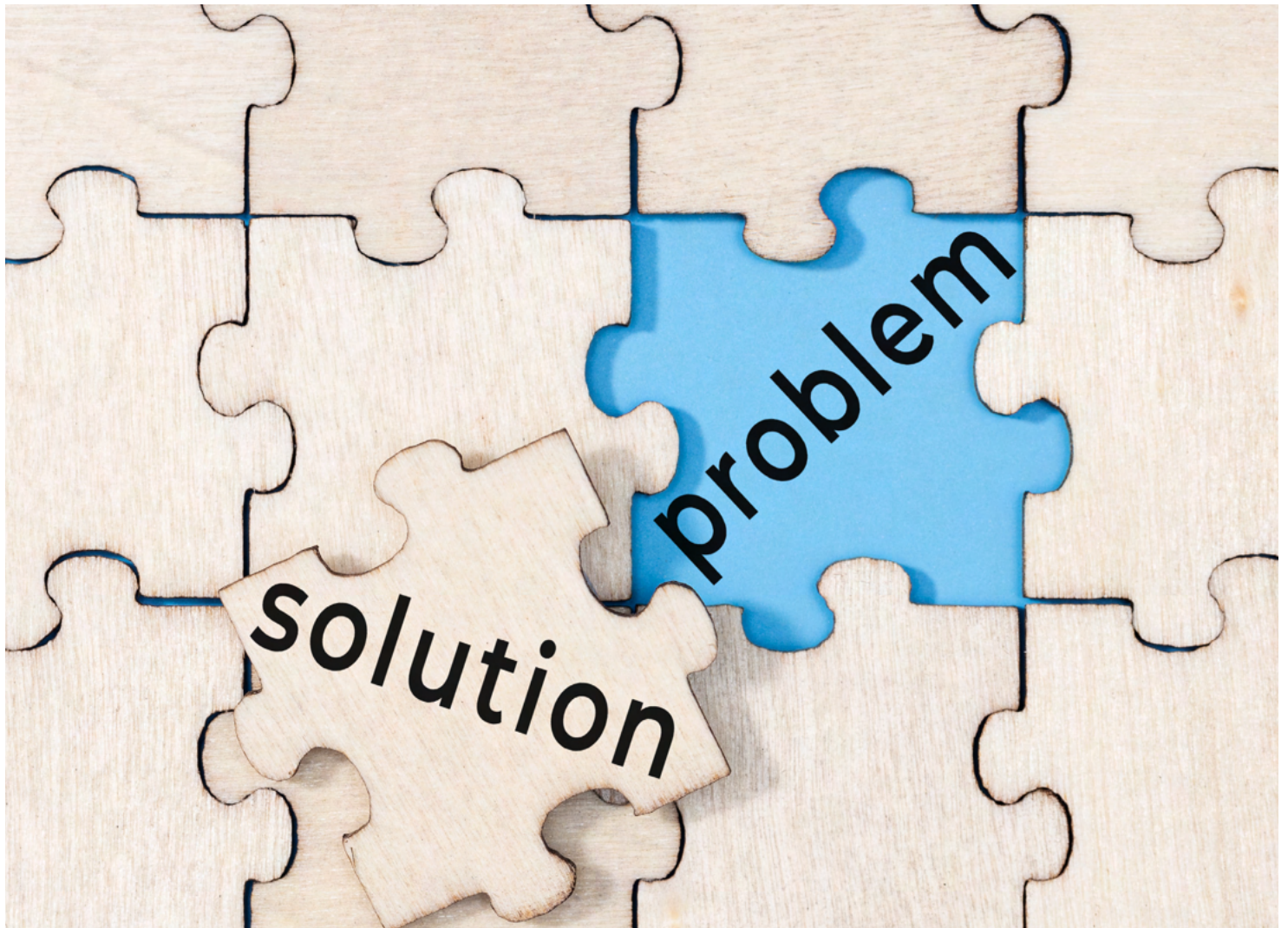
Member States also came together under the EU umbrella to mitigate the economic impact of the pandemic. With a multinational approach, the European Commission used existing crisis management elements, which were put in place from previous crises, so that Member States could allocate more funding to companies to avoid their bankruptcy.

3. Fixing what we can control: While Linkages Exist, the Frameworks Are Siloed

Multiple interlinked global emergencies have been unfolding simultaneously. Crises, as the COVID-19 pandemic, showed us the need to focus on what we can control and fix things that are technically complex, but don’t present wicked trade-offs. By fixing them now, we can better prepare ourselves for future crises.

Sometimes we easily discard or ignore what we think will no longer serve us. But the reality is that we don’t know what we don’t know. Incomplete projects can make a comeback at a later stage, and that’s the reason of not throwing away our hard work.

4. Playing Catch Up in a Race Against the Clock: Taking lessons from the past seriously... but not too much

In a nutshell, the issue isn't so much to balance the future and the present, but to actually dissolve the future into the present. We have finite financial resources, time, and political will to address multiple, interlinked crises that present existential threats to life on earth. We must not forget what we have learnt from past events. Nevertheless, we should not mix up old and new challenges either. Instead, we should reflect on the old wisdoms and how they can be applied into the present, while taking into account the uniqueness of the current situation.

The interconnectedness of the world also means interconnectedness of crises and that's part of the new normal. We live in a time of "polycrisis", where moving from one state of emergency to another isn't enough. It's also true that we can't solve the world's problems right away and at the same time — we must pick our battles and tackle them step by step.

In a nutshell, the issue isn't so much to balance the future and the present, but to actually dissolve the future into the present. Solving today's problems, or trying to, requires a reconciliation of future goals and present imperatives.

"How to solve a polycrisis": A reply by the Copilot AI agent

When facing a polycrisis, consider these strategic approaches:

1. **Holistic Perspective:** Rather than tackling each crisis in isolation, adopt a holistic view. Understand how crises interact and identify common underlying factors.
2. **Systems Thinking:** Analyze the systems architecture that contributes to the crises. Address root causes and interconnectedness, not just surface-level events.
3. **Leverage Points:** Identify high-leverage intervention points. These are areas where a single action can have a significant impact across multiple crises.
4. **Multi-Objective Solutions:** Seek solutions that address several crises simultaneously. A well-formulated approach might do multiple good things at once.

Remember, solving a polycrisis requires creativity, collaboration, and a willingness to think beyond traditional boundaries.

**“Φαίνεται πάντα αδύνατο,
μέχρι να γίνει..”**

Nelson Mandela

Facebook: www.facebook.com/ALLILONnet
Linkedin: www.linkedin.com/company/allilon
Twitter: @ALLILONnet

ISSN 2732-7701